

Prac. Fomorz.
Biblioteka
Główna
UMK Toruń

09050/24

09050/1970

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU

24

I I 1970 — 31 XII 1970

TORUŃ 1972

WYDAWNICTWA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU
ZA ROK 1971

SPRAWOZDANIA TNT

Nr 23 (za okres 1 I — 31 XII 1969) Toruń 1971, s. 80, zł 12.—

ROCZNIKI

- BUŁAWA JÓZEF: Walki społeczno-ustrojowe w Toruniu w I połowie XVI wieku, Toruń 1971, s. 173 + 2 nlb., R. 75, z. 3, zł 32.—
WŁODARSKI BRONISŁAW: Polityczne plany Konrada I księcia mazowieckiego, Toruń 1971, s. 63, R. 76, z. 1, zł 12.—

FONTES

- HEJNOSZ WOJCIECH: Źródła do dziejów ekonomii malborskiej, t. V, Toruń 1971, s. XI + 4 nlb. + 247, Fontes 62, zł 40.—

STUDIA IURIDICA

- KOLASIŃSKI KRZYSZTOF: Pojęcie i charakter prawny zawieszenia prawa do emerytury, Toruń 1971, s. 85 + 3 nlb., t. 10, z. 3, zł 15.—
SYMONIDES JANUSZ: Terytorium państwowe w świetle zasady efektywności, Toruń 1971, s. 260, t. 11, z. 1, zł 45.—

ZAPISKI HISTORYCZNE

- Tom 36, z. 1, Toruń 1971, s. 184, zł 30.—
Tom 36, z. 2, Toruń 1971, s. 174, zł 30.—
Tom 36, z. 3, Toruń 1971, s. 187, zł 30.—
Tom 36, z. 4, Toruń 1971, s. 205, zł 30.—

PRACE WYDZIAŁU FILOLOGICZNO-FILOZOFICZNEGO

- WITKOWSKI LEON: Przekaz antyku w polskiej zagadce literackiej i ludowej, Toruń 1971, s. 244, t. 22, z. 2, zł 50.—

STUDIA SOCIETATIS SCIENTIARUM TORUNENSIS

Sectio B (Chemia)

- GRONOWSKA JANINA, KUPIS BARBARA: Barwa a budowa pochodnych fluoranu, Toruń 1971, s. 50, vol. 8, nr 2, zł 10.—
KUKLA JERZY: Wpływ środków powierzchniowo czynnych i wybranych substancji nieorganicznych na przeciwdziałanie aglomeracji pigmentu, Toruń 1971, s. 55, vol. 8, nr 3, zł 13.—

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU

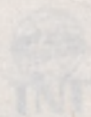
SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

24

24

1 I 1970 — 31 XII 1970

1 I 1970 — 31 XII 1970

TORUN 1970

WYDAWNICTWA WARSZAWSKIE W ZAKŁADACH DZIENNIKARSTWA
Z A R O K 1971

SPRAWOZDANIA

Nr 27 na dacie 1.1. — 31 XII 1970 (kwartał I 1971, s. 36 i 12)

ROZDZIAŁ

BEŁWA JOZEF: Wzrost i rozwój w Toruniu w I połowie XIX wieku. Toruń 1971, s. 173 + 2 tab. + 25 zł. —
WŁODZIMIERZ WARSZAWSKI: **SPRAWOZDANIA**
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

ROZDZIAŁ

WŁODZIMIERZ WARSZAWSKI: **SPRAWOZDANIA**
Wzrost i rozwój w Toruniu w I połowie XIX wieku. Toruń 1971, s. 173 + 2 tab. + 25 zł. —

1 I 1970 — 31 XII 1970

KOŁASINSKI KRZYSZTOF: Północny charakter i rozwój przemysłu w województwie toruńskim. Toruń 1971, s. 101 + 2 tab. + 10 zł. —
KONCZYŃSKI JÓZEF: Toruńskie przemysły w województwie toruńskim. Toruń 1971, s. 203 + 11 tab. + 10 zł. —

ZAPISKI HISTORYCZNE

- Tam 25, s. 1, Toruń 1971, s. 144 + 30 zł. —
- Tam 26, s. 2, Toruń 1971, s. 174 + 30 zł. —
- Tam 27, s. 3, Toruń 1971, s. 187 + 30 zł. —
- Tam 28, s. 4, Toruń 1971, s. 208 + 30 zł. —

PRACE WYDZIAŁU HISTORICZNO-GEOGRAFICZNEGO

WITKOWSKI JÓZEF: Tworzenie i rozwój województwa toruńskiego. Toruń 1971, s. 144 + 22 tab. + 20 zł. —

STUDIA SOCIETATIS SCIENTIARUM TORUNENSIS

Wzrost i rozwój

GROCHOWSKA JANINA: KUPISZ I KRAJOWA WŁAŚCIWOŚĆ W TORUNIU. Toruń 1971, s. 20 + 10 tab. + 10 zł. —
KOKLA HENRYK: Wpływ środowiska przyrodniczego na rozwój przemysłu w województwie toruńskim. Toruń 1971, s. 20 + 10 tab. + 10 zł. —

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU

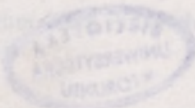
**SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU**

DOROCZNE WALNE ZEBRANIE TOWARZYSTWA	24
Przedmiotem pracy Towarzystwa Katedra Geologii	7
Wykład prof. dra Kazimierza Jankowskiego: kataliza Włosa jako polityk (z pracami i innymi sprawami)	15
Nadanie Dorożnego Włosa 70-letnia Cześć Towarzystwa Naukowego w Toruniu z dnia 15 XII 1970 r.	25
Sprawozdanie z czynności Towarzystwa Naukowego w Toruniu za rok 1970	26
Sprawozdanie z gospodarki finansowej Towarzystwa za rok 1970	37
Prace Komisji Rewizyjnej	40
Zamów w składzie Towarzystwa	41

24

I I 1970 — 31 XII 1970

SPRAWOZDANIA Z ZEBRANIA WYDAWANIE Z ZEBRANIA WOLNOŚCI RĄD NARODOWY W BYDGOSZCZY WYDZIAŁ I	42
JANKOWSKI K. Wykład: Kataliza — historia, mechanizm, TNT	43
MICHAŁ K. Wykład: Wykład o katalizie i jej roli w chemii i w przemyśle	48
BLAWACKI E. Chemia katalizacji w przemyśle i w badaniach naukowych	49
TOPOLSKI J. O wykładach i wykładach w chemii	50
SIXIS M. O wykładach i wykładach w chemii	51
CHUDZIAROWA A. Katalizacja w przemyśle i w badaniach naukowych	52
WYDZIAŁ II	53
WYDZIAŁ III	54
WYDZIAŁ IV	55

TORUŃ 1972

0

REDAKTOR NACZELNY WYDAWNICTW TNT

Artur Hutnikiewicz

Komitet Redakcyjny

Przewodniczący: *Bożena Osmólska-Piskorska*

Członkowie:

Ludmiła Roszkówna, Bronisław Włodarski

42

WYDAWANE Z ZASIŁKU
WOJEWÓDZKIEJ RADY NARODOWEJ
W BYDGOSZCZY

09050

cyf. Pomorn.

Państwowe Wydawnictwo Naukowe
Oddział w Poznaniu, 1972

Wydanie I. Nakład 570+80 egz. Ark. wyd. 5,5. Ark. druk. 4,75. Papier druk. m/gł. III kl. 70×100. Podpisano do druku 10 II 1972 r. Druk ukończono w lutym 1972 r. Cena zł 12,—

Zakłady Graficzne w Toruniu, Zam. 2441. E-14

E 11921

SPRAWOZDANIA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

Nr 24

1 I 1970 – 31 XII 1970

SPIS RZECZY

I. DOROCZNE WALNE ZEBRANIE TOWARZYSTWA	Str.
Przemówienie prezesa Towarzystwa Konrada Górskiego	7
Wykład prof. dra Kazimierza Jasińskiego: Kazimierz Wielki jako polityk (w sześćsetną rocznicę zgonu)	12
Protokół Dorocznego Walnego Zgromadzenia Członków Towarzystwa Nau- kowego w Toruniu z dnia 19 lutego 1971 r.	23
Sprawozdanie z czynności Towarzystwa Naukowego w Toruniu za rok 1970 .	25
Sprawozdanie z gospodarki finansowej Towarzystwa za rok 1970	39
Protokół Komisji Rewizyjnej	40
Zmiany w składzie Towarzystwa	41

II. SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ	43
------------------------------	----

WYDZIAŁ I

JASIŃSKI K., Stanisław Kujot — historyk, organizator TNT	43
MROZEK S., Prywatne rozdawnictwo pieniędzy i żywności w miastach Italii w okresie wczesnego cesarstwa	43
HLAVAČEK I., Česká diplomatická studia v posledních deseti letech . . .	45
TOPOLSKI J., O wyjaśnianiu czynności złożonych w historii	45
BISKUP M., Akta Stanów Prus Królewskich	45
CHUDZIAKOWA J., Kultura łużycka na terenie międzyrzecza Wisły, Drwęcy i Osy	45
JANOSZ-BISKUPOWA I., Archiwum Ziem Pruskich. Studium archiwoznawcze Posiedzenia Komisji Historycznej	46
	48

WYDZIAŁ II

SZUPRYCZYŃSKA M., Syntaktyczna klasyfikacja czasownika (czasownik w funkcji nadrzędnika w związku z rzeczownikiem w bierniku) (ref. L. Moszyński)	50
Posiedzenia Komisji Filologicznej	50
Posiedzenia Komisji Filozoficznej	51
Posiedzenia Komisji Historii Sztuki	51
Posiedzenia Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa	51

WYDZIAŁ III

PASIERBSKI M., Przebieg deglacji i formy terenu północnej części Wyso- czyzny Krajeńskiej (ref. W. Niewiarowski)	52
JANKOWSKI A., Studia hydrograliczne bydgoskiego węzła wodnego (ref. R. Galon)	52
OLSZEWSKI A., Struktury i tekstury glin morenowych nad dolną Wisłą (ref. R. Galon)	52
NITECKI CZ., Rozmiary komórek niektórych narządów u wybranych gatun- ków rzędu Passeriformes (ref. J. Czopek)	53
IWANOWSKA W., Statystyczne indeksy populacji karłów typu M	53
WEGNER W., Widome badania ekstynkcji atmosferycznej w Piwnicach (ref. W. Iwanowska)	53
GĄSKA S., Związek meteorów z małymi planetami	53
GĄSKA S., ADAMIAK L., WIERCIOCH K., Statystyczne badania elementów orbit meteorów, cz. II (ref. S. Gąska)	54
IWANOWSKA W., Statystyczne indeksy populacji białych karłów	54
Posiedzenia Komisji Geograficzno-Geologicznej	54
Posiedzenia Komisji Astronomicznej	54

WYDZIAŁ IV

ŁASZEWSKI R., Sejm polski w latach 1764-1793. Studium historyczno-prawne (ref. W. Komatowski)	56
MRÓZEK A., Teoretyczne przesłanki automatyzacji procesów stosowania pra- wa (ref. W. Szyszkowski)	56

III. MATERIAŁY BIO- I BIBLIOGRAFICZNE CZŁONKÓW WYDZIAŁÓW

Wydział I

Danilczuk Bolesław ✓	57
Janosz-Biskupowa Irena	59
Mrozek Stanisław	61
Nowak Zenon	62
Serczyk Jerzy ✓	64
Wojciechowski Mieczysław ✓	66

Wydział II

Kasjan Jan Mirosław	68
Niedzielski Czesław	69
Soldenhoff Stanisław	70

Wydział III

Kwiatkowska Eugenia	70
Wilczyński Andrzej	72

Wydział IV

Marek Andrzej	73
Sokołowski Kazimierz	74

I

DOROCZNE WALNE ZEBRANIE TOWARZYSTWA

w dniu 19 lutego 1971 r.

PRZEMÓWIENIE PREZESA TOWARZYSTWA
KONRADA GÓRSKIEGO

Sprawozdanie z działalności naszego Towarzystwa za rok ubiegły rozpocznię od uczczenia naszych zmarłych członków. Odeszli od nas: w maju 1970 r. członek zwyczajny mec. Marian Niklewski, a w czerwcu t. r. doc. dr Tadeusz Witwicki, członek II Wydziału.

Marian Niklewski ur. 16 sierpnia 1900 r. w Nowem (pow. Świecie), syn Pawła i Stefanii z Żórawskich, ukończył gimnazjum w Kwidzynie i rozpoczął studia na uniwersytecie w Marburgu, a potem w Rostocku. W pierwszej połowie 1920 r. brał udział w akcji plebiscytowej, pracując w Polskiej Komisji Plebiscytowej. Studia prawnicze ukończył w Uniwersytecie Poznańskim i rozpoczął pracę jako aplikant sądowy w Toruniu. W lutym 1926 r. został podprokuratorem Sądu Okręgowego w Toruniu, a w 1929 r. wpisano go na listę adwokatów. Odbył kampanię wrześniową 1939 r., a po powrocie z wojska był aresztowany przez gestapo. Po zwolnieniu dopuszczony został do dalszego wykonywania zawodu adwokackiego i bronił Polaków przed sądami niemieckimi. W następstwie tej działalności został ponownie aresztowany (w marcu 1940 r.) i wywieziony do obozu koncentracyjnego w Oranienburgu, gdzie przebywał aż do wyzwolenia obozu przez armie radziecką i amerykańską. Po powrocie do Torunia w czerwcu 1945 r. wrócił do zawodu adwokackiego. Należał do wielu towarzystw o charakterze naukowym i społecznym. W latach 1956—1960 był członkiem Zarządu Towarzystwa Naukowego w Toruniu. W porozumieniu z Muzeum w Kwidzynie i z Towarzystwem Rozwoju Ziem Zachodnich opracowywał materiały dotyczące walki o polskość ziemi kwidzyńskiej. Ma też w swym dorobku prace z historii poczty polskiej i z dziedziny filatelistyki, m. in. szkic historyczny: *Jakub Kazimierz Rubinkowski, pocztmistrz toruński z czasów saskich* (oprac. wspólnie z mgr Janiną Przybyłową). Różne inne prace zaginęły w czasie wojny. Zmarł po krótkiej chorobie dnia 5 maja 1970 r. w Toruniu.

Tadeusz Witwicki urodził się w 1902 r. we Lwowie, gdzie złożył egzamin dojrzałości w 1920 r., a studia w zakresie psychologii i biologii odbywał na Uniwersytecie Lwowskim w latach 1921—1925. Doktoryzował się w 1927 r. na podstawie pracy psychologicznej: *O reprezentacji, czyli o stosunku obrazu do przedmiotu odtwarzanego*. W latach 1923—1929 był asystentem w Zakładzie Psychologicznym Uniwersytetu Lwowskiego, a w latach 1929—1939 nauczycielem przedmiotów pedagogicznych w Państwowym Seminarium Męskim i w Liceum Pedagogicznym we Lwowie. W latach wojny pracował w tajnym szkolnictwie na terenie Lwowa. Po wojnie objął stanowisko adiunkta Studium Pedagogicznego przy Uniwersytecie Warszawskim, prowadząc ćwiczenia z psychologii i psychotechniki. Wykładał psychologię na Uniwersytecie Warszawskim, w Wyższej Szkole Muzycznej i w Państwowym Liceum Sztuk Plastycznych w Warszawie. W latach 1954—1959 pracował jako psychotechnik w Pracowni Psychotechniki Kolei Państwowych i w Centralnym Instytucie Ochrony Pracy jako kierownik sekcji dokumentacji naukowej. Od października 1959 r. objął stanowisko adiunkta w Zakładzie Psychologii UMK w Toruniu, w 1963 r. odbył przewód habilitacyjny w Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu. Od r. 1960 był przewodniczącym Toruńskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Psychologicznego. Jego dorobek naukowy liczy przeszło 60 prac z zakresu psychologii i pedagogiki.

Cześć Ich pamięci!

Towarzystwo Naukowe w Toruniu wkroczyło w 96 rok swego istnienia.

Ze względu na zbliżającą się rocznicę 100-lecia naszego Towarzystwa należy poświęcić garść wspomnień jego historii, tym więcej że szczegółowe sprawozdanie z naszej działalności w r. 1970 rozesłane zostało wszystkim członkom. Towarzystwo Naukowe w Toruniu, powołane do życia w 1875 r., liczyło od razu 400 członków z całego terenu Pomorza. Wzorując swoją organizację i działalność na istniejącym już od kilkunastu lat i cieszącym się wielkim autorytetem Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk, nowo utworzone Towarzystwo już w pierwszym roku swego istnienia wchodzi w bliskie kontakty z Akademią Umiejętności w Krakowie, Zakładem im. Ossolińskich, z Towarzystwem Archeologicznym we Lwowie, Muzeum Polskim w Rapperswilu, dokumentując jedność narodową całego kraju. Udział Towarzystwa w życiu kulturalnym innych ośrodków polskich, przejawiający się w latach następnych między innymi w uczestnictwie jego przedstawicieli w zjazdach naukowych w Krakowie, Lwowie i Poznaniu oraz w wystawach i uroczystościach związanych z rocznicami narodowymi, przyczynił się do ściślejszego związania Pomorza z resztą Polski. W trzecim roku istnienia Towarzystwo przystępuje do budowy własnego gmachu ze składek członków

i ofiar społeczeństwa polskiego. Dla zamaskowania istotnych celów instytucji, by nie wzbudzić czujności władz pruskich, powstający gmach nazwano „Muzeum”. Gmach ten — siedziba Towarzystwa — stał się ośrodkiem skupiającym całe polskie życie naukowe i kulturalne na Pomorzu. Prócz sal muzealnych i biblioteki znajdowały się tu także sala teatralna, pokoje klubowe, czytelnia, bufet i kilka pokoi hotelowych. Amatorskie zespoły teatralne wystawiały tu polskie sztuki, tu odbywały się odczyty naukowe i popularne oraz zebrania towarzyskie.

Z trzech utworzonych wydziałów najżywszą działalność wykazywał Wydział Archeologiczno-Historyczny. Już w krótkim czasie zbiory muzealne Towarzystwa, powstałe dzięki pracom poszukiwawczym, finansowanym przez Towarzystwo, oraz dzięki ofiarności społeczeństwa, przedstawiać poczęły znaczną wartość dokumentacyjną. Z dużym nakładem środków prowadzono prace archeologiczne, a cenne materiały muzealne pozwoliły Towarzystwu występować ze swoimi zbiorami nie tylko na wystawach pamiątek historycznych w kraju, lecz także na arenie światowej, a mianowicie: w Berlinie w 1881 r., gdzie przy tej okazji podkreślono polski charakter Towarzystwa, oraz w Paryżu w 1887 r. Bogate zbiory, przedstawione w wydanym w 1909 r. *Przewodniku po zbiorach Towarzystwa Naukowego w Toruniu*, przekazało Towarzystwo w 1920 r. jako depozyt tworzącemu się wówczas Muzeum Miejskiemu, dzisiejszemu Okręgowemu Muzeum Państwowemu w Toruniu. Część z nich zaginęła w czasie okupacji, lecz zbiory Towarzystwa zawierają jeszcze 462 eksponaty archeologiczne, 334 dzieła graficzne, 190 eksponatów działu sztuki, 2231 monet i medali.

Od pierwszych lat swego istnienia Towarzystwo starało się zebrać własny księgozbiór, tak nieodzowny warsztat pracy naukowej. Początek zbiorów zawdzięcza darowi poznańskiego wydawcy i księgarza Żupańskiego. Liczne dotacje prywatne, zapisy oraz solidarna pomoc innych placówek krajowych, szczególnie Polskiej Akademii Umiejętności oraz Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, znacznie wzbogaciły tworzącą się bibliotekę Towarzystwa. Jeszcze szybszy jej rozwój nastąpił z chwilą rozpoczęcia w 1878 r. własnej akcji wydawniczej. Umożliwiła ona wymianę wydawnictw, przysparzając Towarzystwu tą drogą wiele pozycji o dużej obecnie wartości archiwalnej.

Działalność wydawniczą zapoczątkowało ukazanie się w 1878 r. pierwszego numeru „Roczników” Towarzystwa Naukowego w Toruniu. „Roczniki” zawierały opracowania monograficzne zagadnień z zakresu historii Pomorza i były w latach zaboru jedynym polskim pismem naukowym na Pomorzu. Ukazały się w nich cenne prace członków Towarzystwa, jak np. *O pomnikach prehistorycznych Prus Królewskich* G. Ossowskiego (R. 1 z r. 1878), *Mapa archeologiczna Prus Zachodnich* tegoż autora (R. 3 z r. 1884), *Gospodarstwo społeczno-polityczne polskie i traktaty handlowe Rzpłtej z mocarstwami rozbiorowymi w r. 1875 w świetle taj-*

nych relacji dyplomatycznych austriackich Wł. Chotkowskiego (R. 4 z r. 1897), *Szkoły diecezji chełmińskiej w wiekach średnich* A. Karbowiaka (R. 6 z r. 1899), *Ludność ziemi chełmińskiej* W. Kętrzyńskiego (R. 8 z r. 1901), *Kilka uwag o wpływie zmian głosowych na typy odmian* K. Nitscha (R. 12 z r. 1905), *Charakterystyka porównawcza dialektów zachodniopruskich* tegoż autora (R. 13 z r. 1906) i wiele innych. W okresie od 1878 r. do 1920 r. wydano 24 tomów „Roczników” o łącznej objętości 346,2 ark.

Pragnąc udostępnić szerszemu gronu naukowców korzystanie ze źródeł odnoszących się do historii Pomorza, a także uchronić je przed całkowitym zniszczeniem — rozpoczęto w 1897 r. druk serii „Fontes”, w której publikowano materiały historyczne dotyczące Pomorza. Do 1920 r. wydano w ramach tej serii 20 tomów źródeł o łącznej objętości 283,7 ark., między innymi *Taryfy podatkowe ziem pruskich* w edycji St. Kętrzyńskiego, *Trzy wilkierze wiejskie* w edycji St. Kujota, *Annales Monasterii Olivensis...* w edycji P. Czaplewskiego itp. „Roczniki” i „Fontes” nie stanowiły literatury dostępnej dla szerokich warstw pomorskiej inteligencji. Brak podręczników i monografii historycznych, szczególnie dotyczących Pomorza, utrudniał przypomnienie społeczeństwu polskiemu historii tego regionu. Chcąc temu zadaniu sprostać, Towarzystwo podjęło w 1908 roku wydawanie kwartalnika pod nazwą „Zapiski”. Ta forma publikacji, w której popularyzowano wiadomości historyczne, oparte na badaniach naukowych, spotkała się z żywym zainteresowaniem czytelników i stała się jedną ze skutecznych form współpracy Towarzystwa ze społeczeństwem. Do 1920 r. wydano 48 zeszytów „Zapisek” o objętości 66,6 ark. Łącznie, od początku swej działalności do 1920 r., Towarzystwo wydało w ramach serii „Roczników”, „Fontes” i „Zapisek” 93 tytuły o objętości 696,5 ark.

Działalność Towarzystwa wykraczała daleko poza sferę spraw czysto naukowych i sięgała w dziedzinę zagadnień polityczno-narodowych, budząc świadomość narodową Polaków na Pomorzu, torując drogę do rozwoju zahamowanego polskiego życia kulturalno-umysłowego na tych ziemiach, wreszcie przeciwstawiając się tendencjom nauki niemieckiej. Nie uszło to uwagi niemieckich władz policyjnych, które uznały działalność Towarzystwa za wysoce szkodliwą. Toteż w 1914 r. władze te podjęły akcję w celu rozwiązania Towarzystwa, lecz wybuch wojny w tym roku odwrócił uwagę władz lokalnych od tej sprawy, a wszczęta akcja rozwiązania Towarzystwa nie została sfinalizowana.

Okres 1920—1939 cechuje wzrost aktywności naukowej i społecznej Towarzystwa. Opieka państwa i subwencje udzielane na cele wydawnicze pozwoliły na znaczne zwiększenie badań naukowych i rozbudowanie wydawnictw. Zaczynają się nowe serie: „Badania przyrodnicze pomorskie” oraz „Zeszyty prac prehistorycznych pomorskich”. W tym czasie wydano 97 tytułów o łącznej objętości 629,3 ark.

Wybuch wojny w 1939 r. kładzie kres dotychczasowej działalności Towarzystwa. Niemał połowa czynnych członków Towarzystwa ginie w hitlerowskich więzieniach i obozach koncentracyjnych.

Rok 1945 zmienia gruntownie warunki pracy Towarzystwa. Uchwałą Rządu Polski Ludowej zostaje utworzony w Toruniu Uniwersytet Mikołaja Kopernika. Pracownicy naukowcy uniwersytetu wzmacniają kadry członków Towarzystwa. Powoduje to zmianę charakteru instytucji, przekształcając ją na towarzystwo „akademickie”; nadal jednak pewną grupę członków stanowią nie zawodowi pracownicy nauki, lecz jej miłośnicy. Obok dawnych „Roczników”, „Fontes” i „Zapisek” powstają nowe serie: „Prace Wydziału Filologiczno-Filozoficznego”, „Studia Societatis Scientiarum Torunensis”, „Studia Iuridica” i „Prace Popularnonaukowe”.

Pod troskliwą opieką i przy wydatnej pomocy finansowej władz Polski Ludowej Towarzystwo wzmożoną swą działalnością pełni znowu poważną rolę w życiu umysłowym regionu pomorskiego i związanych z nim historycznie ziem.

Działalność naszego Towarzystwa w 1970 r. ilustruje sprawozdanie rozesłane wszystkim członkom przed Walnym Zgromadzeniem. Jak ze sprawozdania tego wynika, Towarzystwo liczyło przy końcu roku sprawozdawczego 379 członków. Podstawowym zadaniem Towarzystwa jest rozwijanie i popieranie twórczej pracy naukowej we wszystkich dziedzinach wiedzy, jej popularyzacja oraz współpraca w tym zakresie z regionem. Zadania te spełnia Towarzystwo za pośrednictwem 4 wydziałów i 21 komisji i komitetów redakcyjnych. Podstawowym przejawem działalności Towarzystwa jest akcja wydawnicza, polegająca na przygotowaniu, ogłaszaniu drukiem i rozprowadzaniu publikacji naukowych i popularnonaukowych jego członków. W roku sprawozdawczym wydano ogółem 24 pozycje o łącznej objętości 247 arkuszy. Są to publikacje wyników badań z różnych dyscyplin reprezentowanych w ośrodku uniwersyteckim Torunia. Badania te, zwłaszcza terenowe, przeprowadzane są przy częściowej pomocy finansowej Towarzystwa. W roku sprawozdawczym badań takich odbyło się 7 (przy nakładzie finansowym Towarzystwa w kwocie przeszło 44 000 zł). Wydawnictwa Towarzystwa w zakresie historii Pomorza oraz wydawnictwa źródłowe, dotyczące polskich ziem północno-zachodnich, dokumentują odwieczną polskość tych ziem.

Na wymianę z instytucjami naukowymi krajowymi i zagranicznymi przeznaczają Towarzystwo 25% swoich publikacji. Wydawnictwa Towarzystwa, docierając do licznych krajowych i zagranicznych instytucji naukowych i bibliotek, są świadectwem aktywnej działalności naukowej naszego środowiska. Poza tym akcja wymiany daje nam dużo cennych prac naukowych z innych instytucji krajowych, a przede wszystkim zagranicznych. Bez konieczności wydawania dewiz otrzymujemy rocznie około 2000 trudnych do nabycia wydawnictw zagranicznych, bardzo cennych dla toruńskiego środowiska naukowego.

Wielką pomoc w pracy naukowej naszym członkom wyświadcza własna, w 1948 r. utworzona pracownia mikrofilmowa. Wykonywa ona mikrofilmy (pozytywy i negatywy) oraz powiększenia materiałów archiwalnych, a także gromadzi w swoim archiwum cenne dla tutejszego środowiska naukowego materiały historyczne.

Oprócz popularyzacji wiedzy za pośrednictwem wymienionych wyżej form działalności Towarzystwo organizuje dyskusje naukowe i rozwija akcję odczytową. M. in. Towarzystwo odbyło kilka publicznych posiedzeń, które były poświęcone wybranym problemom naukowym. Od szeregu lat stosowana forma rozpowszechniania wiedzy wśród szerokich warstw społeczeństwa to tzw. Studia Wiedzy o Regionie. Składa się na nie cykl wykładów na tematy problematyki regionalnej, odbywających się w określonych dniach miesiąca. Studia takie zorganizowało Towarzystwo dotąd w 7 powiatach.

Ze względu na przypadającą w 1975 r. setną rocznicę założenia naszego Towarzystwa przygotowuje się różne formy jej uczczenia. M. in. w zakresie akcji wydawniczo-edytorskiej są przygotowywane następujące opracowania: obszerna, na szczegółowych badaniach oparta monografia Towarzystwa, księga pamiątkowa oraz życiorysy najbardziej zasłużonych działaczy TNT.

Jak już zaznaczyłem, działalność Towarzystwa jest możliwa dzięki życzliwej pomocy naszych władz i naczelnych instytucji naukowych kraju. Wyrażam więc głęboką wdzięczność przede wszystkim Prezydium WRN z jego przewodniczącym posłem Aleksandrem Schmidtem na czele za pełne zrozumienie potrzeb Towarzystwa i dotację umożliwiającą naszą działalność, Polskiej Akademii Nauk za opiekę i częściowe finansowanie akcji wydawniczej TNT w formie zleceń wydawniczych, Komitetowi Wojewódzkiemu PZPR w Bydgoszczy, Komitetowi Miejskiemu PZPR i Prezydium MRN w Toruniu za wiele dowodów życzliwości i opieki, Państwowemu Wydawnictwu Naukowemu — Oddziałowi w Poznaniu i Ekspozyturze w Toruniu za harmonijną współpracę, Toruńskim Zakładom Graficznym za staranne wykonanie zleczanych im prac. Wreszcie wszystkim pracownikom administracyjnym TNT, Redakcji Naczelnej Wydawnictw z prof. drem A. Hutnikiewiczem na czele i Pracowni Mikrofilmowej. Specjalne podziękowanie należy się dyr. A. Kirsteinowi za jego wieloletnią, pełną poświęcenia i ofiarną pracę dla Towarzystwa i doskonałe kierowanie wszystkimi sprawami administracyjnymi.

WYKŁAD PROF. DRA KAZIMIERZA JASIŃSKIEGO

KAZIMIERZ WIELKI JAKO POLITYK
(w sześćsetną rocznicę zgonu)

Z wszechstronnej działalności politycznej Kazimierza Wielkiego zamierzam omówić niemal wyłącznie jego działalność w dziedzinie polityki

zagranicznej. Jest to zresztą dziedzina bardzo rozległa, obejmująca zarówno stosunki z zakonem krzyżackim, Czechami, Rusią, Węgrami, papieżem, Danią, cesarstwem, jak i z poszczególnymi księstwami Rzeszy Niemieckiej, z Litwą i innymi państwami. Nawet pobieżne omówienie całokształtu polityki zagranicznej Kazimierza Wielkiego nie jest możliwe w kilkudziesięciominutowym referacie. Z konieczności zatem ograniczę się do przedstawienia tylko niektórych odcinków tej polityki. Zajmę się przede wszystkim stosunkami polsko-krzyżackimi i — w mniejszym stopniu — polsko-czeskimi.

Stosunki z zakonem krzyżackim wysunęły się na pierwszy plan z chwilą objęcia przez Kazimierza Wielkiego rządów w Polsce (1333 r.). Sprawa odzyskania z rąk krzyżackich ziem polskich została przekazana niejako w testamencie politycznym przez Władysława Łokietka Kazimierzowi Wielkiemu. Dowiadujemy się o tym z dokumentu samego Kazimierza z 1344 r. i z późniejszego przekazu Długosza. Na czoło wysuwała się sprawa odzyskania Pomorza Gdańskiego. Kwestia rewindykacji pozostałych ziem zagarniętych przez Krzyżaków, mianowicie: chełmińskiej, michałowskiej i dobrzyńskiej oraz Kujaw, była jak najściślej związana z konfliktem polsko-krzyżackim o Pomorze Gdańskie.

Musimy się w tym miejscu cofnąć do sprawy zajęcia Pomorza Gdańskiego przez Zakon w 1308/1309 r. Przy zaborze tej ziemi Krzyżacy spotkali się ze zbrojnym oporem ze strony ówczesnego państwa polskiego, w którego skład wchodziło Pomorze Gdańskie od 1306 r. Zaskoczyło to Krzyżaków, którzy liczyli nadal na kontynuowanie bezorężnego zajmowania ziem polskich. Zabory krzyżackie sprzed 1308 r. nie wywołały żadnej reakcji w społeczeństwie polskim. Obrona Pomorza Gdańskiego w 1309 r. miała charakter ogólnopolski, uczestniczyli w niej Pomorzanie, Kujawianie, Małopolanie, rycerstwo dzielnic sieradzkiej i łęczyckiej, a nawet rycerstwo tych ziem, które nie wchodziły wówczas w skład zjednoczonego państwa polskiego, np. Mazowsza. Zagarnięcie Pomorza przez Zakon w takich okolicznościach pociągnęło za sobą nie tylko plan rewindykacji ziem polskich zdobytych przez Zakon w 1308/9 r., ale w ogóle wszystkich ziem polskich zajętych przez Krzyżaków. Sprawa odzyskania Pomorza stała się naczelnym postulatem zjednoczonego państwa polskiego.

Władysław Łokietek próbował najpierw odzyskać Pomorze drogą pertraktacji dyplomatycznych z Zakonem, następnie wytoczył mu proces przed forum papieskim, uzyskując korzystny dla siebie wyrok. Było jednak rzeczą oczywistą, że Krzyżaków do zwrotu Pomorza można było zmusić tylko siłą. Gdy zawiodły wszystkie inne środki, Władysław Łokietek podjął walkę zbrojną. Wojny te, jakkolwiek okazały się nieskuteczne, a nawet przyniosły Polsce klęskę, m. in. utratę ziemi dobrzyńskiej w 1329 r., a Kujaw w 1332 r., utrwaliły jednak w szerokich kołach społeczeństwa polskiego świadomość o niezaprzeczalnych prawach Pol-

ski do Pomorza Gdańskiego i zdecydowały ostatecznie o priorytecie sprawy odzyskania Pomorza Gdańskiego w polityce państwa polskiego XIV i XV w. Całkiem słusznie też pisze jeden ze znawców XIV w., że „Wojny z Zakonem przerosły jednak wymiar przeciętnych konfliktów średniowiecznych [...]. Stały się sprawą ogólnopolską. Cementowały jedność działania i politycznego myślenia, były szkołą patriotyzmu, pogłębiały emocje narodowej wspólnoty, uczyły poświęcenia i ofiarności” (J. Baszkiewicz, *Polska czasów Łokietka*, Warszawa 1968, s. 158). Ponadto wojny polsko-krzyżackie z lat 1327—1332 wciągnęły do sprawy Pomorza Gdańskiego Wielkopolskę, która w 1309 r., nie licząc wyjątków, nie uczestniczyła w obronie Pomorza Gdańskiego, ponieważ w skład zjednoczonego państwa polskiego weszła dopiero w 1314 r. Stanowisko Wielkopolski było bardzo ważne. Właśnie Wielkopolanie obok Kujawian reprezentowali nurt antykrzyżacki w polityce państwa polskiego XIV i XV w.

Położenie Polski w momencie, kiedy obejmował panowanie Kazimierz Wielki, było wprost katastrofalne. Państwo polskie składało się jedynie z Małopolski, Wielkopolski oraz ziem łęczyckiej i sieradzkiej. Te ostatnie nie znajdowały się pod bezpośrednią władzą króla polskiego.

Większość ziem wchodzących w skład zjednoczonego państwa była wyniszczona wojnami polsko-krzyżackimi (ziemie: sieradzka i łęczycka, a przede wszystkim Wielkopolska). Wojny te nie tylko nie wróciły Królestwu Polskiemu Pomorza, ale pociągnęły za sobą dalsze straty terytorialne (ziemia dobrzyńska i Kujawy). Wykazały one ponadto zdecydowaną przewagę militarną Zakonu nad ówczesnym państwem polskim. Sojusze: polsko-węgierski i polsko-litewski okazały się nieskuteczne w walce z wrogami Polski, mianowicie z Krzyżakami i sprzymierzonymi z nimi Czechami, gdzie władzę sprawowali niechętni Polsce Luksemburgowie. Polska znalazła się dosłownie w kleszczach niezwykle groźnego i skutecznego sojuszu krzyżacko-luksemburskiego. Ówczesny król czeski, Jan Luksemburski, występował z pretensjami do tronu polskiego, używając tytułu „króla Polski”.

Kontynuowanie wojny w tych warunkach stanowiło zagrożenie dla samego istnienia państwa polskiego.

W sytuacji 1333 r. nawiązanie z Krzyżakami stosunków pokojowych (pertraktacji pokojowych) było wprost koniecznością, jakkolwiek musiało to pociągnąć za sobą rezygnację (dodajmy — chwilową) z Pomorza Gdańskiego. Była to zarazem jedyna droga odzyskania bez walki, zdobytych przez Zakon, Kujaw i ziemi dobrzyńskiej.

U podstaw koncepcji nawiązania pokojowych stosunków z Krzyżakami tkwiło nie tylko przeświadczenie, że aktualnie każdy z przeciwników Polski (Zakon, królestwo czeskie) był zdecydowanie silniejszy od niej (literatura nadmienia nawet o wielokrotnej przewadze), ale także i to, że dzieło zjednoczenia, które znalazło swój zewnętrzny wyraz

w koronacji Władysława Łokietka w 1320 r., wymagało stanowczo wzmocnienia od wewnątrz.

Zjednoczenie kilku dzielnic w ręku jednego władcy, uwieńczone koronacją, było tylko „końcem początku” (J. Baszkiewicz, op. cit., s. 184). Słabość Polski Łokietka tkwiła nie tyle w jej skromnych rozmiarach terytorialnych, ile w jej słabej spójności wewnętrznej. Pełno jeszcze w tym państwie anachronizmów, przeżytków okresu rozbitcia dzielnicowego, brak w nim elementów centralistycznych, co przy pustym skarbie i przestarzałym systemie wojskowym w pełni tłumaczy porażki poniesione z Zakonem, dysponującym wprawdzie mniejszym terytorium w porównaniu z ówczesnym państwem polskim, jednak przewyższającym je doskonałą jak na owe czasy organizacją wewnętrzną.

Państwo polskie wymagało daleko idących reform ustrojowych, administracyjnych, wojskowych, skarbowych i in. Dopiero po gruntownej przebudowie i wzmocnieniu wewnętrznym mogły zaistnieć realne podstawy do polityki rewindykacji ziem etnicznie polskich, pozostających pod obcym panowaniem. W pokojowych warunkach istniały możliwości bardzo poważnego wzmocnienia wewnętrznego państwa polskiego, a zarazem zmniejszenia czy nawet całkowitego zniwelowania różnicy, istniejącej wówczas w dziedzinie organizacji wewnętrznej państwa, między Polską a Zakonem. Z tego punktu widzenia czas pracował najwyraźniej na korzyść Polski.

Przyпускаjąc, że Kazimierz już na samym wstępie swych rządów lub najpóźniej ok. 1338 r. był przekonany, że Pomorze będzie można odzyskać tylko drogą walki zbrojnej. Taki wniosek nasuwał się z dotychczasowych wysiłków dyplomatycznych i walk o Pomorze Gdańskie. Wynikało to z faktu, że Zakon przywiązywał wprost wyjątkową wagę do posiadania Pomorza Gdańskiego (G. Labuda, *Historia Pomorza*, t. I/1, s. 544; K. Jasiński, *Zajęcie Pomorza Gdańskiego przez Krzyżaków w latach 1308—1309*, *Zapiski Historyczne*, t. XXXI/3, s. 45).

Z drugiej strony było sprawą oczywistą, wobec wyraźnej przewagi Zakonu nad Polską, że rozstrzygnięcie militarne należało odłożyć na co najmniej kilkadziesiąt lat, tj. do momentu, kiedy po wewnętrznym wzmocnieniu państwa i przy zaistnieniu korzystnej sytuacji międzynarodowej (odosobnienie Zakonu na arenie międzynarodowej) walka zbrojna mogła przynieść zwrot Pomorza Gdańskiego i innych ziem polskich znajdujących się pod panowaniem krzyżackim. Sam Kazimierz nie mógł przewidzieć, kiedy to nastąpi. W każdym razie zdawał sobie sprawę z tego, że długofalowe przygotowania Polski, w tym i militarne, do walki z Krzyżakami będą wymagały dłuższego, najprawdopodobniej kilkudziesięcioletniego okresu.

W literaturze przyjmuje się dość często, że podane wyżej założenia polityki Kazimierza Wielkiego zrodziły się dopiero w 1343 r., kiedy doszło do zawarcia „wieczystego” pokoju z Krzyżakami w Kaliszu. Dopiero

wówczas zrozumiał Kazimierz, że sprawę odzyskania Pomorza należy odłożyć na dalszy plan, do momentu uzyskania przez Polskę przewagi militarnej nad Zakonem. Pogląd ten znajduje — jak jednak przypuszczam — tylko pozorne poparcie w fakcie, że zanim Kazimierz zawarł z Krzyżakami pokój, prowadził bardzo ożywioną, a zarazem długoletnią akcję dyplomatyczną z myślą o odzyskaniu Pomorza. Można by wystąpić z twierdzeniem, że nie prowadziłby przecież takiej akcji, gdyby był z góry przekonany o jej nieskuteczności.

Istotnie, pierwsze dziesięciolecie panowania Kazimierza poświęcone zostało sprawie pomorskiej, czy właściwiej określając, sprawom polsko-krzyżackim, które w tym okresie wysuwają się na plan pierwszy w polskiej polityce zagranicznej. Wątpię jednak, aby Kazimierz łudził się, że odzyska czy to drogą pertraktacji, czy procesu, czy drogą konfrontacji zbrojnej już wówczas (tj. w latach 1333—1343) Pomorze Gdańskie. Wszystkie zabiegi podjęte przez niego w latach 1333—1343 zmierzały albo do uzyskania lepszej pozycji przy zawieraniu pokoju z Krzyżakami, albo wybiegały myślą poza pokój, w dalszą już przyszłość.

Kazimierz, zawierając pokój z Krzyżakami już na samym wstępie swych rządów, uzyskałby od nich mniej ustępstw niż w pokoju kaliskim.

Jakkolwiek Zakon, akceptując rokowania z Polską, był od samego początku nastawiony na wydanie części ziem polskich, zdobytych w latach 1329 i 1332 (w założeniu Zakonu Kujawy miały stanowić cenę przetargu za rezygnację Polski z Pomorza Gdańskiego), to więcej niż wątpliwe wydaje się, aby Kazimierz, zawierając z Krzyżakami pokój już w 1333 r., mógł uzyskać za rezygnację z Pomorza ziemię dobrzyńską i całe Kujawy. Jan Luksemburski, przewidziany na jednego z arbitrów (obok króla węgierskiego Karola Roberta) w sporze polsko-krzyżackim, zapewniał w 1332 r. Zakonowi utrzymanie się co najmniej przy części Kujaw.

Podejmując w 1333 r. rokowania z Krzyżakami, Kazimierz Wielki zaczął zabiegać równocześnie o porozumienie z Janem Luksemburskim. Było to całkiem zrozumiałe, jeżeli się weźmie pod uwagę, że Jan czeski miał być jednym z rozjemców w sporze polsko-krzyżackim. Kazimierz zapewne nie łudził się, że zagorzałego stronnika krzyżackiego, który wyniósł z sojuszu z Zakonem tyle korzyści, zwłaszcza w sprawie Śląska, zamieni w swego sprzymierzeńca, i to właśnie w konflikcie polsko-krzyżackim. Władcy polskiemu chodziło o rozluźnienie przymierza czesko-krzyżackiego. Jan Luksemburski ze względu na swe powiązania z Krzyżakami mógł równie dobrze w przyszłych rokowaniach polsko-krzyżackich usztywniać ich stanowisko, jak i uczynić ich bardziej skłonny do ustępstw. Ustępstwa te w układzie stosunków czesko-krzyżackich nie mogły jednak w żadnym wypadku dotyczyć ziem zajętych przez Zakon na Polsce przed wojnami polsko-krzyżackimi z lat 1327—1332.

Wyrok wyszehradzki z 1335 r. (wydany przez Jana Luksemburskiego

i Karola Roberta), który praktycznie został zrealizowany w pokoju kaliskim, przyznawał Polsce zwrot ziemi dobrzyńskiej i Kujaw za cenę rezygnacji z pozostałych ziem polskich zajętych przez Krzyżaków.

Zaaprobowanie z miejsca postanowień orzeczenia wyszehradzkiego oznaczałoby nieprzywiązywanie przez Kazimierza większego znaczenia do sprawy odzyskania Pomorza, co mogło obniżyć rangę tej sprawy w samym państwie polskim (wśród społeczeństwa polskiego). Przypuszczać również można, że Kazimierz liczył jeszcze na pewne dodatkowe (jednakże nie natury zasadniczej) korzyści w dalszych pertraktacjach (odszkodowanie pieniężne, prawny charakter rezygnacji).

W 1338 r. Kazimierz wszczął starania o wytoczenie Krzyżakom procesu przed forum papieskim. Proces ten doszedł do skutku w 1339 r. w Warszawie. Strona polska domagała się nie tylko zwrotu Pomorza Gdańskiego, ale także ziemi chełmińskiej i ziemi michałowskiej oraz zagarniętych w 1329 i 1332 r. ziemi dobrzyńskiej i Kujaw. Wyrok sądu papieskiego skazywał Krzyżaków na zwrot wymienionych wyżej ziem, wysokie odszkodowanie pieniężne (194,5 tys. grzywien) oraz na opłacenie kosztów procesu. Krzyżacy z miejsca złożyli apelację od wyroku warszawskiego w kurii papieskiej, która nie podtrzymała swego pierwotnego stanowiska w tej sprawie. W literaturze przecenia się niekiedy niekonsekwencję kurii papieskiej w tej kwestii.

Nie można mieć żadnych złudzeń co do uzyskania Pomorza (i innych ziem) na podstawie wyroku sądu papieskiego. Nie miał co do tego złudzeń także i Kazimierz Wielki (Zakon jeszcze przed rozpoczęciem procesu postarał się o dokument u cesarza Ludwika, zakazujący mu stawać przed sądem papieskim w sprawie zatargu z Polską). Korzystny wyrok procesu mógł co najwyżej stanowić pewien atut w rokowaniach polsko-krzyżackich, stąd niezatwierdzenie wyroku było niekorzystne dla Polski, w zasadzie jednak nie mogło to wpłynąć w poważniejszym stopniu na postanowienia przyszłego układu pokojowego. Proces warszawski, co należy z naciskiem podkreślić, był obliczony przede wszystkim na użytek wewnętrzny. Został on doskonale przygotowany. Zaprzyiężonych zostało 176 świadków, wśród których widzimy książąt, możnych świeckich i duchownych, średnie i niższe rycerstwo oraz mieszczan. Rekrutowali się oni ze wszystkich ziem państwa polskiego (Wielkopolska, Kujawy, Małopolska, Sieradzkie, Łęczyckie, Dobrzyńskie), a nawet z ziem zajętych przez Zakon oraz z nie należącego wówczas do państwa polskiego Mazowsza. Zachowały się zeznania 126 świadków, które dowodzą ich dojrzałości politycznej. Formularz pytań zawarty w trzydziestu artykułach miał przypomnieć ogrom krzywd wyrządzonych Polsce przez Zakon, wykazać bezsporne prawa Polski do zagrabionych przez Krzyżaków ziem, zwłaszcza w odniesieniu do Pomorza. Ze względu na przewidywaną już w najbliższej przyszłości rezygnację (chwilową, przymusową) należało jeszcze raz przypomnieć społeczeństwu niezaprzeczalne

prawa Polski do Pomorza, pogłębić nastroje antykrzyżackie w kraju, uczynić sprawę odzyskania Pomorza podstawowym postulatem politycznym państwa polskiego. Z tego punktu widzenia wyniki procesu wybiegały już naprzód, poza pokój kaliski, i w mniejszym stopniu obliczone były jako forma nacisku dyplomatycznego na Krzyżaków w rokowaniach pokojowych.

Jeszcze jedno pociągnięcie Kazimierza Wielkiego było podjęte z myślą o dalszej przyszłości. Mam tu na myśli wymierzony przeciw Krzyżakom sojusz, zawarty między Kazimierzem a książętami pomorskimi, głównie księciem słupskim Bogusławem, w lutym 1343 r. Także i tutaj mogła wchodzić w rachubę forma nacisku na Zakon w przededniu zawarcia rokowań. Należy wykluczyć ewentalność, aby Kazimierz zawierając wymienione przymierze, nosił się z zamiarem podjęcia wojny z Krzyżakami, jakkolwiek sformułowania dokumentu czynią wrażenie sojuszu wojskowego o aktualnych celach. Książęta wołogosko-słupscy byli za słabymi sprzymierzeńcami, aby mogli udzielić Polsce skutecznej pomocy w razie konfliktu zbrojnego w 1343 r. Pomoc ich mogła się natomiast okazać bardzo skuteczną w przyszłości, po zniwelowaniu przewagi militarnej Zakonu nad Polską. Książęta zobowiązali się do udzielenia pomocy wojskowej przeciw Krzyżakom na każde żądanie Kazimierza oraz do nieprzepuszczania przez swoje terytorium posiłków ściąganych przez Krzyżaków z Rzeszy Niemieckiej. Przymierze Kazimierza z książętami pomorskimi miało dużą doniosłość strategiczną, ponieważ okrążyło Zakon od zachodu i utrudniało jego łączność z Rzeszą. Niezależnie od tego oznaczało ono wzrost wpływów polskich nad Odrą, na Pomorzu Zachodnim.

Pertraktacje w sprawie zwrotu ziem polskich, trwające z górą 10 lat, zakończył pokój wieczysty, zawarty w lipcu 1343 r. w Kaliszu. Przynosił on Polsce zwrot ziemi dobrzyńskiej i Kujaw, pozostałe ziemie polskie, w tym również Pomorze Gdańskie, zatrzymali Krzyżacy. Władca Polski nadał je tytułem wieczystej darowizny, co oznaczało, że Zakon uznawał w ten sposób wcześniejsze prawa Polski do tych ziem. Prawa te Krzyżacy poprzednio uporczywie kwestionowali. Tym samym uznali oni „w królu polskim swego dobroczyńcę i donatora”. W wypadku naruszenia „wieczystego pokoju” Zakon tracił teoretycznie swe prawa do darowanych przez króla polskiego ziem (G. L a b u d a, *Stanowisko ziemi chełmińskiej w państwie krzyżackim w latach 1228—1454*, Przegl. Hist., t. XLV, 1954, s. 327).

Współcześni oceniali pozytywnie warunki pokoju kaliskiego. Przy ich ocenie należy uwzględnić bardzo istotny fakt, że Kazimierz w układach z Krzyżakami reprezentował państwo słabsze. Rezygnację z Pomorza oraz ziemi chełmińskiej i michałowskiej rozumiano tylko jako wymuszoną i chwilową, zrekompensowaną odzyskaniem ziemi dobrzyńskiej i Kujaw.

To, że Kazimierz uważał rezygnację z Pomorza za chwilową, przyjmuje zgodnie cała literatura historyczna. Nie przeczą temu okresy przyjaznych niekiedy stosunków między Zakonem a Polską. Nawiązując je, Kazimierz nigdy nie zamierzał zrezygnować ze swego najważniejszego postulatu politycznego, mianowicie z odzyskania Pomorza.

Za tymczasowością rezygnacji przemawia wiele dowodów. Kazimierz Wielki, wbrew wyraźnym postanowieniom traktatu kaliskiego, nie usunął ze swej tytulatury — ani z pieczęci, ani z dokumentów — tytułu pana i dziedzica Pomorza. Znacznie wymowniejsze są postanowienia pokoju namysłowskiego z 1348 r. i układu praskiego z 1356 r. (układy polsko-czeskie), w których Kazimierz Wielki obiecuje Karolowi IV pomoc przeciw jego wrogom, pod warunkiem, że władca czeski udzieli Polsce pomocy w odzyskaniu ziem polskich znajdujących się pod panowaniem zakonu krzyżackiego i Marchii Brandenburskiej. Obowiązek udzielania pomocy Polsce przeciw Zakonowi, głównie z myślą o odzyskaniu Pomorza, został nałożony na węgierskich Andegawenów, i to w dwojaki sposób: 1) jako sojuszników Polski, 2) jako ewentualnych następców Kazimierza Wielkiego (związanie sprawy Pomorza z sukcesją andegaweńską; relacja Janka z Czarnkowa; dokumenty Ludwika węgierskiego z 1350 r., 1355 r., 1374 r.). Szczególnie znamienne jest zobowiązanie się Ludwika do udzielania Polsce pomocy przeciw Krzyżakom w dokumencie z 13 IV 1350 r., a więc zaledwie w kilka miesięcy po zbliżeniu się Kazimierza do Zakonu w 1349 r. (układ graniczny, przywileje handlowe dla miast krzyżackich). Jest to najlepszym dowodem, że do pokojowej polityki Kazimierza, niekiedy nawet pozornie przyjaznej, nie należy przywiązywać żadnej wagi, jeżeli chodzi o sprawę Pomorza. W latach 1356—1360 nastąpiło wyraźne pogorszenie stosunków polsko-krzyżackich. Charakterystyczne jest, że w dokumencie papieskim z 27 VII 1360 r. (MPV, t. III, nr 392) Krzyżacy określani zostali jako „znani i główni wrogowie” Kazimierza Wielkiego. Król polski wszczął starania w sprawie przynależności biskupstwa chełmińskiego do arcybiskupstwa gnieźnieńskiego, wymierzone wyraźnie przeciw Krzyżakom.

Wzmocnienie wewnętrzne Polski i wzrost jej autorytetu na arenie międzynarodowej skłonił Kazimierza Wielkiego w ostatnich latach jego panowania do podjęcia już bardziej bezpośrednich kroków w zakresie rewindykacji ziem polskich znajdujących się pod obcym panowaniem. Wyrazem tego była słynna suplika z początku 1364 r., wniesiona do papieża Urbana V o unieważnienie wszystkich „mniej sprawiedliwych” układów, jakie zawarł na szkodę swego Królestwa i Stolicy Apostolskiej, a dotyczących terytoriów (ziem, księstw) od dawna należących do państwa polskiego. Nie ulega wątpliwości, że chodziło tu głównie o unieważnienie traktatu kaliskiego i układów w sprawie Śląska.

W tej sytuacji dość nieoczekiwana wizyta Kazimierza Wielkiego u wielkiego mistrza krzyżackiego w Malborku w 1366 r. musi być roz-

patrywana jako swego rodzaju rekonesans przeprowadzony przez władcę polskiego na terytorium krzyżackim. Taką interpretację potwierdzają źródła, m. in. relacja kronikarza krzyżackiego Wiganda z Marburga, z której wynika, że król zachęcany przez swe otoczenie nosił się z zamiarem wszczęcia wojny z Zakonem, jednakże przekonawszy się naocznie o potędze Krzyżaków, zrezygnował z tego. Nie może to w żadnym wypadku oznaczać rezygnacji ostatecznej, a tylko odłożenie jeszcze na pewien czas sprawy odzyskania Pomorza Gdańskiego i ziem chełmińskiej i michałowskiej. Kazimierz nadal (do końca swego życia) używał tytułu władcy Pomorza. Zacieśnił więzy łączące Polskę z księstwem słupskim, umacniając przymierze z 1343 r. m. in. przez adopcję Każka słupskiego w 1368 r. Oznaczało to dalszy wzrost wpływów polskich na Pomorzu Zachodnim oraz okrażanie Krzyżaków od zachodu. Testament Kazimierza Wielkiego, który nie wszedł w życie dzięki interwencji stronnictwa andegaweńskiego w Polsce, wiązał Każka słupskiego bardzo mocno z państwem polskim, wyznaczając mu ziemię dobrzyńską, łączyczką, sieradzką, kasztelanię kruszwicką i bydgoską na Kujawach oraz grody w Złotowie i Wałczu. W zamiarach Kazimierza Wielkiego Każko był przewidziany na następcę Ludwika andegaweńskiego, gdyby ten nie doczekał się męskiego potomka.

Niezwykłej aktualności sprawy pomorskiej dowodzi dokument kozycki z 1374 r., w którym Ludwik zobowiązał się do odzyskania ziem (bliżej nie wymienionych) należących niegdyś do Polski, przy czym dokument wyraźnie zaznacza, że chodzi tu o potwierdzenie przyrzeczeń złożonych przez Ludwika w dniu koronacji: „eam [scilicet Coronam regni Polonie — KJ] augere et recuperare, veluti in coronacione nostra sumus et fuimus obligati nostris iuramentis”. Termin „recuperare” (odzyskać) dotyczy — co do tego nie może być najmniejszej wątpliwości — przede wszystkim, a może nawet tylko wyłącznie, ziem zajętych przez Zakon, głównie Pomorza Gdańskiego (w sprawie Śląska Andegaweni zajmowali stanowisko niezgodne z interesami Polski, popierając faktycznie roszczenia czeskie do Śląska). Okazuje się zatem, że nawiązując do polityki Kazimierza Wielkiego, pamiętano o sprawie Pomorza również w chwili obejmowania przez Ludwika rządów w Polsce. To, że Kazimierz nosił się z zamiarem odzyskania Pomorza do końca swego życia, jest faktem bezspornym.

Przygotowując się do zbrojnego rozstrzygnięcia sprawy pomorskiej, mógł się on wykazać jeszcze dodatkowymi bardzo ważnymi sukcesami. Mam tu na myśli jego sukces w dziedzinie polityki mazowieckiej. W przyszłym i nieuchronnym konflikcie polsko-krzyżackim ważne było stanowisko Mazowsza jako bezpośredniego sąsiada, z jednej strony państwa polskiego, z drugiej zaś zakonu krzyżackiego. Jakkolwiek stanowisko książąt Mazowsza w okresie wojen polsko-krzyżackich za panowania Łokietka nie było zdecydowanie wrogie wobec Polski, jak to przyj-

mowała dawniejsza literatura, niemniej jednak książęta ci, lawirując między walczącymi stronami, opowiadali się, raczej pod przymusem, za stroną silniejszą, tj. krzyżacką. Księstwo płockie zostało nawet zhołdowane przez Jana Luksemburskiego. Kazimierz Wielki usunął zwierzchnictwo czeskie nad księstwem płockim, a po śmierci księcia płockiego Bolesława wcielił je bezpośrednio do Polski. Pozostałe natomiast księstwa mazowieckie zhołdował, włączając w ten sposób całe Mazowsze (bezpośrednio lub pośrednio) do państwa polskiego. Nastąpiła zatem zasadnicza zmiana układu sił między Polską a Zakonem na odcinku mazowieckim, na korzyść Polski. Niezależnie od tego włączenie Mazowsza do Polski oznaczało także i wewnętrzne wzmocnienie ówczesnego państwa polskiego. Miał Kazimierz do zanotowania również sukcesy na zachodniej granicy Polski, mianowicie w latach sześćdziesiątych XIV w. odzyskał Drezdenko i Santok, Drahim, Wałcz, Czaplinek wraz z przyległymi terytoriami, należącymi niegdyś do Polski, a zagarniętymi w okresie rozbitcia dzielnicowego przez Marchię Brandenburską. Nabytki te nie były zbyt rozległe, ale bardzo ważne pod względem strategicznym, służąc oskrzydleniu zakonu krzyżackiego. Dzięki tym nabytkom państwo polskie zyskiwało z jednej strony bezpośrednie połączenie ze sprzymierzonym księstwem słupeckim, z drugiej natomiast likwidowało bezpośrednie połączenie Zakonu z ziemiami Rzeszy Niemieckiej. Zakon nawet w okresie swojej największej świetności uzależniony był od pomocy militarnej, finansowej i osadniczej, uzyskiwanej z terytorium Rzeszy Niemieckiej.

Nie można polityki zagranicznej Kazimierza Wielkiego rozpatrywać w izolacji od jego polityki wewnętrznej. Za jego panowania nastąpił rozwój gospodarki towarowej, wzrost produkcji rolnej, rozwój miast w następstwie rozwoju rzemiosła i handlu. Kazimierz przeprowadził wiele reform ustrojowych, służących wzmocnieniu centralizacji państwa (urzędy centralne: kanclerza, podkanclerzego i podskarbiego). Ważne są również jego reformy skarbowe (ordynacja dla salin), w tym monetarne. Zreformował sądownictwo, przeprowadził kodyfikację prawa (statuty Kazimierza Wielkiego), zatroszczył się o rozwój oświaty i nauki (założenie uniwersytetu w Krakowie) oraz sztuki (architektura, rzeźba, malarstwo, złotnictwo). Z punktu widzenia przyszłego konfliktu z Zakonem najistotniejsze były reformy w dziedzinie centralizacji państwa oraz reformy wojskowe. Kazimierz wzmocnił obronność Polski przez zbudowanie licznych nowych zamków (50) oraz otoczenie murami obronnymi blisko 30 (27) miast. Zreorganizował siłę zbrojną (podział na chorągwie, powołanie do obrony kraju obok rycerstwa wszystkich sołtysów i wójtów).

To wzmocnienie wewnętrzne Polski, będące w dużym stopniu dziełem króla, w połączeniu z jego osiągnięciami w polityce zagranicznej na odcinku stosunków polsko-krzyżackich, każe w nim widzieć jednego

z autorów zwycięstwa grunwaldzkiego, odniesionego dopiero w 40 lat po jego śmierci.

Przechodząc do omówienia polityki Kazimierza Wielkiego w sprawie Śląska, chciałbym zaznaczyć, że wątpić należy, aby Kazimierz liczył się z odzyskaniem całej dzielnicy śląskiej w okresie swego panowania. Przyswiewcało mu raczej zahamowanie wzrostu wpływów czeskich, zapobieżenie dalszej akcji uzależniania księstw śląskich od Czech. Była to więc polityka defensywna, zmierzająca do utrzymania wpływów polskich na Śląsku, istniejących przede wszystkim w księstwach jaworskim i świdnickim, oraz tkwiących w fakcie przynależności biskupstwa wrocławskiego do polskiej prowincji kościelnej. Nie oznacza to jednak, aby Kazimierz nie korzystał z jakiegokolwiek nadarzającej się okazji do rozszerzenia wpływów polskich na Śląsku, do uzyskania nabytków terytorialnych. W konsekwencji polityka ta mogła przyczynić się do stworzenia warunków do odzyskania całego Śląska w dalszej przyszłości.

O małej efektywności śląskiej polityki Kazimierza Wielkiego zacydowały następujące przyczyny: 1) stan faktyczny, istniejący na Śląsku w chwili wstąpienia na tron polski Kazimierza Wielkiego (zdecydowana przewaga czeska na samym Śląsku i w stosunku do ówczesnego państwa polskiego), 2) brak szerszej podstawy społecznej do sprawy odzyskania Śląska w samym państwie polskim (problem odzyskania Śląska nie interesował Małopolan, zaangażowanych coraz bardziej — od 1340 r. — w polityce ruskiej Kazimierza Wielkiego; również i Wielkopolanie nie przejawiali zbytniego zainteresowania sprawami śląskimi, ten brak zainteresowania występował w jeszcze większym stopniu w pozostałych dzielnicach), 3) brak poparcia dla polityki śląskiej Kazimierza Wielkiego na arenie międzynarodowej, tak np. Andegaweni zajmowali w sprawie Śląska stanowisko proczeskie (po raz pierwszy w 1338 r.).

Rywalizacja polsko-czeska o Śląsk w XIV w. zakończyła się jeszcze nie ostatecznym, jednak całkiem wyraźnym zwycięstwem Czech. Nie było w tym winy Kazimierza, wykazującego wyjątkowo wiele zrozumienia dla spraw śląskich, czego nie można powiedzieć o jego następcach. Odzyskanie Śląska nie stało się nigdy naczelnym postulatem w polityce późniejszych władców polskich. Dopiero wiek dwudziesty przyniósł wzrost zainteresowania się sprawami śląskimi. Pełną realizację postulatu wcielenia całego Śląska do państwa polskiego przeprowadziła dopiero Polska Ludowa.

Polityka Kazimierza wobec Zakonu, Czech Luksemburgów i Marchii Brandenburskiej dowodzi, że mimo znacznego zaangażowania się w sprawę ruskie Kazimierz poświęcił dużo wysiłku sprawie rewindykacji ziem etnicznie polskich. W swej polityce na pierwszym miejscu stawiał sprawę odzyskania Pomorza i pozostałych ziem polskich, znajdujących się pod panowaniem krzyżackim. Priorytet sprawy pomorskiej, jeżeli chodzi o jej znaczenie, nie oznaczał bynajmniej pierwszeństwa chronologicz-

nego w pomyślnym jej rozwiązaniu. Sam Kazimierz nie doczekał się odzyskania Pomorza Gdańskiego. Możemy jednak za Z. Kaczmarczykiem powiedzieć, że Kazimierz wszystko już do odzyskania Pomorza przygotował.

O osiągnięciach Kazimierza Wielkiego świadczy najlepiej porównanie tego, co otrzymał w spadku po swym nieugiętym ojcu, z tym, co przekazał swemu następcy. Kazimierz znacznie powiększył terytorium państwa polskiego. Ze słabego, niemal na zagładę skazanego państwa stworzył silny scentralizowany ośrodek, liczący się w Europie. Wzrost międzynarodowego znaczenia Polski, bardzo widoczny pod koniec rządów Kazimierza Wielkiego, był w dużym stopniu jego zasługą.

Gdybyśmy chcieli scharakteryzować Kazimierza jako polityka, to poza niezwykłym talentem dyplomatycznym (umiejętność rozegrania najbardziej zawilej gry dyplomatycznej) cechował go głęboki realizm, wytrwałość i konsekwencja w realizowaniu planów politycznych.

Kazimierz, który jako jedyny, obok Bolesława Chrobrego, władca polski obdarzony został przez potomnych przydomkiem Wielki, zasłużył na ten przydomek jak najbardziej, również jeżeli chodzi o jego osiągnięcia w polityce zagranicznej. Był to bez wątpienia wielki i mądry polityk.

PROTOKÓŁ

DOROCZNEGO WALNEGO ZGROMADZENIA CZŁONKÓW TOWARZYSTWA
NAUKOWEGO W TORUNIU
Z DNIA 19 LUTEGO 1971 R.

Porządek obrad

Część I — publiczna

1. Zagajenie i omówienie działalności Towarzystwa — prezes Towarzystwa.
2. Wykład: „Kazimierz Wielki jako polityk (w sześćsetną rocznicę zgonu)” — prof. dr Kazimierz Jasiński.

Ad 1. Obrady otworzył prezes Towarzystwa prof. dr Konrad Górski. Zebrani minutą ciszy uczcili pamięć zmarłych członków Towarzystwa Naukowego w Toruniu: doc. dra Tadeusza Witwickiego i mec. Mariana Niklewskiego.

Następnie prof. dr Konrad Górski przedstawił najważniejsze osiągnięcia Towarzystwa w roku 1970.

Ad 2. Wykład pt.: „Kazimierz Wielki jako polityk (w sześćsetną rocznicę zgonu)” wygłosił prof. dr Kazimierz Jasiński.

Część II — zamknięta

3. Wybór Prezydium zebrania.
4. Odczytanie i przyjęcie protokołu z zeszłorocznego Walnego Zgromadzenia.
5. Sprawozdanie Zarządu za rok 1970.
6. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej.
7. Dyskusja nad sprawozdaniami.
8. Powzięcie uchwały co do absolutorium dla Zarządu.
9. Ustalenie składek członkowskich na rok 1971.
10. Ogłoszenie nazwisk nowych członków wydziałów i członków zwyczajnych.
11. Komunikaty i wolne wnioski.

Ad 3. Na wniosek prezesa prof. dra Konrada Górskiego powołano na przewodniczącego Walnego Zgromadzenia prof. dra Romana Ingardena, a na sekretarza — dra Bohdana Ryszewskiego.

Ad 4. Odczytany przez doc. dra Janusza Bieniaka protokół z zeszłorocznego Walnego Zgromadzenia członków TNT został przyjęty bez uwag i zastrzeżeń.

Ad 5. Sekretarz generalny Towarzystwa — prof. dr Marian Biskup złożył sprawozdanie z działalności Towarzystwa za rok 1970, przedstawiając ważniejsze osiągnięcia TNT i zasadnicze problemy występujące w pracy Zarządu: a) trudności wydawnicze Towarzystwa wynikające głównie z braków finansowych; b) sprawę przejęcia gmachu Towarzystwa; c) sprawy wydawnictw, szczególnie kopernikańskich; d) kwestię prac naukowych inicjowanych i prowadzonych przez Towarzystwo, m. in. stan prac nad monografią Torunia i monografią ziemi chełmińskiej; e) przebieg akcji kopernikańskiej w zakresie odczytów i wydawnictw, z których szczególnym powodzeniem cieszy się „Biblioteczka Kopernikańska”. Akcja odczytowa zakreśliła szersze kręgi, docierając do poszczególnych powiatów. Przygotowuje się także wystawę pt. „Sztuka ziemi chełmińskiej w okresie Kopernika”; f) rozpoczęcie odczytów interdyscyplinarnych. Sekretarz generalny przekazał wyrazy uznania personelowi Towarzystwa pracującemu w bardzo trudnych warunkach. Podziękował także członkom Towarzystwa, którzy szczególnie wiele pomagali Zarządowi: doc. drowi Andrzejowi Tomczakowi i drowi Sławomirowi Kalembce. Na koniec sekretarz generalny przedstawił w imieniu skarbnika pokrótce stan finansów Towarzystwa, informując o głównych pozycjach dochodów i wydatków.

Ad 6. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej Towarzystwa odczytał przewodniczący Komisji prof. dr Wojciech Hejnosz, wnosząc w imieniu Komisji o udzielenie absolutorium Zarządowi Towarzystwa.

Ad 7. Dyskusję nad oboma sprawozdaniami otworzył przewodniczący Zgromadzenia prof. dr R. Ingarden. Zabierało głos dwóch mówców:

1) prof. dr Wilhelmina Iwanowska zwróciła uwagę na pomijanie tytułów prac astronomicznych w sprawozdaniach TNT; 2) prof. dr Kazimierz Ślaski podkreślił godną uznania prężność organizacyjną Zarządu TNT, widoczną zwłaszcza w sprawnym prowadzeniu trudnych spraw finansowych.

Ad 8. Członkowie Towarzystwa obecni na Walnym Zgromadzeniu podjęli jednogłośnie uchwałę o udzieleniu absolutorium Zarządowi TNT.

Ad 9. Przewodniczący Walnego Zgromadzenia odczytał wniosek Zarządu TNT w sprawie utrzymania składek członkowskich na rok 1971 w tej samej wysokości, tzn.: 60 zł dla członków wydziałów i 20 zł dla członków zwyczajnych. Propozycję Zarządu przyjęto większością głosów, przy dwóch wstrzymujących się.

Ad 10. Przewodniczący Walnego Zgromadzenia odczytał listę nowo przyjętych w 1970 r. członków wydziałów i członków zwyczajnych.

Ad 11. Wolnych wniosków nie zgłoszono.

(—) *Bohdan Ryszewski*
Sekretarz Zgromadzenia

(—) *Roman Ingarden*
Przewodniczący Zgromadzenia

SPRAWOZDANIE

Z CZYNNOSCI TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU ZA ROK 1970

Towarzystwo Naukowe w Toruniu liczyło w końcu roku sprawozdawczego 379 członków, w tym 170 członków wydziałów, a 209 członków zwyczajnych; 2 członków zmarło. W stosunku do ubiegłego roku ogólna liczba członków zwiększyła się o 7, a liczba członków wydziałów o 14.

Zarząd Towarzystwa, wybrany przez Walne Zgromadzenie TNT na okres 3 lat 19 II 1969 r., pracował w składzie: Konrad Górski — prezes, Antoni Swinarski — wiceprezes, Marian Biskup — sekretarz generalny, Stefan Dembiński — skarbnik, Artur Hutnikiewicz — redaktor naczelny, Rajmund Galon, Stanisław Salmonowicz i Jan Szupryczyński — członkowie, oraz Karol Górski, Tadeusz Czeżowski, Alina Ulińska i Jan Krajewski — przewodniczący wydziałów.

Zarząd odbył w roku sprawozdawczym 4 posiedzenia, podejmując 27 uchwał. Przy Zarządzie czynne były 4 stałe komisje, 2 komitety redakcyjne i redakcja naczelna wydawnictw TNT.

Komisja do Spraw Zleconych Prac Naukowych pracowała w składzie: Karol Górski, Wojciech Hejnosz, Zofia Abramowiczówna, Barbara Józefowiczowa, Stanisław Balcerzyk, Halina Basińska, Zbigniew Jaśkiewicz i Janusz Symonides. Opiniowała ona pod względem celowości i zgodności z zarządzeniem sekretarza naukowego PAN

wszystkie umowy-zlecenia na wykonanie prac naukowych w zakresie akcji wydawniczej, akcji popularyzacji wiedzy i badań naukowych.

Komisja do Spraw Zleconych Prac Niestudiowych w składzie: Krystyna Porębska, Amalia Rosińska i Irena Woszczyk opiniowała umowy-zlecenia na wykonanie prac, nie mających charakteru naukowego.

Komisja Upowszechniania Nauki pracowała w składzie: Władysław Niewiarowski — przewodniczący, Sławomir Kalembka — sekretarz i główny organizator studiów regionalnych. Komisja ta prowadziła akcję popularyzacji wiedzy o terenie, szczególnie przez organizowanie tzw. Studium Wiedzy o Regionie. Studium takie zorganizowano dotąd w 6 powiatach (w Chełmnie 2 cykle), a od października 1970 r. wykłady w ramach takiego studium odbywają się w siódmym z kolei powiecie (w Świeciu n/W).

Komisja Kopernikańska pracowała w nie zmienionym składzie: Wilhelmina Iwanowska — przewodnicząca, Bronisław Nadolski — sekretarz. Także nie zmienił się skład powołanych przy Komisji grup operacyjnych: historii, bibliografii, muzealnictwa, wydawnictw i astronomii, które realizowały planowo nakreślone im zadania. Komisja odbyła 1 zebranie (w dniu 6 VI 1970 r.), na którym omawiano sprawy związane z wydawnictwami kopernikańskimi, sprawę wyjazdów członków Komisji za granicę celem uzupełnienia materiałów dotyczących Kopernika, sprawę muzeum epoki Kopernika i inne związane z przygotowaniem do uroczystości kopernikańskich. W roku sprawozdawczym wyszły 2 dalsze prace w ramach „Biblioteczki Kopernikańskiej”. Ponadto ukazały się poza publikacjami Towarzystwa 2 prace członków Komisji, związane z życiem i działalnością Mikołaja Kopernika, a mianowicie: prof. dra Karola Górskiego *Idee polityczne Łukasza Watzenrodego* w języku francuskim (wydana w Louvain — Belgia) oraz prof. dra M. Biskupa *Mikołaja Kopernika lokacje łąnów opuszczonych* (wydana w Olsztynie). W 1970 r. zrealizowane zostały 2 wyjazdy członków Komisji za granicę, o co od dawna robiono starania, i które były bardzo owocne dla postępu prac historycznych związanych z życiem Kopernika. Prof. dr Marian Biskup był w Getyndze (NRD), gdzie zdobył cenne materiały dotyczące działalności publicznej Mikołaja Kopernika, a prof. dr Karol Górski przebywał przez dłuższy czas we Włoszech, głównie w Rzymie, co pozwoliło mu na zebranie ważnych materiałów archiwalnych dotyczących działalności Łukasza Watzenrodego. Ponadto mgr Leonard Jarzębowski przebywał w Szwecji w związku z przygotowaniem publikacji „Biblioteka Mikołaja Kopernika”, która ukaże się w 1971 r. w ramach „Biblioteczki Kopernikańskiej” TNT. Także zbiory kopernikańskie w postaci starodruków, fotografii, fotokopii dokumentów i wizerunków w 1970 r. znacznie się wzbogaciły.

Komitet Redakcyjny „Sprawozdań TNT” pracował nadal

w składzie: Bożena Osmólska-Piskorska — przewodnicząca, Bronisław Włodarski i Ludmiła Roszkówna — członkowie. W okresie sprawozdawczym wyszły drukiem „Sprawozdania nr 22” (za rok 1968) oraz przygotowano do druku „Sprawozdania nr 23” (za rok 1969). Komitet odbył 1 posiedzenie, na którym zreferowano stan przygotowania do edycji „Sprawozdań nr 23” (za rok 1969), dalej podjęto decyzję co do rozprawdania odpowiednio zmienionej instrukcji dotyczącej opracowania materiałów informacyjno-bibliograficznych dla tych „Sprawozdań”, oraz przyjęto do wiadomości rezygnację mgr J. Z. Maciejewskiego z pełnienia obowiązków sekretarza Komitetu Redakcyjnego „Sprawozdań”. Obowiązki te postanowiono powierzyć mgr Bożenie Sołtys, asystentowi redakcyjnemu TNT.

Komitet Redakcyjny Prac Popularnonaukowych pracował w składzie: Andrzej Tomczak — przewodniczący, Franciszek Peplowski, Wanda Zabłocka i Janusz Gilas — członkowie. Komitet odbył 3 posiedzenia, na których przedmiotem obrad były głównie sprawy związane z dalszym realizowaniem pozycji „Biblioteczki Kopernikańskiej” TNT. W roku sprawozdawczym wydano drukiem w ramach „Biblioteczki” 2 prace, a mianowicie:

1) Waldemar Voisé: *Mikołaj Kopernik — historia jednego odkrycia.*

2) Stefan Cackowski: *Mikołaj Kopernik jako ekonomista.*

Do druku na rok 1971 przygotowano:

1) Marian Biskup: *Działalność publiczna Mikołaja Kopernika.*

2) Leonard Jarzębowski: *Biblioteka Mikołaja Kopernika.*

3) Jerzy Dobrzycki: *Astronomia przedkopernikowska.*

Do zestawu „Biblioteczki Kopernikańskiej” przyjęto dalszą pracę — Alojzego Tujakowskiego: *Mikołaja Kopernika „De Revolutionibus” od wydania pierwszego po czasy dzisiejsze.* Poza tym ustalono pozycje popularnonaukowe dla planu wydawniczego na rok 1972.

Redakcja Naczelna w składzie: Artur Hutnikiewicz — redaktor naczelny, oraz Jerzy Wojtowicz, Leonid Żytkowicz, Bronisław Nadolski, Halina Turska, Zenon Czerwiński, Edmund Strzelczyk, Wiesław Daszkiewicz i Waclaw Szyszkowski — członkowie, odbyła w roku sprawozdawczym 1 posiedzenie. Po przeanalizowaniu trudności finansowych Towarzystwa — powstałych wskutek drukowania w ostatnich latach pozycji nie tylko planu „A”, ale i „B” — postanowiono dostosować plan wydawniczy na rok 1970, do którego trzeba było włączyć liczne poślizgi z r. 1969, do możliwości finansowych Towarzystwa. Ustalono, że w ramach tego planu realizowane mogą być w 1970 r. tylko prace daleko posunięte w produkcji, prace zleczone przez PAN i pozycje w ramach „Biblioteczki Kopernikańskiej”. Pozostałe pozycje tego planu przesunięto na rok 1971, a niektóre pozycje z pierwotnego planu na rok 1971 (plan „B”) do planu na rok 1972. Ponadto postulowano konieczność skra-

cania prac doktorskich przekazywanych do druku i nieprzyjmowania prac słabych. Nad całością akcji wydawniczej czuwał — nie szczędząc czasu i pracy — redaktor naczelny Artur Hutnikiewicz, przy ofiarnej współpracy kierownika redakcji mgr Amalii Rosińskiej. W roku sprawozdawczym wydano 24 pozycje o łącznej objętości 247,75 arkuszy, a opracowano do druku na rok następny 20 pozycje o objętości 195 arkuszy.

Komisja Rewizyjna w składzie: Wojciech Hejnosz — przewodniczący, Leonid Żytkowicz i Wacław Szyszkowski — członkowie, odbyła jedno posiedzenie, rozpatrując bilans za rok 1969 oraz kontrolując całokształt gospodarki finansowej i materiałowej Towarzystwa.

Wydział I — Nauk Historycznych liczył przy końcu roku sprawozdawczego 42 członków, w tym 28 miejscowych i 14 zamiejscowych. Przewodniczącym Wydziału był Karol Górski, a sekretarzem Andrzej Tomczak. Wydział odbył 4 posiedzenia naukowe, na których zreferowano 4 prace. Poza tym Wydział zorganizował 2 posiedzenia, na których wygłosili referaty dr Ivan Hlavaček z Pragi i prof. dr Jerzy Topolski z Poznania. Wydział odbył 4 posiedzenia administracyjne, na których rozpatrzono druk prac S. Mrozka, B. Pleśniarskiego i A. Boguckiego, przyjęto do druku pracę J. Chudziakowej i I. Janosz-Biskupowej, wyznaczono recenzentów dla tych prac oraz dokonano przesunięcia 1 członka miejscowego Wydziału do kategorii członków zamiejscowych. Przy Wydziale czynne były 1 komisja i 3 komitety redakcyjne.

Komisja Historyczna liczyła przy końcu roku sprawozdawczego 22 członków i 33 współpracowników. Przewodniczącym był Kazimierz Jasiński, zastępcą przewodniczącego Helena Piskorska, a sekretarzem Zofia Kędziarska. Komisja odbyła 3 posiedzenia naukowe. Członkowie Komisji współpracowali z toruńskimi oddziałami PTH i PTFilol.

Komitet Redakcyjny „Roczników” pracował w składzie: Jerzy Wojtowicz — przewodniczący, Maria Jaczynowska i Zbigniew Zdrójkowski — członkowie. Komitet odbył 1 posiedzenie, na którym rozpatrzono zalecone przez Zarząd TNT zmniejszenie pozycji w planach wydawniczych na lata 1970 i 1971 i powzięto odpowiednie decyzje. W roku sprawozdawczym wydano drukiem w serii „Roczników”:

- 1) Marian Gumowski: *Herbarz patrycjatu toruńskiego*.
- 2) Maksymilian Grzegorz: *Analiza dyplomatyczno-sfragistyczna dokumentów II pokoju toruńskiego*.
- 3) Roman Dąbrowski: *Przemysł spożywczy w województwie pomorskim w latach 1920—1939*.

Do planu na rok 1971 przygotowano 2 prace:

- 1) Józef Buława: *Walki społeczno-ustrojowe w Toruniu w I połowie XVI wieku*.

2) Bronisław Włodarski: *Polityczne plany Konrada mazowieckiego*.

Komitet Redakcyjny „Fontes” pracował w składzie: Leonid Żytkowicz — przewodniczący, Karol Górski, Wojciech Hejnosz i Stefan Cackowski — członkowie. W roku sprawozdawczym wydano 1 pracę — Antoni Czacharowski: *Księga żołdu Związku Pruskiego z okresu wojny 13-letniej*. Przyjęto do druku w tej serii wydawnictwo źródłowe Wojciecha Hejnosza: *Źródła do dziejów ekonomii malborskiej*, t. V (ukaze się w 1971 r.) oraz Karoli Ciesielskiej: *Księga ławnicza Nowego Miasta Torunia (1387—1450)* — ukaze się w 1972 r.

Komitet Redakcyjny „Zapisek Historycznych” pracował w składzie: Marian Biskup — przewodniczący oraz Kazimierz Jasiński, Witold Łukaszewicz, Donald Steyer i Leonid Żytkowicz — członkowie, Hanna Tomaszewska-Nowak — sekretarz. Komitet odbył w roku sprawozdawczym 3 posiedzenia, na których przeprowadzono dyskusję nad treścią tomu 36, z. 1, 2 i 3 „Zapisek” i zatwierdzono zeszyty te do druku. W serii tej wydano w roku sprawozdawczym tom 35, z. 1, 2 i 3—4 (wydane łącznie na skutek trudności finansowych), a przygotowano do druku tom 36, z. 1, 2, 3 i 4.

Wydział II — Filologiczno-Filozoficzny liczył 30 członków, w tym 18 miejscowych i 12 zamiejscowych. Przewodniczącym Wydziału był Tadeusz Czeżowski, zastępcą przewodniczącego Konrad Górski, a sekretarzem Artur Hutnikiewicz. Wydział odbył 1 posiedzenie naukowe i 1 posiedzenie administracyjne, na którym wybrano 1 kandydata na członka Wydziału, przesunięto 1 członka miejscowego do kategorii członków zamiejscowych oraz 1 współpracownika do Komisji Filozoficznej. Przy Wydziale działały 4 komisje i 1 komitet redakcyjny.

Komisja Filologiczna liczyła 16 członków i 25 współpracowników. Przewodniczącym był Bronisław Nadolski, a sekretarzem Bożena Osmólska-Piskorska. Komisja odbyła 5 posiedzeń naukowych i 1 posiedzenie administracyjne, na którym ustalono program zebrań naukowych i terminarz na pierwsze półrocze 1971 r.

Komisja Filozoficzna liczyła 12 członków i 8 współpracowników. Przewodniczącym był Leon Gumański, zastępcą przewodniczącego Tadeusz Witwicki (do VI 1970 r.), a sekretarzem Henryk Moese. Komisja odbyła 3 posiedzenia naukowe i 1 posiedzenie administracyjne, na którym ustalono plan pracy na rok 1971, w szczególności plan akcji odczytowej, oraz — w związku ze śmiercią wiceprzewodniczącego Komisji Tadeusza Witwickiego — postanowiono wystąpić do Zarządu Wydziału II z wnioskiem o dokooptowanie innej osoby.

Komisja Historii Sztuki liczyła 9 członków i 22 współpracowników. Pracowała w składzie: Jadwiga Puciata-Pawłowska — prze-

wodniczący, Zygmunt Kruszelnicki — zastępca przewodniczącego i Józef Poklewski — sekretarz. Komisja odbyła 3 posiedzenia naukowe.

Komisja Bibliografii i Bibliotekoznawstwa liczyła 6 członków i 31 współpracowników. Przewodniczącym był Stefan Burhardt, zastępcą przewodniczącego Henryk Baranowski, a sekretarzem Leopold Rozental. Komisja odbyła 2 posiedzenia naukowe.

Komitet Redakcyjny Prac Wydziału Filologiczno-Filozoficznego pracował w składzie: Halina Turska — przewodnicząca, Zofia Abramowiczówna, Tadeusz Czeżowski i Bronisław Nadolski — członkowie. W serii Prac Wydziału Filologiczno-Filozoficznego wydano w roku sprawozdawczym 2 prace:

1) Edmund Kotarski: *Publicystyka Jana Dymitra Solikowskiego*.

2) Jadwiga Puciata-Pawłowska: *Józef Mehoffer i Stanisław Wyspiański*.

Wydział III — Matematyczno-Przyrodniczy liczył w roku sprawozdawczym 81 członków, w tym 56 miejscowych i 25 zamiejscowych. Prezydium Wydziału pracowało w następującym składzie: Alina Ulińska — przewodniczący, Józef Czopek — zastępca przewodniczącego i Władysław Niewiarowski — sekretarz. Wydział odbył 5 posiedzeń naukowych, poza tym 2 posiedzenia administracyjne (2 III i 1 XII 1970 r.), na których opracowano odpowiedź na ankietę Rady Towarzystw Naukowych PAN, przyjęto prace do planu wydawniczego na rok 1972, dokonano wyboru kandydatów na nowych członków miejscowych III Wydziału oraz przeprowadzono dyskusję nad stanem przygotowań „Księgi pamiątkowej TNT”.

Komisja Astronomiczna liczyła 4 członków i 11 współpracowników. Przewodniczącym była Wilhelmina Iwanowska, zastępcą przewodniczącego Stanisław Gaska, a sekretarzem Cecylia Iwaniszewska. Komisja odbyła 11 posiedzeń naukowych.

Komisja Geograficzno-Geologiczna liczyła 8 członków i 23 współpracowników. Przewodniczącym był Rajmund Galon, zastępcą przewodniczącego Zbigniew Prusinkiewicz, a sekretarzem Jan Szupryczyński. Komisja odbyła 1 posiedzenie naukowe i 1 posiedzenie administracyjne (3 XII 1970 r.), na którym sformułowano treść i rozmiały poszczególnych rozdziałów t. I „Monografii ziemi chełmińskiej”.

Komitet Redakcyjny „Studia Societatis Scientiarum Torunensis” pracował w składzie: Edmund Strzelczyk — redaktor główny, redaktorzy działowi: Antoni Basiński — chemia, Rajmund Galon — geografia-geologia, Jan Zabłocki — botanika, Izabella Mikulska — zoologia, Wilhelmina Iwanowska — astronomia, Juliusz Narewski — fizjologia.

W serii „Studia Societatis Scientiarum Torunensis” wyszły w roku sprawozdawczym następujące prace:

1) Halina Basińska, Brunon Dembiński: *Badania nad skła-*

dem osadów wytrącających się w reakcji $In(NO_3)_3 + H_4[Fe(CN)_6]$ (chemia).

2) Zenon Czerwiński, Rafał Nowakowski: *Własności elektryczne warstw adsorpcyjnych powstających na granicy fazy krystalicznej $NH_4H_2PO_4$ i jej roztworu nasyconego* (chemia).

3) Witold Plichta: *Wpływ wieku na stopień zbielicowania gleb wytworzonych z piasków wydmy Mierzei Świny* (geografia i geologia).

4) Irena Dmoch: *Ślimaki i małże górnourajskie Czarnogłowów i Świętoszewa* (geografia i geologia).

5) Urszula Boińska: *Stosunki florystyczno-fitosocjologiczne uroczysk Podgórze i Nakwasin w nadleśnictwie Płock* (botanika).

6) Henryk Andrzejewski: *Zdolność przeżywania żaby wodnej (*Rana esculenta* L.) i ropuchy zielonej (*Bufo viridis* Laur.) w warunkach blokowania hemoglobiny tlenkiem węgla* (zoologia).

7) Praca zbiorowa (astronomia):

Stanisław Gąska: *Statistical Investigation of the Orbital Elements of Minor Planets with the Relation to Their Origin.*

Stanisław Gąska: *Statistical Investigation of Orbital Elements of Meteors. Part I.*

Jan Smoliński: *The Effectiveness of the 60/90 cm Schmidt Telescope Used with Objective Prisms. Part III. Equivalent Widths of Lines.*

8) Praca zbiorowa (astronomia):

Wilhelmina Iwanowska: *Statistical Population Indices of M Type Giants.*

Cecylia Iwaniszewska: *Statistical Population Indices of RR Lyrae Type Variables.*

Andrzej Woszczyk: *Le spectre cométaire dans les régions λ 3884—3914 et 4180—4752 Å.*

Roman Ampel: *Keplerian Parameters of the Galactic Orbits of O and B Type Stars.*

Jan Smoliński: *The Effects of Absorption Lines in Stellar Spectra of Low Resolution.*

Do planu wydawniczego na rok 1971 przygotowano 6 prac.

Wydział IV — Prawno-Społeczny liczył 17 członków, w tym 13 miejscowych i 4 zamiejscowych. Przewodniczącym Wydziału był Jan Krajewski, zastępcą przewodniczącego Wiktor Kornatowski, a sekretarzem Wacław Szyszkowski. Wydział odbył 2 posiedzenia naukowe i 1 posiedzenie administracyjne, na którym omawiano sprawy organizacyjne.

Istniejąca przy wydziale Komisja Prawa i Socjologii w składzie: Sta-

niśław Matysik — przewodniczący, Czesław Jackowiak i Wiesław Lang — członkowie, nie przejawiała żadnej działalności.

K o m i t e t R e d a k c y j n y „Studia Iuridica” pracował w składzie: Waclaw Dawidowicz — przewodniczący, Wiesław Lang i Waclaw Szyszkowski — członkowie. W roku sprawozdawczym w serii „Studia Iuridica” wydano 3 prace:

- 1) Kazimierz N o w a k : *System partyjny Stanów Zjednoczonych.*
- 2) Marian K a l l a s : *Konstytucja Księstwa Warszawskiego. Jej powstanie, systematyka i główne instytucje w związku z normami szczególnymi i praktyką.*
- 3) Andrzej M a r e k : *Stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu jako podstawa umorzenia postępowania karnego.*

Do druku na lata następne przygotowano 6 prac.

Z powyższego sprawozdania komórek naukowych Towarzystwa wynika, że praca tak wydziałów, jak również komisji i komitetów redakcyjnych była w roku sprawozdawczym ożywiona. Uchwalone w dniu 19 II 1970 r. przez Doroczne Walne Zgromadzenie TNT zmiany statutu zostały decyzją Prezydium WRN w Bydgoszczy z dnia 13 V 1970 r. zatwierdzone bez żadnych zmian. Większość wydziałów stosowała więc już w praktyce zmienione postanowienia statutu, dotyczące osobistego zgłaszania i referowania na posiedzeniach naukowych wydziałów i komisji własnych prac naukowych, dalej, dotyczących kwalifikacji kandydatów na członków wydziałów, obowiązku informowania przez przewodniczących komitetów redakcyjnych swego macierzystego wydziału i autorów o przebiegu prac wydawniczych itd.

Zasadniczą działalność statutową Towarzystwa i jego komórek stanowiły nadal: a) akcja wydawnicza publikacji naukowych i popularnonaukowych, b) badania naukowe, c) produkcja mikrofilmowa, d) akcja wymiany wydawnictw i gromadzenia księgozbioru dzieł naukowych, e) popularyzacja wiedzy.

A k c j a w y d a w n i c z a

Akcja wydawnicza Towarzystwa, polegająca na opracowywaniu i wydawaniu drukiem publikacji naukowych i popularnonaukowych, w zasadzie realizowana jest w ramach opracowanego przez Redakcję Naczelną i uchwalonego przez Zarząd planu wydawniczego na dany rok. Wobec realizowania przez szereg lat pozycji objętych planem „A” i „B”, stałego wzrostu kosztów poligraficznych i zmniejszenia zleceń wydawniczych ze strony PAN, nie tylko wyczerpany został fundusz rezerwowy, jakim Towarzystwo przy końcu roku stałe dysponowało, lecz powstały jeszcze nie uregulowane przez Towarzystwo zobowiązania z tytułu wydrukowanych w r. 1969 prac na kwotę około 300 tysięcy zł.

Kwota ta obciążała limit finansowy, przewidziany na realizowanie planu wydawniczego na rok 1970. Poza tym pozostało nie wydanych z planu na 1969 r. 9 pozycji o objętości 112,70 ark., które należało włączyć do planu wydawniczego na rok 1970. Wymagało to konieczności skorygowania planu wydawniczego na rok 1970, obejmującego 29 pozycji o objętości 274 ark. i zredukowania go do 18 pozycji o objętości 178,50 ark. Po włączeniu do tego planu 9 nie wydanych pozycji z planu na rok 1969 o objętości 112,70 ark.

uaktualniony plan wydawniczy na rok 1970 obejmował 27 pozycji o objętości 291,20 ark.

Wydano: 24 pozycje o objętości 247,75 ark.

Na mniejsze o 3 pozycje wykonanie tego planu złożyły się następujące okoliczności: 1) wydanie zeszytów 3 i 4 tomu 35 „Zapisek Hist.” w jednym zeszycie (zamiast w dwóch), 2) wycofanie decyzją PWN pracy Krystyny Jakowskiej: „Sól ziemi” Józefa Wittlina, 3) niewydanie trudnej poligraficznie pracy z lat ubiegłych Leona Witkowskiego: *Przekaz antyku w polskiej zagadce literackiej i ludowej*, która przeszła poślizgiem na rok 1971. Ze względu na konieczność pokrycia w r. 1970 około 300 000 zł zaległych kosztów druku pozycji wydanych w r. 1969 — sytuacja finansowa Towarzystwa była na początku roku sprawozdawczego wprost katastrofalna. Tylko dzięki uzyskaniu z Prezydium WRN dodatkowej dotacji w kwocie 200 000 zł, zdołano uaktualniony plan wydawniczy na rok 1970 łącznie z przerzutami pozycji z r. 1969 prawie w całości wydać i przejść na rok następny nie tylko bez zadłużeń, lecz z wypłaconymi zaliczkami tytułem honorarium na pozycje z planu na rok 1971 w kwocie przeszło 100 000 zł.

Udział poszczególnych wydziałów w publikacjach wydanych drukiem w roku sprawozdawczym w ogólnej liczbie 247,75 ark. przedstawia się jak następuje:

Wydział I (łącznie z „Zapiskami”)	7 pozycji o objętości	109,00 ark.
Wydział II	2 pozycje	25,25 „
Wydział III	8 pozycji	39,75 „
Wydział IV	3 pozycje	46,50 „
Wydawn. ogólne („Sprawozdania”)	1 pozycja	5,50 „
Wydawnictwa popularnonaukowe	3 pozycje	21,75 „
	R a z e m :	24 pozycje
		247,75 „

Nakłady finansowe na pozycje wydane w r. 1970 wynosiły 1 248 637,— plus uregulowane zadłużenie za wydane w r. 1969 pozycje 287 700,—
R a z e m : 1 536 337,—

Wpływy ze sprzedaży wydawnictw TNT w roku sprawozdawczym wyniosły 322 944 zł. Należy zaznaczyć, że w miesiącu październiku 1970 roku zorganizowano w biurze TNT kiermasz taniej książki z 50% obniż-

ką cen, w czasie którego sprzedano 1142 egzemplarze wydawnictw na łączną kwotę 10 804 zł. Stan magazynu wydawnictw własnych na koniec roku sprawozdawczego wynosił 780 333 zł, jest to stan, wyższy od wykazanego w 1969 r. o 66 375 zł.

Zapasy wydawnictw własnych (magazyn, komis, składnica księgarska) przedstawiał w końcu roku sprawozdawczego wartość 1 603 894 zł, stanowi to wartość wyższą od wykazanej w 1969 r. o 37 244 zł.

Badania naukowe

Plan badań naukowych na rok 1970 obejmował 8 badań na łączną kwotę 67 000 zł. Przeprowadzono 7 badań, na które wydatkowano kwotę 43 963 zł. Są to następujące badania długofalowe:

1. Akta Stanów Prus Królewskich, t. V—VI — kwerendy archiwalne — M. Biskup.

2. Dzieje miasta Torunia — kwerendy archiwalne i inne prace — J. Wojtowicz.

3. Monografia Towarzystwa Naukowego w Toruniu — zbieranie materiałów — A. Tomczak, B. Osmólska-Piskorska.

4. Monografia ziemi chełmińskiej t. II — prace materiałowe z historii sztuki — J. Puciata-Pawłowska.

5. Badania gleboznawcze w rezerwatach leśnych województwa bydgoskiego — Z. Prusinkiewicz.

6. Monografia Inowrocławia — przepisanie i naukowe skolacjonowanie materiałów źródłowych dotyczących fortyfikacji miasta Inowrocławia — M. Biskup.

7. Monografia Świecia n/Wisłą — prace geograficzne — J. Szupryczyński.

Badania dostarczyć mają materiałów potrzebnych do publikacji przygotowywanych przez Towarzystwo i jego członków.

Pracownia Mikrofilmowa

Ważną, od 1948 r. istniejącą i służącą celom naukowym placówką jest Pracownia Mikrofilmowa. Zadaniem jej jest powielanie metodą fotograficzną starodruków, materiałów archiwalnych i innych dla celów naukowych. Poza mikrofilmowaniem materiałów naukowych dla własnych potrzeb Towarzystwa wykonuje ona reprodukcje mikrofilmowe na zamówienia różnych placówek naukowych i indywidualnych badaczy. Głównymi zleceniodawcami były w roku sprawozdawczym: instytuty UMK, uniwersytetów gdańskiego i łódzkiego, różne instytuty PAN, Wyższa Szkoła Nauczycielska w Kielcach, Studium Nauczycielskie w Toruniu, Wojskowy Instytut Historyczny w Warszawie, Ośrodek Badań Naukowych w Olsztynie, Książnica Miejska w Toruniu, Miejska Biblioteka Publiczna w Bydgoszczy i inne.

W roku sprawozdawczym wykonano: mikrofilmów (negatywy) 12 000
 powiększeń (fotokopii) 10 224
 przezroczy i pozytywów 6 050

Wpływy gotówkowe z produkcji mikrofilmowej w r. 1970
 wynosiły 86 607 zł
 a równowartość produkcji dla zasobów własnych i wymia-
 ny zagranicznej 6 702 zł
 R a z e m : 93 309 zł

Ponieważ koszty utrzymania Pracowni (wydatki rzeczowe
 i osobowe) wynosiły w roku sprawozdawczym 96 323 zł
 niedobór — porównując koszty z wartością produkcji —
 wynosił tylko około 3 000 zł

W y m i a n a w y d a w n i c t w

Na odcinku wymiany wydawnictw działalność Towarzystwa była na-
 dal żywa. W roku sprawozdawczym utrzymywano stosunki wymienne
 z 71 instytucjami w kraju oraz 212 instytucjami naukowymi zagranicz-
 nymi w 33 krajach.

Wysłano: do instytucji krajowych 508 egz., do instytucji zagranicz-
 nych 1760 egz. = 2268 egz.

Otrzymano: z instytucji krajowych 481 egz., z instytucji zagranicz-
 nych 2276 egz. = 2757 egz.

Księgozbiór Towarzystwa, zdeponowany w Książnicy Miejskiej, na
 koniec r. 1970 liczył przeszło 44 000 egz. dzieł naukowych.

P o p u l a r y z a c j a w i e d z y

Popularyzacja wiedzy odbywa się zasadniczo za pośrednictwem pu-
 blikacji naukowych i popularnonaukowych Towarzystwa. Wydawnictwa
 te, nabywane nie tylko przez placówki naukowe, lecz także przez biblio-
 teki publiczne i indywidualnych odbiorców, stanowią cenne źródła wie-
 dzы dla osób pracujących naukowo, jak i doksztalających się, mieszka-
 jących często poza ośrodkiem uniwersyteckim. Dalszymi formami po-
 pularyzacji wiedzy przez Towarzystwo są sesje naukowe, dyskusje,
 odczyty i inne rodzaje działalności. Jedne, poświęcone wybranym pro-
 blemom naukowym, przeznaczone są dla pracowników nauki, inne, zwła-
 szcza odczyty publiczne, dla szerszego kręgu odbiorców. Na posiedze-
 niach naukowych wydziałów i komisji wygłoszono w roku sprawozdaw-
 czym 61 referatów. Zorganizowano także odczyty publiczne, poświęcone
 wybranym problemom naukowym, a mianowicie:

13 III 1970 r. odbyła się sesja naukowa z okazji 50-lecia odzyskania
 Pomorza Gdańskiego. Po zagajeniu sesji przez rektora prof. dra Witolda
 Łukaszewicza referaty wygłosili:

Mieczysław Wojciechowski — „Dwie koncepcje odzyskania Pomorza Gdańskiego przez Polskę w latach 1918—1919”.

Roman Wapiński — „Główne elementy integracji Pomorza Gdańskiego z Polską w latach 1920—1970”.

Donald Steyer — „Polska Marynarka Handlowa w l. 1919—1945”.

Bogdan Głębowicz — „Wkład Pomorza Gdańskiego w gospodarkę i kulturę Polski Ludowej”.

4 VI 1970 r. — Ivan Hlavaček z Pragi — „Česká diplomatická studia v posledních deseti letech”.

15 VI 1970 r. — Jerzy Topolski — odczyt „O wyjaśnianiu czynności złożonych w historii”.

18 XI 1970 r. — Leon Jeśmanowicz — „Zastosowanie matematyki (cybernetyki) do lingwistyki, biologii i medycyny”.

5—7 XI 1970 r. odbyła się Konferencja Fizyki Matematycznej. Na seminarium naukowym referaty wygłosili:

Jerzy Plebański — „Miejsce teorii względności w fizyce współczesnej”.

Kazimierz Urbaniak — „Matematyka zdarzeń przypadkowych”.

Dla szerzenia wiedzy wśród szerszego społeczeństwa nadal kontynuowane były tzw. Studia Wiedzy o Regionie. W roku bieżącym cyklem wykładów w ramach tych studiów objęty został z kolei siódmy powiat, tj. Świecie, gdzie wygłoszono w roku sprawozdawczym 5 wykładów, a 8 będzie wygłoszonych w następnym roku. Ta forma popularyzacji wiedzy o terenie cieszy się wielkim zainteresowaniem nauczycieli, pracowników kulturalno-oświatowych, starszej młodzieży szkół średnich i innych grup społeczeństwa.

Dużo uwagi poświęciło Towarzystwo w roku sprawozdawczym przygotowaniu dwóch czekających nasz teren uroczystości: 500-lecia urodzin M. Kopernika i setnej rocznicy założenia Towarzystwa Naukowego w Toruniu. Utworzona przez Towarzystwo Komisja Kopernikańska, podzielona na 5 grup roboczych, realizowała swoje zadania w określonych jej ramach. Planowo przebiegała akcja wydawnicza serii „Biblioteczki Kopernikańskiej”, której pozycje zostały przyjęte z dużym uznaniem tak przez specjalistów, jak i przez czytelników oraz czynniki zwierzchnie. Natomiast rozpisany przez Towarzystwo konkurs na pracę „Mikołaj Kopernik — człowiek i uczonej epoki Odrodzenia” nie dał pożądanego efektu. Nadesłano tylko dwie prace, które nie odpowiadały wymogom konkursu i uzyskały negatywną ocenę jury.

W związku z setną rocznicą naszego Towarzystwa wytypowani redaktorzy i autorzy kontynuowali prace przygotowawcze do „Monografii Towarzystwa” i „Księgi pamiątkowej” oraz monografii najbardziej zasłużonych działaczy Towarzystwa. Także postąpiły prace wstępne nad przygotowaniem wspólnie z Instytutem Historii UMK kilkutomowej monografii regionów geograficzno-historycznych naszego województwa,

a przede wszystkim ziemi chełmińskiej, której t. I, opracowany przez przedstawicieli nauk przyrodniczych oraz etnografów i językoznawców, winien być przygotowany do końca bieżącego roku. Również w przygotowaniu są zlecone Towarzystwu przez odnośne Prezydium Rad Narodowych prace zbiorowe „Monografia Inowrocławia” i „Dzieje ziemi świeckiej”.

Zgodnie z zaleceniami PAN i Rady Towarzystw Naukowych podjęto próby nawiązania bliższego kontaktu między przedstawicielami różnych nauk w ramach tzw. współpracy interdyscyplinarnej. Próbę tego rodzaju stanowiły wspomniane już wyżej prelekcje prof. dra Jerzego Topolskiego i prof. dra Leona Jeśmanowicza. Akcja ta będzie kontynuowana także przy pomocy zaproszonych przedstawicieli ośrodka warszawskiego.

Na podkreślenie zasługuje wzrastający udział członków Wydziału III w wydawnictwach i pracach Towarzystwa. Świadczy o tym przede wszystkim wspólne zorganizowanie z Oddziałem Toruńskim Polskiego Towarzystwa Fizycznego trzydniowego seminarium Fizyki Matematycznej, sfinansowanego ze środków Towarzystwa. Większy jest także udział prac z dziedziny nauk przyrodniczych w wydawnictwach popularnonaukowych, chociaż w zbyt małym jeszcze stopniu zaznaczył się on dotąd w „Biblioteczce Kopernikańskiej”. Podkreślić wypada, że Zarząd TNT w roku sprawozdawczym po raz pierwszy uzyskał docelowe dotacje oraz zlecenia wydawnicze także na prace z dziedziny nauk przyrodniczych. Również w badaniach naukowych, finansowanych przez Towarzystwo, Zarząd starał się uwzględnić w miarę posiadanych środków tematy z dziedziny geografii czy gleboznawstwa.

Zjawiskiem pozytywnym jest fakt szybszego i pełniejszego rozchodzenia się naszych wydawnictw. Dotyczy to nie tylko wydawnictw bieżących, których nakłady od kilku lat są obniżone (co jest zjawiskiem ogólnopolskim), ale i dawniejszych, czego dowodem była sprzedaż blisko 1150 egzemplarzy — głównie dawniejszych pozycji — w czasie zorganizowanego w październiku 1970 r. kiermaszu taniej książki. Nadal jednak niezadowolająca jest dystrybucja naszych wydawnictw przez „Dom Książki” czy toruńskie księgarnie. Najlepsze rozwiązanie dałoby utworzenie w Toruniu antykwariatu naukowego, który brałby w komis nasze wydawnictwa. Obecnie narastają bowiem trudności lokalowe w związku z zagrzybieniem i zamknięciem części magazynów przy ul. Wysokiej 16, co utrudnia magazynowanie i sprzedaż wydawnictw w biurze TNT. W związku z budową nowego gmachu Książnicy Miejskiej i przewidywanym opuszczeniem przez nią naszego budynku przy Wysokiej 16 zapewne w r. 1972, Zarząd podjął kroki w celu zabezpieczenia generalnej przebudowy i adaptacji siedziby Towarzystwa. Decyzją wojewódzkich władz konserwatorskich z dnia 12 III 1970 r. budynek nasz został uznany za obiekt zabytkowy. Tym samym przebudowa do-

mu i jej koszt znajdują się wyłącznie w gestii konserwatora wojewódzkiego oraz Pracowni Konserwacji Zabytków, które w r. 1971 przeprowadzą pierwszą część prac wstępnych o charakterze inwentaryzacyjnym, a w r. 1972 wykonają dokumentację przebudowy. Prace budowlane winny zostać podjęte już w 1973 r., o ile nie zajdą nieprzewidziane kłopoty i trudności natury limitowej. Istnieją pewne szanse, że obchody 100-lecia TNT mogłyby odbyć się w zaadaptowanej już siedzibie własnej, co byłoby najsilniejszym akcentem jubileuszu.

W obsadzie personalnej Towarzystwa zaszły w roku sprawozdawczym znaczne zmiany. W miejsce st. instruktora Heleny Jeśmanowej przyjęto stażystkę Ewę Skrzypczyńską, w miejsce Marii Wołowskiej w charakterze laborantki w Pracowni Mikrofilmowej — Jolantę Jagas, i na stanowisko maszynistki — Urszulę Klepinowską. Poza tym dzięki staraniom podjętym w Prezydium WRN przydzielony został Towarzystwu dodatkowy etat, co pozwoliło na zaangażowanie w pełnym wymiarze godzin na stanowisko asystentki redakcyjnej — mgr Bożeny Sołtys. Dyrektorem administracyjnym był nadal mgr A. Kirstein, gł. księgową — Bogumiła Przeperska, kierownikiem Działu Wymiany — Irena Woszczyk, kierownikiem Redakcji — mgr Amalia Rosińska oraz kierownikiem Pracowni Mikrofilmowej — mgr Krystyna Porębska.

Wykazane w powyższym sprawozdaniu efekty w działalności Towarzystwa były możliwe dzięki zgodnej współpracy wszystkich jego komórek, tj. wydziałów, komisji i komitetów redakcyjnych. Toteż należy im się za ich trud i bezinteresowny wysiłek serdeczne podziękowanie. Efekty te jednakże nie byłyby możliwe, gdyby nie pomoc finansowa ze strony Prezydium WRN w Bydgoszczy, które udzielało Towarzystwu dotacji i rozumiejąc jego potrzeby stale spieszyło mu z pomocą. Toteż słowa serdecznego podziękowania należą się tej władzy, szczególnie Przewodniczącemu Prezydium WRN ob. posłowi Aleksandrowi Schmidtowi, Wojewódzkiej Komisji Kultury oraz Wydziałowi Kultury Prezydium WRN w Bydgoszczy. Polskiej Akademii Nauk za stale okazywaną nam życzliwość w formie pomocy finansowej przez zlecenie prac wydawniczych składamy serdeczne podziękowanie. Wyrazy podziękowania należą się także Komitetowi Wojewódzkiemu PZPR w Bydgoszczy oraz władzom partyjnym i administracyjnym w Toruniu za okazywaną nam życzliwość.

Staraniem naszym będzie nadal pracować z pełnym poświęceniem, by zachować i umocnić pozycję Towarzystwa jako nieodzownego warsztatu naukowego pozostającego przede wszystkim na usługach społeczności naukowej Torunia.

(—) *Marian Biskup*
Sekretarz generalny TNT

(—) *Konrad Górski*
Prezes Zarządu TNT

SPRAWOZDANIE

Z GOSPODARKI FINANSOWEJ TOWARZYSTWA ZA ROK 1970

Rachunkowość Towarzystwa prowadzona była w roku 1970 na podstawie zarządzenia Ministerstwa Finansów z dnia 12 VIII 1963 r. MP 67.

Jednostką nadrzędną jest Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej — Wydział Kultury w Bydgoszczy, udzielające Towarzystwu dotacji na działalność statutową.

Plan finansowy za rok 1970 zamykał się po stronie dochodów i wydatków kwotą zł 1 868 000,— przy wskaźnikach dyrektywnych:

1. dotacja — 1140 tys.
2. osobowy fundusz płac — 265 „
3. bezosobowy fundusz płac — 390 „

I. D o c h o d y:

	plan	wykonanie
1. Składki członkowskie	9 553,—	9 856,—
2. Dochody ze sprzedaży wydawn.	273 000,—	323 359,—
3. Dochody z usług Prac. Mikrofilm.	85 000,—	86 607,—
4. Dotacja Prez. WRN Bydgoszcz	1 140 000,—	1 140 000,—
5. Akcje zlec.: PAN Warszawa	235 000,—	502 142,—
PPRN Świecie	30 000,—	60 000,—
R a z e m :	1 772 553,—	2 121 964,—

Przekroczenie planu dochodów nastąpiło w związku z przekazaniem przez PAN w Warszawie tytułem zadań wydawniczych roku

1971 kwoty zł	200 tys.
oraz zwiększeniem zleceń w roku 1970 o zł	67 tys.
przekazaniem przez PPRN w Świeciu dodatkowej kwoty zł	30 tys.
i uzyskaniem wyższej kwoty ze sprzedaży wydawnictw własnych zł	52 tys.

R a z e m : 349 tys.

Saldo bankowe na dzień 1 I 1970 r. wynosiło 22 tys. zł.

Saldo bankowe na dzień 31 XII 1970 r. wynosi 371 tys. zł.

Na tak wysokie saldo bankowe składają się następujące kwoty:

- a) 200 tys. zł PAN w Warszawie
- b) 30 tys. zł PPRN w Świeciu
- c) 100 tys. zł z tytułu zwiększonej dotacji przez PWRN w Bydgoszczy, z przeznaczeniem na wydanie I tomu „Księgi pamiątkowej 400-lecia Gimnazjum Toruńskiego”.

II. W y d a t k i:

Wykonanie kosztów za rok 1970 przedstawia się następująco:

1) Koszty działalności statutowej — obejmujące wydatki na administrację, bibliotekę, popularyzację wiedzy i badania naukowe:	195 403,— zł
2) Koszty nie wyodrębnionej działalności gospodarczej: 849 820,— zł	
w tym: honoraria autorskie 216 tys.	
koszty druku 530 tys.	
3) Koszty Pracowni Mikrofilmowej	95 040,— zł
4) Koszty akcji i zadań zleconych	406 110,— zł
w tym: honoraria autorskie 123 tys.	
koszty druku 246 tys.	
O g ó ł e m :	<u>1 546 373,— zł</u>

Niewykonanie planu kosztów w stosunku do kwoty preliminowanej dotyczy pozycji za usługi drukarskie.

W roku bieżącym, po uregulowaniu zobowiązań, z jakimi weszliśmy na 1 I 1970 r., po korekcie planu wydawniczego i zmniejszeniu go z 29 do 18 pozycji o objętości 178 ark., realizacja naszych zadań przebiegała bardziej rytmicznie aniżeli w roku poprzednim, co pozwoliło nam na wyjście z trudnej sytuacji finansowej.

Stan wydawnictw w magazynie własnym oraz w komisach wynosi na dzień 31 XII 1970 r. 1 579 tys. zł.

Zbiory biblioteczne znajdujące się w depozycie Książnicy wzrosły w roku bieżącym o kwotę 101 tys. zł.

Łączna wartość naszych zbiorów wynosi 1 120 tys. zł i obejmuje 41 970 woluminów.

Fundusz środków trwałych zwiększył się w roku bieżącym o kwotę 100 849,90 zł i wynosi na dzień 31 XII 1970 r. 1 471 636,02 zł.

(—) *Bogumiła Przeperska*
Główny księgowy

(—) *Stefan Dembiński*
Skarbnik

PROTOKÓŁ KOMISJI REWIZYJNEJ

Komisja Rewizyjna Towarzystwa Naukowego w Toruniu w składzie: prof. dr Wojciech Hejnosz — przewodniczący, prof. dr Leonid Żytkowicz i doc. dr Waclaw Szyszkowski — członkowie, w obecności dyrektora administracyjnego mgra A. Kirsteina, głównej księgowej B. Przeperskiej i skarbnika dra St. Dembińskiego odbyła posiedzenie w dniu 15 lutego 1971 r.

Po wysłuchaniu krótkiego sprawozdania głównej księgowej i zapoznaniu się z bilansem za rok 1970, złożonym i przyjętym przez Wydział Kultury w Bydgoszczy, Komisja zbadała całokształt gospodarki finansowej Towarzystwa za rok 1970, stwierdzając, że bilans zamyka się po obu stronach kwotą 4 927 282,64 zł. Saldo bankowe w dniu 1 I 1970 r.

wynosiło 22 447 zł, w dniu 31 XII 1970 r. 371 838 zł. W saldzie tym mieszczą się przekazane kwoty: 200 tys. zł z PAN, 30 tys. zł z PPRN w Świeciu, 100 tys. zł na wydanie księgi pamiątkowej 400-lecia Gimnazjum Toruńskiego.

Z preliminowanej kwoty w wysokości 1 094 600 zł na koszty druku wykonano 796 515 zł w związku z korektą i zmniejszeniem planu wydawniczego z 29 do 18 pozycji wydawniczych.

Korekta planu wydawniczego została dokonana ze względu na konieczność pokrycia kosztów druku 9 pozycji wykonanych w 1969 r. na łączną kwotę ca 300 tys. zł. Zatem koszty druku w roku bieżącym wynosiły 796 515 zł i ca 300 tys. zł za rok ubiegły.

Komisja sprawdziła ponadto wyrywkowo zapisy księgowe i dowody kasowe, nie stwierdzając niezgodności z dowodami źródłowymi.

Komisja wnosi o udzielenie Zarządowi absolutorium za rok sprawozdawczy 1970.

Członkowie:

(—) *Wacław Szyszkowski*
(—) *Leonid Żytkowicz*

Przewodniczący
(—) *Wojciech Hejnosz*

Gł. Księgowy

(—) *Bogumiła Przeperska*

Skarbnik

(—) *Stefan Dembiński*

Dyrektor

Administracyjny

(—) *Alojzy Kirstein*

ZMIANY W SKŁADZIE TOWARZYSTWA

Nowi członkowie Wydziałów

Miejscowi:

Danilczuk Bolesław, dr nauk humanistycznych, doc., kierownik Zakładu Historii Narodów ZSRR UMK, Toruń, Krasieńskiego 63a.

Janosz-Biskupowa Irena, dr filozofii, doc. dr hab., adiunkt Zakładu Archiwistyki i Nauk Pomocniczych Historii UMK, Toruń, Kraszewskiego 20.

Kasjan Jan Mirosław, dr nauk humanistycznych, doc. Zakładu Teorii Literatury UMK, Toruń, Przy Kaszowniku 31.

Kwiatkowska Eugenia, dr nauk przyrodniczych, kierownik Zakładu Geografii Ekonomicznej UMK, Toruń, Kraszewskiego 22 m. 33.

Marek Andrzej, dr praw, adiunkt Zakładu Postępowania Karnego UMK, Toruń, Matejki 61 m. 54.

Niedzielski Czesław, dr nauk humanistycznych, doc., kierownik Zakładu Teorii Literatury UMK, Toruń, Moczyńskiego 1 m. 3.

Nowak Zenon, dr nauk humanistycznych, adiunkt Zakładu Historii Średniowiecznej UMK, Toruń, Kraszewskiego 20.

Serczyk Jerzy, dr nauk humanistycznych, doc., kierownik Zakładu Metodologii Nauk Historycznych i Metodyki Nauczania Historii UMK, Toruń, Zjednoczenia 18.

Sokołowski Kazimierz, prof. nadzw., kierownik Zakładu Ekonomii Politycznej UMK, Warszawa, J. Bruna 22/120.

Soldenhoff Stanisław, dr filozofii, doc., kierownik Historii Filozofii i Myśli Społecznej UMK, Toruń, Odrodzenia 5.

Wilczyński Andrzej, dr nauk przyrodniczych, doc., kierownik Zakładu Geologii UMK, Toruń, Szymanowskiego 20 m. 4.

Wojciechowski Mieczysław, dr nauk humanistycznych, adiunkt Zakładu Historii Powszechnej i Polski, Toruń, Kraszewskiego 20.

Zamiejscowi:

Mrozek Stanisław, dr nauk humanistycznych, doc. dr hab., kierownik Zakładu Historii Starożytnej i Średniowiecznej Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk-Oliwa, Pomorska 94a m. 24.

Zmarli:

Marian Niklewski	5 V 1970 r.
Tadeusz Witwicki	23 VI 1970 r.

II

SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ

WYDZIAŁ I

NAUK HISTORYCZNYCH

Posiedzenie naukowe dnia 12 I 1970 r.

Kazimierz J a s i ń s k i, Stanisław Kujot — *historyk, organizator TNT.*

Posiedzenie naukowe dnia 2 III 1970 r.

Stanisław M r o z e k przedstawił pracę własną: *Prywatne rozdawnictwa pieniędzy i żywności w miastach Italii w okresie wczesnego cesarstwa (Les distributions privées de l'argent et de la nourriture dans les villes italiennes sous le Haut-Empire Romain).*

Dobrowolne lub obowiązkowe świadczenia ze strony bogatych warstw społecznych na rzecz mieszkańców swego miasta lub państwa znane były zarówno u Greków, jak i Rzymian w okresie poprzedzającym cesarstwo rzymskie. Świadczenia te polegały na wnoszeniu własnym kosztem budowli publicznych, urządzaniu igrzysk, rozdawaniu pieniędzy, zboża itp. Cesarze rzymscy wprowadzili zwyczaj rozdawnictwa zboża i pieniędzy na wielką skalę, przy czym rozdawnictwa te ograniczały się do mieszkańców stolicy imperium. W municypiach italskich natomiast munificencia przeszła w ręce arystokracji miejscowej i bogatego mieszczaństwa. Zachowało się około 300 inskrypcji, z których wynika, że rozdawnictwa urządzano najczęściej z okazji dedykacji posągu lub budowli, z okazji urodzin lub z okazji uroczystości nagrobnych. Materiał ten pochodzi głównie z II w. n. e. O tych samych rozdawnictwach mamy wzmianki także w źródłach literackich, m. in. w korespondencji między Pliniuszem Młodszym i cesarzem Trajanem. Wśród darów przy wspomnianych okazjach wymienić należy przede wszystkim pieniądze, które często określano mianem *sportula*. Najwyższą stawkę pieniężną otrzymywali dekurionowie (do 20 sesterców), niższą — Augustales (8—12 sesterców), najniższą przedstawiciele ubogich warstw społecznych (4 sesterce). Niekiedy dar pieniężny nazywano *epulum*, ale w za-

sadzie termin ten odnosi się do uczt, które zajmują drugie miejsce wśród rozdawnictw, po pieniądzach. Do najbardziej okazałych uczt należały *cenae* organizowane z reguły dla dekurionów. W inskrypcjach brak bliższych danych o tym, co spożywano podczas *epuli* lub *cenae*. Lud korzystał często z *crustum et mulsum*, czyli słodkiego ciasta oraz wina z miodem. Inne dary, jak orzechy, chleb i wino, oliwa, tessery występują raczej sporadycznie. Rozdawnictwa organizowano o różnych porach dnia, odbywały się one punktualnie, w obecności donatora. Rozdawnictwa z okazji urodzin, które powtarzano co roku, oparte były na kapitale. Fundator dokładnie określał wielkość kapitału (najczęściej od 4000 do 50 000 sesterców) oraz grupy odbiorców, które miały korzystać corocznie z odsetek. Kapitały te zapisywano na rzecz miasta lub kolegium. Podobnie jak dekurionowie, którzy byli uprzywilejowani jako odbiorcy darów, lud brał udział prawie we wszystkich rozdawnictwach, ale wykluczano niektóre grupy mieszkańców miasta, jak np. *incolae* lub ludzi spoza murów miejskich. Nieznaczna część napisów wzmiankuje o kobietach i dzieciach jako o odbiorcach darów. W rozdawnictwach brało udział od 500 do kilku tysięcy osób. Żaden z napisów italskich nie wymienia niewolników ani jako donatorów, ani jako odbiorców darów. Nie jest to rezultat przypadkowego układu inskrypcji, lecz odbicie faktycznego stanu rzeczy. Jeśli chodzi np. o donatorów, to niewolnicy występują dość często jako tacy w dziedzinie fundowania różnych budowli, mimo że liczba napisów odnoszących się do tej formy *munificentia privata* nie jest większa od liczby napisów dotyczących rozdawnictw. Ale wykluczeni z rozdawnictw publicznych niewolnicy mieli jednak dostęp do rozdawnictw przeznaczonych dla tych kolegów lub innych zrzeszeń, których byli członkami. Mimo że w rozdawnictwach preferowano warstwy najzamożniejsze, lud zaś podlegał dyskryminacji — znaczenie ekonomiczne rozdawnictw dla najbiedniejszych warstw było niemałe w tych miastach, gdzie odbywały się one często. Niekiedy miały one zapewne miejsce co kilka dni, zważywszy, że każdy dekurion lub zamożniejszy obywatel przynajmniej raz do roku starał się urządzać rozdawnictwo. Stawka w wysokości jednego denara, jaką otrzymywał lud, odpowiadała mniej więcej dzisiejszemu zarobkowi robotnika lub, inaczej mówiąc, przekraczała koszty minimalnego dziennego utrzymania biednych warstw. Oznacza to, że często organizowane rozdawnictwa mogły wydatnie wesprzeć budżet domowy biednych ludzi, a nie jest wykluczone, że pewnej grupie odbiorców szczególnie aktywnej w dniach rozdawnictw pozwalały na utrzymanie się bez pracy. Jednakże wskutek swego nieregularnego charakteru w municypalach nie miały one dla szerokich warstw tego znaczenia, jakie przypadło w udziale rozdawnictwom cesarskim w stolicy. Z drugiej strony jednak kosztowny zwyczaj rozdawnictw nie mógł pozostać bez wpływu na sytuację materialną ofiarodawców, a więc arystokracji municypalnej i bogatego mieszczaństwa, powo-

dując ich ubożenie. Ten stan rzeczy w dalszej konsekwencji przyczynił się do ogólnego upadku życia municypalnego.

(Praca przewidziana do druku w Rocznikach TNT, R. 77, z. 2).

Posiedzenie naukowe dnia 4 VI 1970 r.

Ivan Hlaváček, *Česka diplomaticka studia v poslednich deseti letech.*

(Treść odczytu będzie wydrukowana w Studiach Źródłoznawczych, t. XVI).

Posiedzenie naukowe dnia 16 VI 1970 r.

Jerzy Topolski, *O wyjaśnianiu czynności złożonych w historii.*

Posiedzenie naukowe dnia 16 VI 1970 r.

Członek Wydziału Marian Biskup przedstawił pracę własną: *Acta Stanów Prus Królewskich, t. V (Acta Statuum Terrarum Prussiae Regalis).*

Wydawnictwo obejmuje źródła z lat 1506—1512.

(Praca przyjęta do druku w Fontes 64).

Jadwiga Chudziakowa przedstawiła pracę własną: *Kultura łużycka na terenie międzyrzecza Wisły, Drwęcy i Osy (Lausitzer Kultur zwischen Wisła, Drwęca und Osa).*

Praca ta jest monograficznym ujęciem zjawisk i przemian związanych z występowaniem kultury łużyckiej na określonym terenie, od momentu jej pojawienia się aż do zaniku. Opracowanie tego tematu podjętowane było dwoma względami: potrzebą szczegółowych badań nad osadnictwem starożytnym na terenie wykazującym dawne zaniedbania oraz słuszością włączenia się do ogólnej akcji, polegającej na podejmowaniu tego rodzaju opracowań monograficznych dla innych rejonów Polski.

Chronologiczny zakres pracy obejmuje czas od III okresu epoki brązu do wczesnego podokresu lateńskiego (tj. 1200—400 p. n. e.) według podziału opracowanego dla Polski przez Józefa Kostrzewskiego.

Praca została oparta w głównej mierze na materiałach dotychczas nie opublikowanych, bowiem tylko niewielki procent obiektów kultury łużyckiej, pochodzących z badanego terenu, został wcześniej opracowany.

Zagadnienia związane z tematem pracy zostały ujęte w 9 rozdziałach. Przedmiotem szczególnych badań był materiał ceramiczny jako źródło poznawcze z zakresu kultury materialnej. Przeprowadzenie klasyfikacji i analizy porównawczej tej kategorii źródeł pozwoliło na wykrycie pewnych cech wyróżniających kulturę łużycką na badanym terenie od pozostałego obszaru. Ustalenie cech wyróżniających stało się podstawą wydzielenia grupy regionalnej i jej zasięgu przestrzennego.

Zabytki metalowe zostały opracowane przede wszystkim z punktu przydatności i dużej wagi tego materiału w ustaleniu chronologii, a poza tym w ustaleniu kontaktów i stosunków handlowych z innymi terenami kultury łużyckiej lub obszarami położonymi poza jej zasięgiem. Materiał ten wskazuje wyraźnie na ożywione kontakty handlowe, jakie prowadziła ludność kultury łużyckiej zamieszkująca badany obszar z ludami reprezentującymi inne grupy kultury łużyckiej lub inne kultury. Najwięcej znajdujemy przedmiotów pochodzenia południowego, zachodnioeuropejskiego i rzadziej północnego. Ożywione kontakty wymienne łączyły nasz teren z sąsiednimi Kujawami, Wielkopolską i Śląskiem. Prawdopodobnie stąd przenikały na badany obszar przedmioty pochodzące z bardziej odległych terytoriów.

Analiza materiałów źródłowych pozwoliła na sprecyzowanie zagadnień dotyczących chronologii kultury łużyckiej na terenie międzyrzecza Wisły, Drwęcy i Osy. Biorąc jako podstawę badań zwarte zespoły oraz typologię zabytków, udało się wyróżnić na badanym obszarze cztery zasadnicze fazy rozwoju kultury łużyckiej. Pierwsza faza obejmuje III okres epoki brązu, druga faza zamyka się w ramach IV i V okresu epoki brązu, trzecia obejmuje starszy podokres halsztacki (Hallstatt C), czwarta i ostatnia faza przypada na młodszy podokres halsztacki (Hallstatt D) i wczesny podokres lateński. Jak wynika z analizy źródeł, ta ostatnia faza chronologiczna jest szczytowym punktem rozwoju kultury łużyckiej na badanym terenie. Dopiero w schyłkowym etapie tej fazy następuje pod wpływem idącym z północy rozprzestrzenianie się nowych pojęć w zakresie zwyczajów pogrzebowych, a równocześnie z tym następują przemiany w zakresie kultury materialnej, które prowadzą nieuchronnie do zaniku kultury łużyckiej.

Przeprowadzona w pracy klasyfikacja typologiczna materiałów źródłowych kultury łużyckiej, pochodzących z terenu międzyrzecza Wisły, Drwęcy i Osy, pozwoliła na wyróżnienie cech charakterystycznych dla badanego obszaru, które występują tu jedynie w trzeciej i czwartej fazie chronologicznej. Granica występowania stanowisk z cechami charakterystycznymi dla tego terenu przekracza na południu nieznacznie linię Wisły, na północy linię Osy, a na wschodzie Drwęcy. Obszar ten pokrywa się z terenem określanym nazwą ziemi chełmińskiej, stąd wydzieloną grupę regionalną możemy nazwać „grupą chełmińską”. Pierwotna nazwa grupy „kujawsko-chełmińska” nie znajduje pokrycia w świetle materiału źródłowego.

(Praca przewidziana do druku w Rocznikach TNT, R. 77, z. 3).

Posiedzenie naukowe dnia 7 XII 1970 r.

Irena Janosz-Biskupowa przedstawiła pracę własną: *Archivum Ziem Pruskich. Studium archiwoznawcze (Das Archiv der Lande Preussen. Archivalisches Studium)*.

Celem rozprawy było opracowanie idealnego inwentarza Archiwum Ziemi Pruskiej (AZP), tj. Prus Królewskich, którego ocalała część została w XIX w. wcielona do Archiwum m. Torunia. Dla rozwiązania tego problemu trzeba było omówić działalność aktotwórczą sejmików stanów Prus Królewskich, dalej genezę archiwum i jego działalność. Dla uwytknienia szczególnego charakteru tego archiwum przeprowadzono porównanie organizacji sejmików stanowych w Koronie i krajach ościennych z sejmikiem generalnym pruskim. Tematowi temu poświęcony został rozdział I. Rozdział następny, noszący również charakter wstępny, omawia powstanie i organizację stanów pruskich.

Właściwą pracę rozpoczyna rozdział III, traktujący o działalności aktotwórczej zjazdów i sejmików pruskich. Prawie wyłącznie na podstawie materiałów archiwalnych z archiwów Torunia, Gdańska, Olsztyna i innych omówiona została organizacja kancelarii stanów, rola i znaczenie pisarzy, wreszcie pisma powstające i gromadzące się w kancelarii stanowej. Kolejny rozdział poświęcony został powstaniu i losom AZP. Również w oparciu o archiwalia przedstawiono genezę AZP, działalność wypływającą z jego funkcji jako „archiwum zakładowego”, dalej rozproszenie, zniszczenie jego zasobu i wreszcie włączenie ocalałych pism do Archiwum m. Torunia. Ustalenia tych dwóch rozdziałów, jak i następnego, stanowią novum w dotychczasowych opracowaniach parlamentaryzmu Prus Królewskich.

Na podstawie wyników poprzednich rozdziałów omówiony został podstawowy problem, tj. rekonstrukcja archiwum. Poprzez analizę zachowanych, lecz obejmujących jedynie ok. 100 przekazów, dawnych katalogów, dalej katalogów Archiwum m. Torunia i przejrzenie samych akt, odnaleziono 667 dokumentów i listów, które to na podstawie sygnatur archiwalnych, adresatów lub wreszcie treści zaliczono do Archiwum Ziemi Pruskiej. Zakładając, iż w latach 1440—1772 odbyło się około 550 zjazdów i sejmików i że z każdym z nich związanych było średnio 10 pism, odnalezione przekazy stanowią około 12% produkcji aktowej sejmiku generalnego Prus Królewskich.

Drugą zasadniczą część pracy stanowi „Inwentarz idealny”, zawierający 667 pozycji. Tworzy on podstawę zarówno do badań archiwoznawczych, jak i nad dziejami parlamentaryzmu Prus Królewskich.

Z aneksów wymienić należy przedruk najstarszego spisu Archiwum Ziemi Pruskiej z r. 1615, konkordancję sygnatur, reskrypt Władysława IV z r. 1647 w sprawie porządku obrad oraz krótką notatkę o przebiegu sejmików z lat 1730—1733.

(Praca przewidziana do druku w Rocznikach TNT).

Posiedzenie naukowe dnia 21 I 1970 r.

Stanisław M r o z e k, *Pieniądz w Digestach Justyniańskich.*

Materiał egzemplifikacyjny odnoszący się do kosztów i cen w Digestach bywa często traktowany jako odzwierciedlający rzeczywiste koszty i ceny z okresu wczesnego cesarstwa. Wobec licznych interpolacji w Digestach nasuwa się jednakże pytanie, o ile wspomniany materiał zasługuje na wiarygodność. Konfrontując dane Digest ze źródłami epigraficznymi autor ukazuje, że jedynie koszty i ceny określone w cyfrach niedziesiątych i wyrażone w denarach stanowią cenne źródła poznania siły nabywczej pieniądza w epoce wczesnego cesarstwa. Natomiast problem sum wyrażonych w aureusach i cyfrach dziesiątych jest nadal otwarty. Fakt, iż prawnicy z początku III wieku n. e. używają denara o sile nabywczej z I i II w. przemawia na korzyść hipotezy, wedle której kryzys monetarny w cesarstwie nastąpił w połowie III w.

Posiedzenie naukowe dnia 13 III 1970 r.

Zenon N o w a k, *Walka Polski o Pomorze i Danii o Szlezwik w I poł. XV w. na płaszczyźnie porównawczej.*

Historycy polscy i niemieccy, a także duńscy i innych krajów skandynawskich nie widzieli dotychczas związków między problematyką konfliktu polsko-krzyżackiego i duńsko-holsztyńskiego w średniowieczu. Jeśli zwracano uwagę na powiązania państw unii kalmarskiej z Polską i Litwą w walce z zakonem krzyżackim w pierwszej połowie XV w., to kładziono nacisk na moment współpracy widoczny w bezpośrednich kontaktach między władcami obu unii. Porównując konflikt polsko-krzyżacki na przestrzeni XIV i na początku XV w. z walką Danii z Holsztynem o Szlezwik, widzimy, że mechanizm realizowania planów ekspansji i obrony przed nią nie różnił się zbyt od siebie, choć — rzecz naturalna — sytuacje i okoliczności, w których toczyły się te walki, były nieraz bardzo odmienne. Charakterystyczne dla polityki Danii XIV stulecia było pójście na daleko idące ustępstwa wobec Holsztynu, co wyraźne jest w początkach panowania Waldemara Atterdaga i Małgorzaty. W ten sam sposób postępowali Kazimierz Wielki i potem Władysław Jagiełło wobec Krzyżaków, ale pozostawiali sobie otwartą furtkę na przyszłość, podobnie jak władcy duńscy. Holsztyńczycy natomiast, podobnie jak Krzyżacy, dążyli za wszelką cenę do uzyskania prawnej podstawy dokonanej ekspansji, nawet ze źródła nielegalnego. Na początku XV w. Dania w ramach unii kalmarskiej i państwo polsko-litewskie ustabilizowane wewnątrznie reprezentowały znaczną potęgę militarną, ale faktycznie nie wystarczającą do zrealizowania swoich żywotnych interesów

państwowych, mianowicie odzyskania utraconych terytoriów — Dania Szlezwiku, a Polska Pomorza. Oba państwa próbowały w ten sam sposób rozwiązać sprawę konfliktu o te terytoria — przy pomocy sądu polubownego, którego superarbitrem był król rzymski Zygmunt Luksemburski, inaczej mówiąc, toczyły walkę o rewindykację ziem zagarniętych przez Holsztyn i zakon krzyżacki w oparciu o tę samą koncepcję. Koła polityczne obu państw zdawały sobie sprawę, że przeszkodą w osiągnięciu celu jest ówczesna anachroniczna struktura prawna i ideologiczna. Jednocześnie złożyły one sprawę rozwiązania tych konfliktów w ręce króla rzymskiego, a więc czynnika, którego autorytet jako sędziego polubownego wynikał z tej struktury. Pozostaje to w związku z odrodzeniem się idei uniwersalistycznej. Zjawisko to należy wiązać nie tylko z dążeniami i pragnieniami samego Zygmunta, ale także — jeśli nie przede wszystkim — z kryzysem epoki. Pierwsza połowa XV w., w której krzyżowały się różne tendencje, była okresem przełomowym. Sądy polubowne w średniowieczu doczekały się poza Polską wielu opracowań. Nasza literatura prawnicza zagadnienia tego prawie nie poruszała. Z tego punktu widzenia nikt nie zajmował się procesem polubownym Polski i Zakonu przed Zygmuntem w latach 1412—1420. Akta tych procesów są niepełne. Dopiero akta procesu duńsko-holsztyńskiego (1424), także przed Zygmuntem, pozwalają na rozstrzygnięcie niektórych wątpliwości, na które daremnie szukaliśmy odpowiedzi w aktach polskich. Korzyści z rozpatrywania tych procesów na płaszczyźnie porównawczej są niewątpliwe dla obu stron. Koncepcja dowodu Eryka Pomorskiego przeciw Holsztyńczykom zbudowana jest niesłychanie jasno i prosto, zresztą krystalizowała się kilka lat. Na czoło wysunięto argument *coronae regni*, podobnie jak uczyniła to strona polska przeciw Krzyżakom, choć w związku z bogatszą argumentacją element ten nie zawsze wybijał się na plan pierwszy. Konsekwencją argumentacji Eryka była zasada, że proces między Danią a Holsztynem odbywa się według prawa duńskiego. Dania stanęła na stanowisku, że konflikt z Holsztynem jest jej sprawą wewnętrzną, bo Szlezwik leży w obrębie granic państwa duńskiego. Z tego względu nie używała nomenklatury Szlezwik, podkreślającej samodzielność tego terytorium, lecz Sönderjylland (południowa Jutlandia) odpowiednio do Nörrejylland (północna Jutlandia). Sądy polubowne polsko-krzyżackie z 1420 r. i duńsko-holsztyńskie z 1424 r. kończą okres wielkich procesów międzynarodowych, w których Zygmunt Luksemburski odgrywał rolę superarbitra. Dla Danii i Polski nie przynoszą oczekiwanego rezultatu, ale wskazują inną drogę prowadzącą do rozwiązania powyższych konfliktów.

Posiedzenie naukowe dnia 12 VI 1970 r.

Dyskusja nad przygotowaniem II tomu „Monografii ziemi chełmińskiej”.

WYDZIAŁ II
FILOLOGICZNO-FILOZOFICZNY

Posiedzenie naukowe dnia 13 I 1970 r.

Członek Wydziału Leszek Moszyński przedstawił pracę Marii Szupryczyńskiej: *Syntaktyczna klasyfikacja czasownika (czasownik w funkcji nadrzędnika w związku z rzeczownikiem w bierniku) (Sintaksičeskaja klassifikacija glagola trebujuščego vinitelnogo padeža)*.

Praca jest próbą ujawnienia wewnętrznego zróżnicowania syntaktycznego klasy czasowników wymagających podrzędnego rzeczownika w formie biernika. Opis i analiza materiału oparte są na założeniach formalnych przy pomocy metod dystrybucyjnej i transformacyjnej. W obrębie tej klasy czasowników wyodrębniono szereg podklas na podstawie przysługujących im własności słownikowych doniosłych syntaktycznie (czasowniki przyżywotne, przymnogie itp.), a także na podstawie ich własności transformacyjnych.

(Praca przewidziana do druku w Pracach Wydziału Filologiczno-Filozoficznego t. 23, z. 2).

POSIEDZENIA KOMISJI FILOLOGICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 19 I 1970 r.

Jan Mirosław Kasjan, *Dumy ukraińskie*.

Posiedzenie naukowe dnia 4 V 1970 r.

Teresa Friedelówna, *Kanon w Ewangeliarzu ławryszewskim*.

Leszek Moszyński, *Próba ustalenia miejsca używania tzw. Kodeksu zografskiego*.

Posiedzenie naukowe dnia 26 V 1970 r.

Aleksandra Krupianka, *Ideowa wymowa „Sofiówki” Trembeckiego w świetle badań stylistyczno-tekstowych*.

Edmund Oberlan, *Zdania porównawcze z „jakby” w języku polskim*.

Posiedzenie naukowe dnia 11 XI 1970 r.

Bronisław Nadolski, *Apoftegmaty Bieniasza Budnego, ich źródła i kunszt przekładu*.

Zofia Mocarcka-Tycowa, *Zagadnienie powieści w wypowiedziach krytyczno-literackich Teodora Jeske-Choińskiego*.

Posiedzenie naukowe dnia 9 XII 1970 r.

Leszek M o s z y ń s k i, *Miejsce partykuły ne w zdaniu starocerkiewno-słowińskim.*

Maria N o w a k, *O pewnym typie okolicznika we współczesnym języku polskim.*

POSIEDZENIA KOMISJI FILOZOFICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 21 I 1970 r.

Tadeusz C z e ż o w s k i, *Aksjologiczne i deontyczne normy moralne.*

Posiedzenie naukowe dnia 18 VI 1970 r.

Bogusław W o l n i e w i c z, *Lenin i pozytywizm.*

Posiedzenie naukowe dnia 8 XII 1970 r.

Tadeusz C z e ż o w s k i, *Roman Ingarden — życie i dzieło.*

POSIEDZENIA KOMISJI HISTORII SZTUKI

Posiedzenie naukowe dnia 27 IV 1970 r.

Maria Ż u r o w s k a, *Zagadnienia stylu i ikonografii organów w Kamieniu Pomorskim.*

Posiedzenie naukowe dnia 10 X 1970 r.

Marian G u m o w s k i, *Miniatury ewangeliarza kruszwickiego.*

Posiedzenie naukowe dnia 3 XI 1970 r.

Jadwiga P u c i a t a - P a w ł o w s k a, *Problematyka „Dziennika” J. Mehoffera.*

POSIEDZENIA KOMISJI BIBLIOGRAFII I BIBLIOTEKOZNAWSTWA

Posiedzenie naukowe dnia 30 X 1970 r.

Henryk B a r a n o w s k i, *Bibliografia Torunia (Z problematyki warsztatu).*

Posiedzenie naukowe dnia 11 XII 1970 r.

Barbara S e r c z y k o w a, *Toruńskie biblioteki prywatne w XVI — pocz. XVIII w.*

Posiedzenie naukowe dnia 30 I 1970 r.

Zofia Bargiel, *Analiza niektórych mechanizmów nerwowych i neurohormonalnych.*

Posiedzenie naukowe dnia 3 XI 1970 r.

Czesław Nitecki, *Rozmiary komórek niektórych narządów u wybranych gatunków Passeriformes.*

Posiedzenie naukowe dnia 30 XI 1970 r.

Członek Wydziału Władysław Niewiarowski przedstawił pracę Michała Pasierbskiego: *Przebieg deglacjacji i formy terenu północnej części Wysoczyzny Krajeńskiej (Course of Deglaciation and Landforms in the Northern Part of Krayna Moraine Plateau).*

Praca jest próbą odtworzenia procesów deglacjacji w obrębie północnej części Wysoczyzny Krajeńskiej podczas ostatniego zlodowacenia oraz szczegółową analizą rzeźby terenu i jej rozwoju. Opis form i analiza oparte są na szczegółowych badaniach terenowych autora. Ze względu na brak opracowań tego typu tej części terenu, a także sprzeczne poglądy w dotychczasowej literaturze dotyczącej wiekowego zakwalifikowania form, autor stara się ustalić genezę i przebieg zdarzeń, które wywarły zasadniczy wpływ na obecną rzeźbę terenu.

(Praca przewidziana do druku w *Studia Societatis Scientiarum Torunensis, Sectio C*, vol. 8, nr 1).

Członek Wydziału Rajmund Galon przedstawił pracę Andrzeja Jankowskiego: *Studia hydrograficzne bydgoskiego węzła wodnego.*

Badaniami objęto zachodnią część Kotliny Toruńsko-Bydgoskiej, leżącą w pradolinie Noteci—Warty, a więc obszar wododziałowy, gdzie dorzecze Odry najbardziej zbliża się do Wisły. W opracowaniu przedstawiono całość zagadnień hydrograficznych, ich korelację z czynnikami meteorologicznymi, geologicznymi i morfologicznymi, omówiono wpływ gospodarczej działalności człowieka na kształtowanie się stosunków wodnych tego regionu.

(Praca przewidziana do druku w *Studia*, jw.).

Członek Wydziału Rajmund Galon przedstawił pracę Antoniego Olszewskiego: *Struktury i tekstury glin morenowych nad dolną Wisłą (Structure and Texture of Tills (Boulder Clays) on the Valley of Lower Vistula).*

Praca daje charakterystykę strukturalno-teksturalną ziemistej masy gliniastej, okruchów żwirowych oraz warstw i soczewek frakcjonalnie jednorodnych, składających się łącznie na glacialny osad gliniasty różnowiekowych glin morenowych nad dolną Wisłą. Omawia typy strukturalno-teksturalne związane z transportem glacialnym, a także lokalizację materiału w łądolodzie i warunki deponowania materiału morenowego. W pracy przedstawiono również kompleksy litofacjalne morenowych, schemat genezy jednowiekowego poziomu morenowego, ich znaczenie dla analiz regionalnych i stratygraficznych.

(Praca przewidziana do druku w *Studia*, jw., vol. 8, nr 2).

Członek Wydziału Juliusz Czopek przedstawił pracę Czesława Niteckiego: *Rozmiary komórek niektórych narządów u wybranych gatunków rzędu Passeriformes (Cell size of some tissues of the chosen species of the order Passeriformes)*.

Praca traktuje o rozmiarach komórek i ich biologicznym znaczeniu u ptaków wróblowatych. Zmierzono komórki wątroby, kanalików proksymalnych, nerki, nabłonka jelitowego dwunastnicy, pęcherzyków tarczycy nabłonka skóry, tchawicy, i erytrocyty u 90 osobników należących do 6 gatunków ptaków wróblowatych. Do badań tych wybrano gatunki reprezentujące wszystkie klasy wielkości w tym rzędzie. Najmniejszym z badanych ptaków jest mysikrólik (*R. regulus*), największym zaś wrona siwa (*C. cornix*). Stwierdzono, że wzrostowi osobnika towarzyszy zwiększenie komórek. Prawidłowość ta kształtuje się jednak nieco inaczej w różnych narządach. Różnicom w rozmiarach ciała najlepiej odpowiadają różnice w rozmiarach komórek kanalików proksymalnych nerki. Zaobserwowano wzrost objętości komórek proksymalnych z wiekiem. Zjawisko to występuje wyraźniej u ptaków małych. Pomiedzy rozmiarami komórek kanalików proksymalnych nerek i komórkami nabłonka dwunastnicy stwierdzono dodatnią korelację.

(Praca przewidziana do druku w *Studia*, jw., Sectio E, vol. 9, nr 5).

Członek Wydziału Wilhelmina Iwanowska przedstawiła pracę własną: *Statystyczne indeksy populacji karłów typu M (Statistical Population Indices of M Type Dwarfs)*.

(Praca przekazana do druku w *Studia*, jw., Sectio F, vol. 5, nr 1).

Członek Wydziału Wilhelmina Iwanowska przedstawiła pracę Waltera Wegnera: *Widmowe badania ekstynkcji atmosferycznej w Piwnicach (Spectrophotometric Investigations of Atmospheric Extinction at Piwnice)*.

(Praca przekazana do druku w *Studia*, jw.).

Członek Wydziału Stanisław Gąska przedstawił pracę własną:

Związek meteorów z małymi planetami (*On the Relation Between Orbital Elements of Minor Planets and Meteors*).

(Praca przekazana do druku w Studia, jw.).

Członek Wydziału Stanisław Gąska przedstawił pracę wspólną z Lucyną Adamiak i Kazimierzem Wierciochem: *Statystyczne badania elementów orbit meteorów, cz. II (Statistical Investigation of Orbital Elements of Meteors. Part II)*.

(Praca przekazana do druku w Studia, jw.).

Członek Wydziału Wilhelmina Iwanowska przedstawiła pracę własną: *Statystyczne indeksy populacji białych karłów (Statistical Population Indices of White Dwarfs)*.

Na podstawie opublikowanych ostatnio przez Greensteina i Eggena ruchów transwersalnych dla kilkuset białych karłów oraz pełnych prędkości dla kilkudziesięciu z nich, obliczono statystycznie indeksy populacji dla tych gwiazd. Otrzymano, jak i dla innych rodzajów gwiazd, podział na dwa typy populacyjne, co potwierdza raz jeszcze tezę, że różnice populacyjne związane są raczej z miejscem urodzenia niż z wiekiem gwiazd.

(Praca przewidziana do druku w Studia, jw., Sectio F, vol. 5, nr 2).

Posiedzenie naukowe dnia 5 XII 1970 r.

Jerzy Plebański (Warszawa), *Miejsce teorii względności w fizyce współczesnej*.

Kazimierz Urbanik (Wrocław), *Matematyka zdarzeń przypadkowych (w aspekcie zastosowań do fizyki)*.

Posiedzenie naukowe dnia 7 XII 1970 r.

N. G. van Kampen (Holandia), *Relativistic heat transfer*.

F. A. E. Pirani (Anglia), *Mechanics on tangent bundles*.

POSIEDZENIA KOMISJI GEOGRAFICZNO-GEOLOGICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 12 XII 1970 r.

Andrzej Jankowski, *Bydgoski węzeł wodny*.

Michał Pasierbski, *Deglacjacja i formy terenu północnej części Wysoczyzny Krajeńskiej*.

Antoni Olszewski, *Charakterystyka struktur i tekstur moren dennych nad dolną Wisłą*.

POSIEDZENIA KOMISJI ASTRONOMICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 2 III 1970 r.

Stanisław Gąska, *Aparat matematyczny Mikołaja Kopernika*.

Posiedzenie naukowe dnia 23 III 1970 r.

Janusz Sikorski, *Teoria promieniowania termicznego*, cz. 1.

Posiedzenie naukowe dnia 13 IV 1970 r.

Jacek Krełowski, *Teoria promieniowania termicznego*, cz. 2.

Posiedzenie naukowe dnia 27 IV 1970 r.

Kazimierz Wierciach, *Statystyczne wyznaczenia orbit radiometeorów*.

Andrzej Kaczor, *Punkty osobliwe trajektorii orbit planetarnych*.

Posiedzenie naukowe dnia 4 V 1970 r.

Romuald Tyłenda, *Obserwacje Słońca na 327 MHz*.

Bogdan Wikierski, *Cyfrowy konwerter czasu średniego na gwiazdowy*.

Posiedzenie naukowe dnia 19 X 1970 r.

Robert Głębocki, *Mikroturbulencja w gwiazdach G, K*.

Posiedzenie naukowe dnia 9 XI 1970 r.

Walter Wegner, *Widmowe badania ekstynkcji atmosferycznej w Piwnicach*.

Posiedzenie naukowe dnia 16 XI 1970 r.

Stanisław Gąska, Lucyna Adamiak, Kazimierz Wierciach, *Statystyczne badania orbit meteorów*, cz. 2.

Stanisław Gąska, *Związek meteorów z małymi planetami*.

Wilhelmina Iwanowska, *Statystyczne indeksy populacji gwiazd dM*.

Wilhelmina Iwanowska, *Statystyczne indeksy populacji białych karłów*.

Posiedzenie naukowe dnia 30 XI 1970 r.

Antoni Przybylski (Australia), *Analiza widma gwiazdy HD 32034*.

Posiedzenie naukowe dnia 7 XII 1970 r.

Stanisław Kasperczyk, *Parametry statystyczne w ograniczonym kołowym zagadnieniu 3 ciał*.

Posiedzenie naukowe dnia 14 XII 1970 r.

Napoleon Maron, *Wyznaczenie stosunku azotu do węgla w gwiazdach węglowych*.

WYDZIAŁ IV
PRAWNO-SPOŁECZNY

Posiedzenie naukowe dnia 18 XI 1970 r.

Członek Wydziału Wiktor Kornatowski przedstawił pracę Ryszarda Łaszeńskiego: *Sejm polski w latach 1764—1793. Studium historyczno-prawne (La diète polonaise dans les années 1764—1793)*.

Praca przedstawia zasady organizacji i tryb funkcjonowania sejmku polskiego w drugiej połowie XVIII w., daje obraz praktyki sejmowej i przepisów prawnych regulujących działalność sejmku. Przez omówienie całości okresu reform — od pierwszych podjętych przez Czartoryskich w 1764 r. po reformy ostatniego sejmku Polski przedrozbiorowej w 1793 r. — pozwala uchwycić poszczególne etapy rozwoju sejmku w tym czasie.

W celu uzyskania większej zwartości i jasności przedstawianej tematyki przyjęto jako podstawę konstrukcji omawianie poszczególnych instytucji sejmowych oraz kompetencji sejmku w całości, rezygnując z układu chronologicznego.

Praca jest pierwszą monografią sejmku polskiego okresu II połowy XVIII w.

(Praca przewidziana do druku w *Studia Iuridica*, t. 12, z. 3).

Posiedzenie naukowe dnia 8 XII 1970 r.

Członek Wydziału Waclaw Szyszkowski przedstawił pracę Andrzeja Mrózka: *Teoretyczne przesłanki automatyzacji procesów stosowania prawa*.

III

MATERIAŁY BIO- I BIBLIOGRAFICZNE CZŁONKÓW WYDZIAŁÓW TOWARZYSTWA

(Ciąg dalszy)

Wydział I

DANILCZUK BOLESŁAW urodził się dnia 1 stycznia 1928 r. w Róźnie, pow. włodawski, woj. lubelskie, w rodzinie małorolnego chłopca — Adama i Marii z d. Buczyńskiej. Tam ukończył siedmioletnią szkołę powszechną. W latach 1944—1947 uczęszczał do Państwowego Gimnazjum i Liceum we Włodawie, w 1947/1948 r. do szkoły średniej w Gdańsku-Wrzeszczu. Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości w 1948 r. rozpoczął studia w Państwowej Wyższej Szkole Pedagogicznej w Gdańsku. Uzyskawszy zaliczenie pierwszego roku na sekcji polonistyczno-historycznej, przeniósł się jesienią 1949 r. na studia historyczne na Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu. W czasie studiów na Wydziale Humanistycznym UMK uczęszczał na seminarium historii społeczno-gospodarczej prof. dra Stanisława Hoszowskiego. Pod jego kierownictwem napisał pracę magisterską pt. „Migracje ludnościowe w Polsce w epoce feudalnej (w XVII i XVIII wieku)”. Stopień magistra filozofii w zakresie historii uzyskał w październiku 1952 r. Pracę naukową i dydaktyczną na Wydziale Humanistycznym UMK podjął 1 X 1952 r. jako zastępca asystenta. 1 listopada tego roku został asystentem w Katedrze Historii Nowoczesnej, kierowanej przez prof. dra W. Łukaszewicza. Dnia 1 X 1954 r. został mianowany starszym asystentem w Katedrze Historii Powszechnej, a od końca 1958 r. w Katedrze Historii Polski i Powszechnej XIX i XX wieku. Dnia 19 XII 1960 r. uzyskał na Wydziale Humanistycznym UMK stopień doktora nauk humanistycznych za pracę pt. „Ruch robotniczy w Wielkopolsce (od początków do pierwszej wojny światowej)”. Po uzyskaniu doktoratu, dnia 1 III 1961 r. awansował na adiunkta w Katedrze Historii Polski i Powszechnej XIX i XX wieku, a 1 IV 1964 r. został przeniesiony na tym stanowisku do Katedry Historii Narodów ZSRR. Od chwili reorganizacji Instytutu Historii i Archiwistyki UMK pracuje w Zakładzie Historii Narodów ZSRR. Jako stypendysta Ministerstwa

Szkolnictwa Wyższego przebywał w drugiej połowie 1958 r. i w 1964 r. na badaniach naukowych w archiwach i bibliotekach w NRD. W okresie pracy zawodowej brał czynny udział w pracy społecznej: w Zrzeszeniu Studentów Polskich, Akademickim Związku Sportowym, Związku Nauczycielstwa Polskiego, w Towarzystwie Wiedzy Powszechnej, uniwersyteckiej komisji mieszkaniowej oraz innych. W grudniu 1955 r. wstąpił do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, pełniąc w niej w latach 1959—1968 odpowiedzialne funkcje na szczeblu uczelni i Wydziału Humanistycznego. Jest członkiem oddziału toruńskiego Polskiego Towarzystwa Historycznego, Towarzystwa Naukowego w Toruniu i Towarzystwa Miłośników Torunia. Dnia 22 lipca 1964 r. został odznaczony złotym krzyżem zasługi.

Spis prac: a) Monografie i artykuły: 1) Problem charakteru Wielkopolski i Pomorza Wschodniego na przełomie XIX i XX w., *Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza* 3:1957, 1. 2) Ruch robotniczy w Wielkopolsce (1908—1918), Bydgoszcz 1957. 3) Ruch robotniczy w Wielkopolsce w latach 1908—1914, *Zapiski Historyczne* 24:1959, 2—3. 4) Z historii kształtowania się ideologii ruchu chrześcijańsko-społecznego w Niemczech w okresie kapitalizmu (do 1903 r.), *Studia z Dziejów Kościoła Katolickiego (dalej: SDKK)* 1:1960. 5) Ruch robotniczy w Wielkopolsce 1871—1914, Toruń 1961. 6) Działalność SPD i PPS zaboru pruskiego w Poznańskim w latach 1891—1914, Toruń 1962, *Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu* 66, 2. 7) Charakterystyka proletariatu i ruchu socjaldemokratycznego w Wielkopolsce i na Pomorzu Gdańskim w drugiej połowie XIX w., *Z Pola Walki* 1—2 (21—22):1963. 8) Pojęcie klasy robotniczej na Pomorzu Gdańskim, *Z Pola Walki* 3(27):1964. 9) Polska Partia Socjalistyczna zaboru pruskiego, *Wielka encyklopedia powszechna* 9:1967. 10) Ruch socjaldemokratyczny w Gdańsku w latach 1885—1887, *Zapiski Historyczne* 32:1967, 2. b) Prace popularnonaukowe: 11) Ziemia chełmińska w przeszłości. Wybór tekstów źródłowych pod red. M. Biskupa, Toruń 1961 (współautorstwo). 12) Dzieje Chełmna i jego regionu. Zarys monograficzny pod red. M. Biskupa, Toruń 1968 (współautorstwo). 13) Tło społeczno-polityczne *Gazety Toruńskiej*, *Rocznik Toruński* 3:1969. c) Recenzje i sprawozdania: 14) Pomorska sesja naukowa w Gdańsku, *Zapiski Historyczne* 21:1956, 1—2 (wspólnie z D. Steyerem). 15) Materiały do dziejów ruchu robotniczego pod zaborem pruskim w latach 1878—1886, *Teki Archiwalne* 3:1954, *Zapiski Historyczne* 22:1957, 1—3. 16) Sesja naukowa w Bydgoszczy poświęcona wrzeniu rewolucyjnemu w Wielkopolsce i na Pomorzu Wschodnim (1918—1920), *Zapiski Historyczne* 24:1959, 2—3. 17) B. Osmólska-Piskorska, Konflikt Towarzystwa Naukowego w Toruniu z pruską władzą policyjną, *Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza* 3:1957, 2, *Zapiski Historyczne* 24:1959, 4. 18) Sesja naukowa poświęcona 40-leciu KPP na Pomorzu, *Zapiski Historyczne* 24:1959, 4. 19) Z poszukiwań w archiwach Niemieckiej Republiki Demokratycznej (Merseburg, Drezno, Poczdam), *Zapiski Historyczne* 25:1960, 1. 20) Die militaristisch-klerikale Herrschaft des westdeutschen Imperialismus. Wissenschaftliche Konferenz der Humboldt-Universität zu Berlin über das Wesen des militaristisch-klerikalen Regimes in Westdeutschland vom 26. bis 28. Oktober 1959, Berlin 1960, SDKK 1:1961. 21) Katholische Soziallehre — klerikaler Volksbetrug, Berlin 1960, SDKK 2/4:1962. 22) H. Maier, Einige Grundbestandteile der antikommunistischen Propaganda des politischen Klerikalismus in Westdeutschland, *Wirtschaftswissenschaft* 10:1961, SDKK 2/4:1962. 23) H. Maier, P. Stier, Die gegenwärtige Rolle des politischen Klerikalismus in Westdeutschland, *Wirtschaftswissenschaft* 1:1960, SDKK 2/4:1962. 24) Philosophie des Verbrechens. Gegen die Ideo-

logie des deutschen Militarismus, Berlin 1959, SDKK 2/4:1962. 25) J. Kowalski-Wierusz, Sobór powszechny Jana XXIII, Warszawa 1962, SDKK 1/5:1963. 26) Sesja naukowa poświęcona 20 rocznicy powstania Polskiej Partii Robotniczej w województwie pomorskim, Zapiski Historyczne 28:1963, 1. 27) Zeszyty Argumentów 1—4:1962, SDKK 1/5:1963. 28) Polityczna działalność rzemiosła wielkopolskiego w okresie zaborów (1793—1918). Praca zbiorowa, Poznań 1963, Kwartalnik Historyczny 71:1964, 4. 29) Sesja naukowa w dwudziestolecie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, Zapiski Historyczne 31:1966, 2.

JANOSZ-BISKUPOWA IRENA urodziła się 1 lutego 1925 r. w Wilnie. Szkołę powszechną ukończyła w 1937 r. i po zdaniu egzaminu uczęszczała do gimnazjum im. ks. A. J. Czartoryskiego. Wybuch wojny zaskoczył ją w kl. III. Dalszą naukę kontynuowała na kompletach, zdając w r. 1944 maturę, weryfikowaną następnie w Toruniu w 1945 r. Po przybyciu do Torunia w 1945 r. rozpoczęła studia na Uniwersytecie M. Kopernika, obierając sobie jako kierunek historię. Dyplom magistra otrzymała w 1949 r. na podstawie pracy „Z dziejów szpitalnictwa polskiego w wiekach średnich”. W 1951 r. przygotowała pracę „Stosunek Kazimierza Jagiellończyka i Polski do Torunia w czasie wojny trzynastoletniej”, uzyskując stopień doktora filozofii. W latach 1946/1951 pracowała na Uniwersytecie M. Kopernika, przechodząc wszystkie stopnie od zastępcy asystenta do starszego asystenta. W roku szkolnym 1949/1950 pracowała również jako nauczycielka historii w II Liceum Ogólnokształcącym im. Królowej Jadwigi. Od 1 IX 1951 r. do 31 XII 1965 r. zatrudniona była w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Bydgoszczy, oddział w Toruniu, pełniąc od 1 VII 1961 r. funkcję jego kierownika. Zajęcia dydaktyczne na uniwersytecie rozpoczęła w r. 1964/1965, a od 1 I 1966 r. zatrudniona została w ówczesnej Katedrze Archiwistyki i Nauk Pomocniczych Historii UMK jako adiunkt, z tym, że połowę etatu przeznaczono na prowadzenie Archiwum UMK. Pracę naukową koncentruje wokół zagadnień takich, jak dzieje miast (zwłaszcza Torunia), zgromadzenia stanowe, archiwoznawstwo. Przygotowała jako pracę habilitacyjną studium archiwoznawcze „Archiwum Ziem Pruskich”. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego, Oddziału w Toruniu, gdzie pełni funkcję przewodniczącej Sekcji Archiwalnej. Należy do Towarzystwa Naukowego, Rady Redakcyjnej przy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. W sierpniu 1970 r. została członkiem Commission Internationale pour l'Histoire des Assemblées d'Etats.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) Rola Torunia w Związku Pruskim i w wojnie trzynastoletniej, Roczniki TNT 70:1965, 3, s. 177. b) Rozprawy i artykuły: 2) Tileman vom Wege, burmistrz toruński (Ze studiów nad mieszczaństwem toruńskim w XV w.), Zapiski Historyczne 20:1955, s. 223—235. 3) O położeniu i przeniesieniu Nieszawy (Z dziejów handlu wiślanego w XV w.), Zapiski Historyczne 20:1955, s. 165—195. 4) Ze studiów nad conceptem aktu erekcyjnego Związku Pruskiego z 14 III 1454 r., Studia Źródłoznawcze 3:1958, s. 126—138 (wspólnie z M. Biskupem).

- 5) Rozwój przestrzenny m. Elku, *Komunikaty mazursko-warمیńskie* 3:1959, s. 249—262.
- 6) Rozwój przestrzenny m. Reszla, *iw.* 2:1961, s. 161—182.
- 7) Rozwój przestrzenny m. Gołdapi, *iw.* 1:1962, s. 163—172.
- 8) Dzieje m. Podgórze, *Zapiski Historyczne* 27:1962, s. 359—391.
- 9) Rozwój przestrzenny m. Jezioran, *Komunikaty mazursko-warمیńskie* 1:1965, s. 3—16.
- 10) Rachunki folwarczne miasta Torunia z XVI i XVII w. jako źródło historyczne, *Zapiski Historyczne* 32:1967, 2, s. 55—64.
- 11) Historia Archiwum w Toruniu w l. 1945—1965, *Archeion* 47:1967, s. 71—84.
- 12) Archiwa uniwersyteckie w Polsce Ludowej 1945—1966, *Archeion* 48:1968, s. 99—100.
- 13) Archiwum Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu (1948—1968), *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu M. Kopernika, Nauki Humanistyczno-Społeczne*, z. 35, *Historia* 5:1969, s. 69—91.
- 14) Przydatność badawcza Księgi dochodów i rozchodów nadzwyczajnych m. Torunia z okresu wojny trzynastoletniej, *Zapiski Historyczne* 34:1969, 3, s. 155—163.
- 15) Das Ständearchiv von Königl. Preussen — Archivum Terrarum Prussiae (XV—XVIII Jh.). Theoretischer Versuch einer Wiederherstellung seiner Bestände (oddane do druku), maszynopisu s. 14.
- c) Prace popularnonaukowe:
- 16) Szkice toruńskie, praca zbiorowa pod red. S. Horszowskiego, Warszawa 1957, s. 93—152.
- 17) Ziemia chełmińska w przeszłości, wybór tekstów źródłowych pod red. M. Biskupa, *Prace popularnonaukowe TNT*, Toruń 1961, ok. 30 stron.
- d) Recenzje i sprawozdania:
- 18) W. Hubatsch, Quellen zur Geschichte des Deutschen Ordens und Altpreussen in Venedig, *Zeitschrift für Ostforschung* 3:1954, 2, *Studia i Materiały do dziejów Wielkopolski i Pomorza* 2:1956, 2, s. 443.
- 19) W. Hubatsch, Quellen zur Geschichte des Deutschen Ordens, Göttingen 1954, *Przegląd Historyczny* 48:1957, s. 791—792.
- 20) K. Forstreuter, Das Preussische Staatsarchiv in Königsberg. Veröffentlichungen der Niedersächsischen Archivverwaltung, H. 5, Göttingen, 1955, *Studia i Materiały do dziejów Wielkopolski i Pomorza* 4:1958, 2, s. 369—372.
- 21) K. Forstreuter, Die ältesten Handelsrechnungen des Deutschen Ordens in Preussen, *Hansische Geschichtsblätter*, 74 Jg, Köln 1953, *Studia źródłoznawcze* 3:1958, s. 321.
- 22) E. Keyser, Die Herkunft der städtischen Bevölkerung des Preussenlandes in Preussen, *Hansische Geschichtsblätter*, 74 Jg, Köln 1953, *Studia źródłoznawcze* 3:1958, 2/3, s. 210—211.
- 23) Cusanus Texte, IV. Briefwechsel des Nikolaus von Kues. Vierte Sammlung: Nikolaus von Kues und der Deutsche Orden. Der Briefwechsel des Kardinals von Kues mit dem Hochmeister des Deutschen Ordens, hrgb. v. E. Maschke, Heidelberg, 1956, *Zapiski Historyczne* 24:1959, 2/3, s. 247.
- 24) H. Koepfen, Eine Beschwerdeschrift des Altstadt Thorn gegen ihren Komtur Johann Nothhaft aus dem Jahre 1350. *Jahrbuch der Albertus Universität zu Königsberg/Preussen*, 10:1960, *Zapiski Historyczne* 26:1961, 4, s. 148—149.
- 25) Die Berichte der Generalprokuratoren des Deutschen Ordens in der Kurie. Bd 1: Die Geschichte der Generalprokuratoren von den Anfängen bis 1403, hrgb. v. K. Forstreuter, Göttingen 1961, Bd 2: Peter v. Wormditt (1403—1419), hrgb. v. H. Koepfen, *Veröffentlichungen der Niedersächsischen Archivverwaltung*, H. 12 i 13, *Studia źródłoznawcze* 11:1960, s. 223.
- 26) E. Cieślak, Walki ustrojowe w Gdańsku i Toruniu oraz w niektórych innych miastach hanzeatyckich w XV w., Gdańsk 1960, *Przegląd Historyczny* 52:1961, 3, s. 601—610.
- 27) Regesten der Urkunden des Sächsischen Landeshauptarchiv Dresden, Bd 1: 948:1300, bearb. v. H. Schieckel, Berlin 1960, *Archeion* 39:1963, s. 270—271.
- 28) Urkunden und Akten zur Geschichte der Preussischen Verwaltung in Südostpreussen und Neuostpreussen 1793—1806, bearb. v. I. Ch. Busenius, hrgb. v. W. Hubatsch, Frankfurt am Main—Bonn, 1961, *Archeion* 39:1963, s. 272—274.
- 29) K. S. Ahnsehl, Thorns Seehandel und Kauffmanschaft um 1370, Marburg 1961, *Zapiski Historyczne* 28:1963, 4, s. 647—650.
- 30) K. Wieser, Das Zentralarchiv des Deutschen Ordens in Wien, Preussenland, Jg 1963, nr 1/2, Göttingen, *Archeion* 41:1964, s. 414—415.
- 31) Das Bundesarchiv und seine Bestände. Uebersicht bearb. v. Fr. Facius, H. Booms, h. Boberach, Boppard am Rhein 1961, *Archeion* 40:1964, s. 333—334.
- 32) Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Szczecinie, Przewodnik, Warszawa 1964, *Zapiski Historyczne* 31:1966, 3, s. 219—220.
- 33) Sprawozdanie ze spotkania archiwistów uniwersyteckich, zorganizowanego przez Sekcję Archiwalną Polskie-

go Towarzystwa Historycznego w Toruniu, *Archeion* 47:1967, s. 205—206. 34) R. Seeber-Elvenfeldt, *Revaler Regesten. Beziehungen der Städte Deutschland zu Reval in den Jahren 1500—1807*, Veröffentlichungen der Niedersächsischen Archivverwaltung, H. 22, Göttingen 1966, *Zapiski Historyczne* 33:1968, 2, s. 83—84. 35) *Inwentarz Archiwum m. Kleparza pod Krakowem 1366—1794*, opr. Z. Wentzel-Homecka i Z. Wojas, Warszawa 1968; *Inwentarz jurydyk krakowskich 1412—1809*, opr. W. Kolak, Warszawa 1968, *Archeion* 42:1969, s. 181—183 (recenzja wspólna dla obu wydawnictw). 36) *Inwentarz zbioru „Rękopisy Elbląskie”*, opr. E. Morcinkowa, Warszawa 1967, *Zapiski Historyczne* (w druku). 37) *Cz. Biernat, Spór archiwalny polsko-gdańsko-niemiecki w okresie międzywojennym 1919—1939*, Warszawa 1969, *Zapiski Historyczne* (w druku). e) *Wydawnictwa źródłowe*: 38) *Materiały do dziejów lichwy w Prusach Krzyżackich w XV w.*, *Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza* 4:1959, s. 355—372. 39) *Materiały dotyczące udziału Torunia w wyprawie krzyżackiej na ziemię dobrzyńską w 1409 r.*, *Zapiski Historyczne* 25:1960, s. 83—101. 40) *Księga długów m. Torunia z okresu wojny trzynastoletniej*, *Fontes TNT* 55:1965, s. XXIX + 318 (wspólnie z K. Ciesielską). f) *Inne wydawnictwa i opracowania*: 41) *Indeks osób i nazw geograficznych do Aktów Stanów Prus Królewskich a. do t. 1*, *Fontes TNT* 41:1955, s. 562—593 (wspólnie z M. Biskupem); b. do t. 2, *Fontes TNT* 43:1957, s. 467—487; c. do t. 3, *Fontes TNT* 54:1963, s. 236—258; d. do t. 4, *Fontes TNT* 59:1967, s. 320—338. 42) *Indeks osób i nazw geograficznych do pracy M. Biskupa, Trzynastoletnia wojna z zakonem krzyżackim 1454—1466*, Warszawa 1967, s. 779—813. 43) *Wielka encyklopedia powszechna*, hasła: Prusy, Poppo v. Ostern, Henryk v. Plotzke, Paweł Rusdorf, Werner v. Orseln, Zygfryd v. Feuchtwagen, Henryk Plauen, Konrad Zelner v. Rotenstein, Konrad Wallenrod, Karol z Trewiru. 44) *Miasta polskie w Tysiącleciu*, hasła: Brześć Kuj., Chodecz, Górzno, Janikowo, Kcynia, Kowal, Lubraniec, Niezawa, Ostromecko.

MROZEK STANISŁAW urodził się dnia 17 stycznia 1929 r. w Tczewie w rodzinie robotniczej. Po trzech klasach polskiej szkoły powszechnej od 1940 r. kontynuował naukę w niemieckiej szkole powszechnej, a następnie został skierowany do pracy w zawodzie ślusarskim. Po zwolnieniu pracował kolejno w Zakładach Miejskich, Fabryce Obuwia, Banku Rolnym i w Powiatowym Związku Gminnych Spółdzielni w Tczewie, uczęszczając jednocześnie do gimnazjum dla pracujących, a po odbyciu zasadniczej dwuletniej służby wojskowej — do Korespondencyjnego Liceum Ogólnokształcącego w Gdańsku. W 1954 r. rozpoczął studia na kierunku historii Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, które ukończył w 1959 r. W tym samym roku został asystentem na tej uczelni, a od 1961 r. st. asystentem. Stopień doktora nauk humanistycznych uzyskał w 1964 r. na podstawie pracy „Stosunki społeczne w kopalniach złota w Dacji w II w. n.e.”. W roku akademickim 1966/67 odbywał pięciomiesięczny staż naukowy w Paryżu i w Rzymie. Przewód habilitacyjny na podstawie pracy „Rozdawnictwa prywatne pieniędzy i żywności w municypaliach italskich w II w. n.e.” zakończył w styczniu 1970 r. na Uniwersytecie Wrocławskim i we wrześniu tego roku przeniósł się na Uniwersytet Gdański, gdzie został powołany na stanowisko kierownika Zakładu Historii Starożytnej i Średniowiecznej.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) Stosunki społeczne w rzymskich kopalniach złota w Dacji w II wieku naszej ery, Toruń 1966. b) Rozprawy: 2) Warunki pracy w kopalniach rzymskich w II wieku n. e., *Vipasca-Alburnus Maior*, *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych* 26:1964. 3) Niewolnicy w rzymskich kopalniach złota w Dacji, *Archeologia* 15:1964. 4) Siła robocza w kopalniach rzymskich w okresie pryncypatu, *Meander* 1965, 5. 5) Działalność administracyjno-gospodarcza Lucjana Licyniusza Lukullusa na Wschodzie, *Meander* 1966, z. 4. 6) Zur Frage der Verbreitung von Strafgefangenenarbeit in römischen Bergwerken, *Eos* 55:1965, 2. 7) Płace, ceny zboża i wina na zachodzie cesarstwa rzymskiego w I i II w. n. e., *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych* 28:1967. 8) Die kaiserlichen Bergwerksprokuratoren in der Zeit des Prinzipates, *Zeszyty Naukowe UMK*, 1968. 9) Zur Frage der Tutela in römischen Inschriften, *Acta Antiqua Acad. Scient. Hungaricae* 16:1968. 10) Über die Arbeitsbedingungen in römischen Bergwerken des 2. Jahrhunderts u. Z., *Das Altertum* 14:1968. 11) Quelques remarques sur les inscriptions relatives aux distributions privées de l'argent et de la nourriture dans les municipes italiens aux I, II et III siècle d. n. e. *Epigraphica* 1968. 12) Przyczynek do zagadnienia kryzysu finansowego w cesarstwie rzymskim w III wieku n. e., *Przegląd Historyczny* 49:1968. 13) Aspects sociaux et administratifs des mines d'or en Dacie, *Apulum* VII/1:1968. 14) Zur Lage der Bergarbeiter im spätrömischen Reich, [w:] *Die Rolle der Plebs im spätrömischen Reich*, Berlin 1969. 15) Die Sesterz- und Denarbezeichnungen auf römischen Inschriften während des Prinzipates, *Eos* 57:1969, 2. 16) Die Arbeitsverhältnisse in den Goldbergwerken des römischen Daciens, [w:] *Gesellschaft und Recht im griechisch-römischen Altertum*, t. 2, Berlin 1969. 17) Ceny w Dacji w II wieku n. e., *Antiquitas* III, 1970. 18) Rozdawnictwa prywatne w municypiach italskich w okresie wczesnego cesarstwa, *Meander* 25:1970, 1. c) Recenzje: 19) J. van Ooteghem, *Lucius Licinius Lucullus*, Namur 1959, *Eos* 53:1963. 20) J. W. Rosiński, *Persowie*, Gdynia 1966, *Litery* 1966, 4. 21) A. H. M. Jones, *The Decline of the Ancient World*, London 1966, *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych* 30:1969. d) Prace popularnonaukowe: 22) *Lukullus na Wschodzie*, *Mówią Wieki* 1961, 7. 23) *Rzymskie kopalnie złota w Dacji*, *Filomata* 158, 1962. 24) *Starożytne kopalnie złota*, *Mówią Wieki* 1962, 8/9. 25) *Filhellenizm Luciusa Licyniusa Lucullusa*, *Filomata* 166, 1963. 26) *Nagrobki i ich fundatorzy w okresie wczesnego cesarstwa*, *Filomata* 176, 1964. 27) *Z dziejów rzymskiej inflacji*, *Mówią Wieki* 1964, 9. 28) *Pieniądz na inskrypcjach rzymskich*, *Filomata* 185, 1965. 29) *O rozpiętości płac w starożytnym Rzymie*, *Filomata* 190, 1965. 30) *Rozdawnictwa w miastach Italii w okresie cesarstwa*, *Filomata* 204, 1967. 31) *Wielkość i upadek Pompei*, *Litery* 1967, 7.

NOWAK ZENON urodził się 20 lipca 1934 r. w Gdyni. Szkołę podstawową i średnią ukończył w tym mieście. W r. 1953 rozpoczął studia historyczne (również specjalizację archiwalną) na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, które ukończył w 1957 r. Bezpośrednio po uzyskaniu magisterium podjął pracę w UMK jako asystent, a od 1960 r. — starszy asystent w Katedrze Historii Powszechnej Starożytnej i Średniowiecznej, której kierownikiem był prof. dr Karol Górski. Rozprawę doktorską, pt. „Polityka Zygmunta Luksemburskiego w stosunku do krajów nadbałtyckich do 1411 r.”, obronił w 1962 r. na Wydziale Humanistycznym UMK, w wyniku czego w następnym roku uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych. W tym roku także mianowany został adiunktem. Zagraniczne studia biblioteczne i poszukiwania archiwalne przeprowadził na Węgrzech i w Czechosłowacji (1967 r.), NRD (1965 i 1967 r.)

i Danii (1969—1970). Poza tym uczestniczył w zjazdach i konferencjach o charakterze międzynarodowym, zwłaszcza systematycznie od lat bierze udział w zjazdach hanzeatyckich na terenie Niemieckiej Republiki Demokratycznej (na zjeździe w Roztoce wygłosił referat). Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego (przez kilka lat był sekretarzem Oddziału Toruńskiego) i Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) *Polityka północna Zygmunta Luksemburskiego do roku 1411*, Toruń 1964, s. 155. b) *Rozprawy i artykuły*: 2) *Rozwój przestrzenny miasta Bisztyńka*, *Komunikaty Mazursko-Warmińskie* 3:1961, s. 376—384. 3) *Rozwój przestrzenny miasta Susza*, tamże 1:1963, s. 60—75. 4) *Młodych Prus Królewskich i Książęcych na Uniwersytecie Krakowskim w latach 1526—1772*, *Zapiski Historyczne* 29:1964, 2, s. 35—69. 5) *Starania o założenie uniwersytetu w Chełmnie w XIV i XV w.*, tamże, 31:1966, 4, s. 7—36. 6) *Kicki Mikołaj, zwany Kiczka* (zm. 1429), *Polski słownik biograficzny* 12:1967, s. 392. 7) *Związki Prus z uniwersytetami w Roztoce i Gryfii w XV i w początkach XVI w.*, *Zapiski Historyczne* 33:1968, 4, s. 7—41. 8) *Krajewski Mikołaj, zwany Szpot* (zm. 1518), *Polski słownik biograficzny* 15:1970, s. 114—115. 9) *Przymierze Polski i Litwy z państwami unii kalmarskiej w 1419 roku*, *Zapiski Historyczne* 34:1969, 3, s. 45—78. 10) *Studia lipskie Samuela Bogumiła Lindego i jego starania o lektorat języka polskiego na Uniwersytecie Lipskim (1789—1792)*, tamże 34:1969, 4, s. 37—51 (wspólnie z A. Hermannem). 11) *O studiach historycznych w Danii*, *Komunikaty Instytutu Bałtyckiego VII*, 13, Gdańsk 1970, s. 33—46. 12) *Dokument strony polsko-litewskiej przymierza z państwami unii kalmarskiej w 1419 roku*, *Zapiski Historyczne*, 36:1971, 3. 13) *Rękopiśmienne plany miast dawnej Rzeczypospolitej w zbiorach Biblioteki Królewskiej w Kopenhadze*, *Kwartalnik Architektury i Urbanistyki* 16:1971, 2 (wspólnie z A. Tomczakiem). 14) *Przyczynek do wyjazdów toruńczyków na studia do Francji w połowie XVI w.*, *Zapiski Historyczne* 37:1972, 2 (w druku). 15) *Loe Jan vom* (ok. 1400—1460), *Polski słownik biograficzny* (w druku). c) *Prace popularnonaukowe*: 16) *Ziemia chełmińska w przeszłości. Wybór tekstów źródłowych*, pod red. M. Biskupa, Toruń 1968 (współwydawca). 17) *Rozdziały: Położenie miasta i Dzieje Chełmna*, [w:] *Chełmno. Przewodnik*, Gdynia 1967, s. 5—33. 18) *Dzieje Chełmna do końca XVIII w.*, [w:] *Dzieje Chełmna i jego regionu*, pod red. M. Biskupa, Toruń 1968, s. 109—181. 19) *Dzieje tzw. Akademii Chełmińskiej*, tamże, s. 183—200. 20) *Kultura umysłowa Prus Królewskich w czasach Kopernika*, Toruń 1972 (w druku). c) *Recenzje*: 21) *Das Grosse Zinsbuch des Deutschen Ritterordens (1414—1437)*, hrsg. von P. G. Thielen, Marburg 1958, *Rocznik Gdański* 19/20:1961. 22) *Die Staatsverträge des Deutschen Ordens in Preussen im 15 Jh. Register zu I u. II Bd*, hrsg. von E. Weise, Marburg 1958, *Zapiski Historyczne* 25:1961, 1. 23) *Preussisches Urkundenbuch, Bd 3. Nachträge*, hrsg. von H. Koeppen, Register, hrsg. von A. Triller, Marburg 1961, tamże 28:1963, 1. 24) *K. Ciesielska, W zasięgu miecza krzyżackiego*, Warszawa 1961, tamże 28:1963, 2. 25) *H. Gersdorf, Der Deutsche Orden im Zeitalter der polnisch-litauischer Union. Die Amtszeit des Hochmeister Konrad Zöllner von Rotenstein (1382—1390)*, Marburg 1958, *Komunikaty Mazursko-Warmińskie* 4:1963. 26) *V. Niitemaa, Der Kaiser und die nordische Union bis zu den Burgunderkrieg*, *Annales Academiae Scientiarum Fennicae*, ser. B, 116, Helsinki 1960, *Zapiski Historyczne* 30:1965, 3. 27) *Tuchola. Zarys monograficzny*, pod red. J. Wojtowicza, Toruń 1962, tamże 30:1965, 3. 28) *S. Myśluborski-Wołoski, Szkice grudziądzkie*, Gdynia 1964, *Rocznik Grudziądzki* 4:1965. 29) *F. Bennighoven, Die Gotlandfeldzüge des Deutschen Ordens 1398—1408*, *Zeitschrift für Ostforschung* 13, H. 3, Marburg 1964, *Komunikaty Mazursko-Warmińskie* 1:1965. 30) *S. Ekdahl, Der Krieg zwischen den Deutschen Orden*

und Litauen im J. 1422, Zeitschrift für Ostforschung 13, H. 1, Marburg 1964, tamże 3:1965. 31) Die Berichten der Generalprokuratoren des Deutschen Ordens an der Kurie, hrsg. von K. Forstreuter i H. Koeppen, Bd 1 i 2, Göttingen 1960 i 1961, Zapiski Historyczne 31:1966, 1. 32) Regesta historico-diplomatica Ordinis S. Mariae Theutonicorum (1198—1525). Register, hrsg. von W. Hubatsch, Göttingen 1965, Komunikaty Mazursko-Warmińskie 1:1966. 33) Lata wojny trzynastoletniej w „Rocznikach, czyli Kronikach” inaczej „Historii polskiej” Jana Długosza (1454—1466), vol. 1—2, Komentarz krytyczny, opr. S. M. Kuczyński, Łódź 1964—1965, Komunikaty Mazursko-Warmińskie 1:1966. 34) I. Janosz-Biskupowa, Rola Torunia w Związku Pruskim i wojnie trzynastoletniej w latach 1440—1466, Toruń 1965, Zapiski Historyczne 31:1966, 3. 35) Aus der Geschichte des Gymnasiums zu Braunsberg/Ermland (1565—1965), Osnabrück 1965, tamże 32:1967, 4. 36) H. Dühning, Das Gymnasium Marienwerder, Würzburg 1964, tamże 32:1967, 4. 37) M. Biskup, Trzynastoletnia wojna z zakonem krzyżackim, Warszawa 1967, Zeitschrift für Geschichtswissenschaft, 16, H. 5, Berlin 1968. 38) Stan i potrzeby nauk społecznych na Warmii i Mazurach, Olsztyn 1966, Zapiski Historyczne 33:1968, 4. 39) H. Schnepfen, Niederländische Universität Leiden bis ins späte 18 Jh., Münster Westfalen 1960, tamże 33:1968, 4. 40) Tägil, Valdemar Atterdag och Europa, Lund 1962, tamże 34:1969, 2. 41) Die Deutschordens-Ballei Böhmen in ihren Rechnungsbüchern 1382—1411, hrsg. von J. Hemmerle, Bonn 1967, tamże 34:1969, 3. 42) Historia Pomorza, opr. zbiorowe pod red. G. Labudy, t. 1, cz. 1 i 2, Poznań 1969, Gdański Rocznik Kulturalny, 1970. 43) Gdańsk, jego dzieje i kultura, Warszawa 1969, tamże, 1970. 44) P. E. Brolin, Kalmarunionen och dess betydelse i Sveriges historia, Göteborg 1969, Zapiski Historyczne 36:1971, 2. 45) Geschichte der Universität Rostock 1419—1969. Festschrift zur Fünfhundertfünfzig-Jahr-Feier der Universität. Im Auftrage des Rektors und des Wissenschaftlichen Rates verfasst und herausgegeben von der Forschungsgruppe Universitätsgeschichte unter der Leitung von G. Heidorn, G. Heitz, J. Kalisch, K. F. Olechnowitz, U. Seemann, Bd 1—2, Berlin 1969, tamże 36:1971, 3. 46) Elementa ad fontium editiones, t. XX, Res polonicae ex Archivio Regni Danicae, II pars, ed. C. Lanckorońska et G. Steen Jensen, Romae 1969, Archeion 55:1971. e) Sprawozdania i komunikaty (wybrane): 47) Sesja naukowa zorganizowana w Bydgoszczy w 550 rocznicę bitwy pod Koronowem 10 X 1410, Zapiski Historyczne 26:1961, 3. 48) Obchody 500-lecia Pokoju Toruńskiego, Rocznik Kulturalny Kujaw i Pomorza, 3:1968. 49) Ogólnopolska sesja naukowa w 500-lecie Traktatu Toruńskiego, Zapiski Historyczne 34:1967, 2. 50) Zjazd hanzeatycki w Zgorzelcu, tamże 33:1968, 3. 51) Zjazd hanzeatycki w Roztoce, tamże 34:1969, 1. 52) Czterdziestolecie pracy naukowej Karola Górskiego, Kwartalnik Historyczny 76:1969, 2. 53) Sesja międzynarodowej Komisji dla Historii Zgromadzeń stanowych w Warszawie i Moskwie, Zapiski Historyczne 36:1971, 1. 54) Zjazd hanzeatycki w Strzałowie (NRD), tamże 36:1971, 1.

SERCZYK JERZY urodził się dnia 1 stycznia 1927 r. w Krakowie. Dzieciństwo spędził w Warszawie i w Toruniu. Z Torunia został wysiedlony przez okupantów niemieckich w listopadzie 1939 r. i okres okupacji przeżył wraz z rodzicami w Krakowie, gdzie w tajnym nauczaniu ukończył gimnazjum ogólnokształcące typu humanistycznego. Egzamin dojrzałości złożył w 1946 r. w III Gimnazjum i Liceum im. Jana III Sobieskiego w Krakowie, po czym powrócił do Torunia. Studiował historię na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu pod kierunkiem prof. dra Ludwika Kolankowskiego. Stopień magistra uzyskał w r. 1950. Od r. 1947 do 1949 pracował w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu. W r. 1949 powołany został na stanowisko

zastępcy asystenta w Katedrze Historii Polski UMK, w r. 1950 na stanowisko asystenta, a w r. 1955 na stanowisko adiunkta. W listopadzie 1960 r. uzyskał stopień doktora na podstawie rozprawy „Husytyzm w Wielkopolsce, na Kujawach i Mazowszu w drugiej połowie XV wieku”, przygotowanej pod kierunkiem prof. dra Bronisława Włodarskiego (UMK) i prof. dr Ewy Maleczyńskiej (Uniwersytet Wrocławski). W r. 1968 został mianowany docentem etatowym, a w r. 1969 otrzymał nominację na kierownika Zakładu Metodologii Nauk Historycznych i Metodyki Nauczania Historii w Instytucie Historii i Archiwistyki UMK. W latach 1969—1970 był prodziekanem Wydziału Humanistycznego UMK. Od 1949 r. jest członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego, wchodząc do r. 1969 w skład zarządu Oddziału Toruńskiego kolejno jako skarbnik, sekretarz i kierownik sekcji dydaktyki historii w szkole wyższej. W latach 1958—1964 był sekretarzem redakcji „Zapisek Historycznych”. Od 1970 r. jest członkiem Komisji Struktur i Ruchów Społecznych Komitetu Nauk Historycznych PAN. Odbył podróże naukowe: w r. 1957 do Pragi i Hamburga, w r. 1964 do Halle/Saale i w r. 1965 do Hamburga i Monachium. Został odznaczony Medalem 10-lecia Polski Ludowej.

Spis prac: a) Rozprawy i artykuły: 1) W sprawie husytyzmu w ziemi chełmińskiej w latach 1415—1433, Zapiski Historyczne 23:1957, 4, s. 43—61. 2) Husytyzm na Mazowszu w drugiej połowie XV wieku, Studia z Dziejów Kościoła Katolickiego 1960, 1, s. 161—180. 3) Über die polnischen Forschungen zur deutschen Geschichte, insbesondere nach dem 2. Weltkrieg, Wissenschaftliche Zeitschrift der Universität Rostock 8:1959, 3, s. 359—381. 4) Niedoszła broszura i wykłady o „niemieckim Koperniku”, Przegląd Zachodni 16:1960, 4, s. 299—311. 5) Grudziądz i jego region w historiografii zachodniemieckiej po roku 1945, Rocznik Grudziądzki 2:1961, s. 131—140. 6) Procesy husyckie na Kujawach w XV wieku, Prace Komisji Historii BTN 1:1964, s. 29—49. 7) Ewerard Wassenberg, historiograf Władysław IV (1610—1672) i jego pochwała Gdańska, Rocznik Gdański 24:1965, s. 125—153. 8) Ze studiów nad związkami naukowymi Gdańska z Wittenbergą w XVII wieku, Zeszyty Naukowe UMK 24:1967, s. 93—111. 9) Krzysztof Hartknoch (1644—1687) toruński historyk Pomorza, Rocznik Toruński 3:1969, s. 55—88. 10) Warsztat naukowy Krzysztofa Hartknocha, Księga pamiątkowa Gimnazjum Toruńskiego (w druku). b) Opracowania podręcznikowe: 11) Chronologia polska — wykazy panujących, Warszawa 1957, s. 425—491. 12) Teksty do ćwiczeń z łaciny średniowiecznej i nowożytnej, Toruń 1962 (wspólnie z A. Czacharowskim). 13) Podstawy badań historycznych, Toruń 1963, 2 wyd. uzup. Toruń 1967. 14) Nowożytna historiografia europejska, przegląd najważniejszych kierunków i autorów, cz. 1: Od Renesansu do Oświecenia, Toruń 1966. c) Prace popularnonaukowe: 15) Seria artykułów w latach 1954—1958 w czasopiśmie Arbeiterstimme (Wrocław): Zum 500. Jahrestage der Wiedervereinigung Pommerellens mit Polen; Deutschland im Zeitalter des Feudalismus; Der grosse Bauernkrieg; Entstehung des preussischen Staates; Der preussische Feudalstaat; Nicolaus von Cusa; Johannes Gutenberg; Ulrich von Hutten, Anfänge des Kapitalismus in Deutschland; Klein- und Grossdeutschland und das deutsche Volk; Friedrich Ludwig Jahn; Wilhelm Weitling; Waren Gneisenau und Scharnhorst Militaristen?; Die Märzrevolution 1848; Aus den Jugendjahren der Eisenbahn; Der Kapitalismus in Aufmarsch; Die Bismarckzeit und die Bismarcklegende; Die Entstehung des Hohenzollernschen Reiches; Ein Dolmetscher von der Wilhelmstrasse; Kulissen des 20. Juli 1944; Ein neuer Nietzsche entdeckt?

16) O rozwój prowincjonalnych ośrodków naukowych, *Życie Szkoły Wyższej* 1956, nr 3. 17) Dyskusja nad programem wstępu do badań historycznych, *Kwartalnik Historyczny* 71:1964, 3. 18) Problem seminarium i prac magisterskich, tamże 72:1965, 3. 19) Historycy gdańscy i pomorscy w XVII wieku, *Litery* 5:1966, 5. 20) Wykłady i ćwiczenia historyczne w szkołach wyższych, *Kwartalnik Historyczny* 74:1967, 2. 21) Dwa dziesięcia lat Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Toruniu 1946—1966, *Zapiski Historyczne* 33:1968, 2. 22) Chłopi polscy w pierwszym okresie feudalizmu do 1454 r., [w:] *Z dziejów chłopów polskich*, Warszawa 1968, s. 7—67. 23) Kopp Jakub, art. w *Polskim słowniku biograficznym*. 24) Na Moskiewskim Kongresie Historyków, *Kierunki* 1970, nr 743. 25) Sześćdziesiąt lat pomorskiego czasopisma naukowego, dzieje *Zapisek Historycznych*, *Rocznik Kulturalny Kujaw i Pomorza* 5:1970, s. 145—160. Nadto *Kronika naukowa Torunia za lata 1950—1954 w Zapiskach Historycznych od 1951 do 1955*. d) *Recenzje*: 26) *Zeitschrift für Ostforschung* 1952, *Kwartalnik Historyczny* 61:1954, 4. 27) R. Heck, E. Maleczyńska, *Ruch husycki w Polsce*, *Zapiski TNT* 20:1954. 28) Bibliografia zachodniemiecka o Polsce, *Kwartalnik Historyczny* 63:1956. 29) *Rocznik Gdański t. 13*, *Zapiski Historyczne* 21:1955, 1—2. 30) H. v. Rimscha, *Zur Gleichschaltung der deutschen Volksgruppen durch das Dritte Reich*, *Przegląd Zachodni* 1956, nr 9—10. 31) J. Macek, *Husycki na Pomorzu i w Wielkopolsce*, *Zapiski Historyczne* 22:1956, 1—3 (wspólnie z M. Biskupem). 32) W. Hubatsch, *Deutscher Orden und Preussentum*, *Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza* 3:1957, 2. 33) W. Hubatsch, *Preussenland*, tamże. 34) G. Rhode, *Die Ostgebiete des Deutschen Reiches*, *Zapiski Historyczne* 23:1957, 1—3. 35) B. Schumacher, *Geschichte Ost- und Westpreussens*, tamże 24:1958/1959, 2—3. 36) Z. Barański, *Niemiecki tranzyt kolejowy przez Polskę*, tamże. 37) E. Gall, *Danzig und das Land an der Weichsel*, tamże. 38) E. Petru, *Soupis díla Petra Chelčického a literatury o něm*, *Kwartalnik Historyczny* 66:1959, 3. 39) E. Maleczyńska, *Ruch husycki w Czechach i w Polsce*, tamże 67:1961, 4. 40) D. Herlihy, *Church property on the European Continent*, *Studia z Dziejów Kościoła Katolickiego I*. 41) *Prusijos valdžios gromatos sud*. P. Pakarklis, *Zapiski Historyczne* 27:1962, 2. 42) I. Chalupický, *Prehľad vývoja verejnej správy na Spiši*, *Wierchy* 33:1965. 43) C. Ryan, *Der letzte Kampf*, *Kwartalnik Historyczny* 75:1968, 1. 44) U. Arnold, *Studien zur preussischen Historiographie des 16. Jahrhunderts*, *Zapiski Historyczne* 34:1969, 2. 45) A. Stade, *Erik Dahlbergh och Carl X Gustafs Krigshistoria*, tamże 35:1970, 2. 46) *Stale recenzje czasopism: Sbornik archivních prací i Archivní časopis*, [w:] *Archeion* (od 1960 r.).

WOJCIECHOWSKI MIECZYŚLAW urodził się dnia 6 października 1934 r. w Starogardzie Gdańskim w rodzinie robotniczej. Do szkoły powszechnej i gimnazjum uczęszczał w Starogardzie Gdańskim. Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości w Państwowym Liceum Ogólnokształcącym dla Pracujących w Starogardzie Gdańskim w 1953 r. rozpoczął z dniem 1 września tr. studia historyczne na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. W czasie studiów uczęszczał równocześnie na specjalizację pedagogiczną i archiwistyczną. Pod kierunkiem prof. dra W. Łukaszewicza napisał pracę magisterską pt. „Niemiecka socjaldemokracja w czasie ustaw wyjątkowych 1878—1890 (w świetle raportów policji niemieckiej)”. Dnia 26 VI 1957 r. uzyskał stopień magistra historii (archiwistyki). Po krótkotrwałym zatrudnieniu w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Gdańsku podjął z dniem 16 XI 1957 r. pracę w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu jako asystent w Katedrze Historii Polski i Powszechnej XIX i XX w. Od tego czasu jest

bez przerwy zatrudniony w charakterze pracownika nauki przy tej Katedrze. Pracę doktorską pt. „Rady Robotniczo-Żołnierskie w Gdańsku i Toruniu w latach 1918—1920”, napisał pod kierunkiem prof. dra Witolda Łukaszewicza. Stopień doktora nauk humanistycznych otrzymał 16 IV 1962 r. Obecnie przygotowuje rozprawę habilitacyjną pt. „Polskie Rady Ludowe na Pomorzu Gdańskim w latach 1918—1920 (Z dziejów walki o zjednoczenie Pomorza z Polską)”. Jest laureatem nagrody zespołowej I stopnia w dziedzinie nauki, nadanej przez Wojewódzką Radę Narodową w Bydgoszczy w dniu 29 III 1969 r. Od 1 VI 1959 r. jest członkiem zwyczajnym Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego. Należy do Polskiego Towarzystwa Historycznego.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) Rady Robotniczo-Żołnierskie w Gdańsku i Toruniu 1918—1920, [w:] W. Łukaszewicz, J. Staszewski, M. Wojciechowski, Z dziejów Rad Robotniczo-Żołnierskich w Wielkopolsce i na Pomorzu Gdańskim. Studia pod red. W. Łukaszewicza, Poznań 1962, s. 157—258. 2) Powiat i miasto Chełmno w latach 1914—1920 (I wojna światowa i Rewolucja Listopadowa). Powiat i miasto Chełmno w okresie międzywojennym (1920—1939), Kształtowanie i utrwalanie władzy ludowej w Chełmnie i powiecie w latach 1945—1948, [w:] Dzieje Chełmna i jego regionu. Zarys monograficzny pod red. M. Biskupa, Toruń 1968, s. 253—312, 341—369. 3) Ruch robotniczy we Włocławku 1918—1939, [w:] W. Łukaszewicz i inni, Pod czerwonym sztandarem. Szkice z dziejów klasowego ruchu robotniczego na Pomorzu Gdańskim i Kujawach 1871—1948, Bydgoszcz 1968, s. 73—159 (wspólnie z W. Łukaszewiczem). 4) Ruch polski w Bydgoszczy i w obwodzie nadnoteckim w ostatnich miesiącach rządów pruskich (lipiec 1919 — styczeń 1920), [w:] Bydgoszcz w dobie powstania wielkopolskiego. Praca zbiorowa pod red. Z. Grota, Bydgoszcz 1970, s. 95—114. b) Rozprawy i artykuły: 5) Z działalności organizacji młodzieżowych w województwie pomorskim (bydgoskim) w latach 1945—1948, [w:] Z działalności PPR i ZWM w województwie pomorskim (bydgoskim) w latach 1945—1948, pod red. W. Łukaszewicza, Toruń 1962, s. 147—185. 6) Główne kierunki działalności Związku Walki Młodych w województwie pomorskim (bydgoskim) w latach 1945—1948, [w:] Materiały ogólnopolskiego seminarium poświęconego historii ruchu młodzieżowego w województwie pomorskim (bydgoskim) w latach 1945—1948, Toruń 1963, s. 3—22. 7) Toruń w latach Rewolucji Listopadowej. Rocznik Toruński 1:1966, s. 103—129. 8) Die Rolle der Bauern- und Landarbeiterräte in der Novemberrevolution in Westpreussen (1918—1920). Wissenschaftliche Zeitschrift der Universität Rostock, Gesellschafts- und Sprachwissenschaftliche Reihe 17:1968, 2/3, s. 97—106. 9) Podkomisariat Naczelnej Rady Ludowej na obwód nadnotecki w Bydgoszczy (1919—1920), Prace Komisji Historii Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego 6:1969, s. 119—141. 10) Problem Pomorza Gdańskiego w czasie konferencji pokojowej w Paryżu w 1919 r., Komunikaty Instytutu Bałtyckiego 6:1969, 11, s. 3—19. 11) Dwie koncepcje powrotu Pomorza Gdańskiego do Polski w latach 1918—1919, Zapiski Historyczne 35:1970, 1, s. 66—90. 12) Wyzwolenie Torunia w 1920 roku, Rocznik Toruński 5:1971, s. 169—186. 13) Rady Chłopskie i Robotników Rolnych na Pomorzu Gdańskim w latach 1918—1920, Zeszyty Naukowe UMK — Historia 7:1971 (w druku). c) Prace popularnonaukowe: 14) Julian Marchlewski (1866—1925), Ziemia Kujawska 1:1963, s. 234—241. 15) Toruń w latach pierwszej wojny światowej 1914—1918, Rocznik Toruński 2:1967, s. 131—150. 16) Pięć artykułów popularnonaukowych w periodykach społeczno-kulturalnych. d) Uwagi dyskusyjne: 17) Głos w dyskusji na sesji naukowej w Poznaniu poświęconej 40 rocznicy wybuchu Powstania Wielkopolskiego, Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza

5:1960, s. 168—170. e) Recenzje: 18) Pomorze na progu dziejów najnowszych, pod red. T. Cieślaka przy współudziale G. Labudy i S. Hoszowskiego, Warszawa 1961, Zapiski Historyczne 28:1963, 1, s. 112—116. 19) „Mater et magistra”. 70 Jahre klerikale Apologetik des Kapitals, Berlin 1962, Studia z Dziejów Kościoła Katolickiego 1:1962, s. 161—163. 20) B. Kapłan, Polegli za Polskę Ludową, Bydgoszcz 1963, Zapiski Historyczne 30:1965, 1, s. 184—186. 21) Problem polsko-niemiecki w traktacie wersalskim. Praca zbiorowa pod red. J. Pajewskiego przy współudziale J. Krasuskiego, G. Labudy i K. Piwarskiego, Poznań 1963, Zapiski Historyczne 31:1966, 1, s. 114—118. 22) Pamiętniki nauczycieli złotowskich 1929—1939. Oprac. E. Makowski, Poznań 1964, Zapiski Historyczne 31:1966, 4, s. 133—134. 23) L. Heine, Geschichte des Kirchenkampfes in der Grenzmark Posen—Westpreussen 1930—1940, Göttingen 1961, Studia z Dziejów Kościoła Katolickiego 5:1967, 8, s. 217—218. 24) C. Perlikowski, C. Kozłowski, B. Kapłan, Z rewolucyjnych tradycji Włocławka, Bydgoszcz 1965, Zapiski Historyczne 32:1967, 3, s. 89—91. 25) M. Polzin, Kapp-Putsch in Mecklenburg. Junkertum und Landproletariat in der revolutionären Krise nach dem 1. Weltkrieg, Rostock 1966, Zapiski Historyczne 32:1967, 4, s. 132—134. 26) Sprawy polskie na konferencji pokojowej w Paryżu w 1919 r. Dokumenty i materiały, t. 1, Warszawa 1965, Zapiski Historyczne 33:1968, 2, s. 86—88. 27) J. Marczewski, Narodowa Demokracja w Poznańskim, Warszawa 1967, Zapiski Historyczne 34:1969, 2, s. 122—124. f) Sprawozdania: 28) Z działalności naukowej uniwersyteckich ośrodków historycznych w Roztoce (Rostock) i Gryfii (Greifswald), Zapiski Historyczne 26:1961, 3, s. 120—128 (wspólnie z W. Łukaszewiczem). 29) Przegląd badań historycznych w województwie bydgoskim w latach 1955—1965, Rocznik Kulturalny Kujaw i Pomorza 3:1966, s. 135—148.

Wydział II

KASJAN JAN MIROSŁAW urodził się dnia 9 lipca 1933 r. w Żurominie na Mazowszu, w rodzinie nauczycielskiej. Lata wojenne spędził z rodzicami na Podolu, w mieście Czortkowie (dziś terytorium ZSRR). Tam rozpoczął naukę w szkole podstawowej, a ukończył ją w Lipnie, gdzie zamieszkał po wojnie wraz z rodzicami. W tej samej miejscowości uczęszczał do szkoły średniej. W 1951 r., bezpośrednio po maturze, zaczął studiować filologię polską na UMK w Toruniu. Stopień magistra uzyskał w r. 1955 i w tym samym roku został zatrudniony w uczelni na stanowisku asystenta. Doktoryzował się w r. 1964 na podstawie pracy „Przysłowia i metaforyka potoczna w twórczości Słowackiego”, która ukazała się drukiem w dwa lata później. W 1968 r. został powołany na stanowisko docenta. Od lat już co najmniej dwudziestu zajmuje się pracą literacką. Debiut poetycki w czasopiśmie przypadł na początek lat pięćdziesiątych. Pierwszy tomik wierszy: „Ognisko i ciemny wiatr” opublikował w 1962 r., drugi — „Gałązka mroku” — w 1967 r.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) Przysłowia i metaforyka potoczna w twórczości Słowackiego, Toruń 1966. b) Rozprawy i artykuły: 2) Nieznana poezja Stanisława Starzyńskiego, Zeszyty Naukowe UMK, 1957, Nauki Humanistyczno-Społeczne, z. 1, s. 86—109. 3) Uwagi o „A Dorio ad Phrygium” Cypriana Norwida, *ibid.*, 1960, z. 2, Filologia Polska I, s. 85—104. 4) Wernyhora. Zarys dziejów postaci w literaturze polskiej, tamże 1962, Filologia Polska III, s. 54—120.

NIEDZIELSKI CZESŁAW urodził się 4 lipca 1930 r. w Grudziądzu. W 1945 r. rozpoczął naukę w Liceum Ogólnokształcącym im. Jana III Sobieskiego w Grudziądzu, świadectwo dojrzałości uzyskał w 1950 r. W tymże roku rozpoczął studia z zakresu filologii polskiej na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. W 1953 roku uzyskał dyplom ukończenia studiów pierwszego stopnia, a w dniu 23 VI 1955 r. tytuł magistra. Pracę magisterską pt. „Stosunek Edwarda Dembowskiego do estetyki Hegla” pisał pod kierunkiem doc. dra Sławomira Rogowskiego. W 1955 r. został zatrudniony na stanowisku asystenta w Zespołowej Katedrze Literatury Polskiej UMK. Od tego momentu zatrudniony jest bez przerwy, najpierw w Zespołowej Katedrze Literatury Polskiej, a od 1969 r. w Instytucie Filologii Polskiej UMK jako pracownik naukowo-dydaktyczny. Doktorat nauk humanistycznych uzyskał w czerwcu 1964 r. na podstawie rozprawy pt. „O teoretycznoliterackich tradycjach prozy dokumentarnej”, pisanej pod opieką promotorską prof. dra Artura Hutnikiewicza. Od 29 VI 1968 r. jest docentem w Instytucie Filologii Polskiej, w którym powierzono mu funkcję kierownika Zakładu Teorii Literatury.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) O teoretycznoliterackich tradycjach prozy dokumentarnej (podróż — powieść — reportaż), Toruń 1966. b) Rozprawy i artykuły: 2) Zagadnienia reportażu w krytyce literackiej dwudziestolecia międzywojennego, Zeszyty Naukowe UMK, Filologia Polska 4:1963. 3) Rygory tematu i bohater powieści o ziemiach zachodnich i północnych, Olsztyn 1965. 4) Środowisko literackie, [w:] Województwo Bydgoskie, Poznań 1967. 5) Prozaicy ziemi bydgoskiej, Rocznik Kulturalny Kujaw i Pomorza 3:1968. 6) Metody badania reportażu, Zeszyty Prasoznawcze 4:1968. 7) Tadeusz Makowiecki, [w:] Wybór wierszy, Gdynia 1966 (edycja). c) Prace krytycznoliterackie: 8) Literatura 1966—1967, Rocznik Kulturalny Kujaw i Pomorza 4:1969. 9) Literatura 1968, Rocznik Kulturalny Kujaw i Pomorza 5:1970. 10) Rozważania z powodu Vercorsa, Pomorze 5:1956. 11) Bruno Jasiński — Palę Paryż, Pomorze 3:1957. 12) Bertold Brecht — Życie Galileusza, Pomorze 4:1957. 13) Podróż do punktu wyjścia, Pomorze 18:1958. 14) Albert Camus — Obcy, Pomorze 6:1958. 15) Uwagi o zjeździe młodych polonistów, Pomorze 11:1958 (wspólnie z Z. Jędrzyńskim). 16) Byliśmy w Oświęcimiu, Pomorze 7:1959. 17) Dürrenmatt — Kraksa, Pomorze 20:1959. 18) Literatura miejsc nawiedzonych, Pomorze 24:1959. 19) Klasycy dziennikarstwa, Pomorze 4:1960. 20) Konwencje, Pomorze 24:1960. 21) Podróż do nieznanego lądu, Pomorze 17:1960. 22) Z rozważań nad powieścią polskiego naturalisty, Pomorze 15:1960. 23) Los człowieka, Pomorze 20:1963. 24) Malapartego strona Guermantes, Pomorze 7:1963. 25) Toruńskie spotkania polonistów, Pomorze 6:1963. 26) Wprowadzenie do literatury, Pomorze 9:1963. 27) Z dorobku toruńskich filologów, Pomorze 9:1963. 28) Rygory tematu — prawda postaci literackiej, Pomorze 10—11:1965. 29) Program literacki Kuźnicy, Pomorze 24:1966. 30) Powieść historyczna — zmyślenie i prawda, Spojrzenia 31:1966. 31) Proza pisarzy bydgoskich, Tygodnik Kulturalny 16:1967. 32) Rzeczy, Gazeta Pomorska 223:1967. 33) Powieść radziecka w Polsce w latach 1918—32, Gazeta Pomorska 415:1967. 34) Proza Krzysztofa Nowickiego, Gazeta Pomorska 227:1967. 35) Władysława Dunarowskiego opowiadania wybrane, Gazeta Pomorska 229:1967. 36) Adama Grzymały-Siedleckiego pisma krytyczne, Gazeta Pomorska 11:1968. 37) O odbiorcach sztuki, Gazeta Pomorska 47:1968. (Ponadto 40 drobniejszych szkiców i recenzji krytycznoliterackich). d) Prace re-

d a k c y j n e : 38) Styl i kompozycja. Księga konferencji teoretycznoliterackiej w Toruniu, Wrocław 1963. 39) Literatura i metodologia. Konferencja teoretycznoliteracka w Spale i Ustroniu, Wrocław 1970. 40) Rocznik Kulturalny Kujaw i Pomorza, 1—5.

SOLDENHOFF STANISŁAW urodził się dnia 29 listopada 1928 r. w Poznaniu. Ojciec jego — powstaniec wielkopolski i działacz Związku Powstańców — został rozstrzelany w 1939 r. przez gestapo, rodzina wywieziona do obozu, a następnie na tereny b. Generalnej Guberni. Lata okupacji spędził w Warszawie i w Nieznanicach pod Radomskiem. W tym czasie ukończył w tajnym nauczaniu szkołę podstawową i pierwsze klasy licealne. Egzamin dojrzałości złożył w Toruniu w 1948 r. W tym samym roku rozpoczął studia na Wydziale Prawa UMK. W 1952 r. uzyskał dyplom magistra praw i został asystentem w Katedrze Podstaw Marksizmu-Leninizmu. W 1958 r. ukończył dwuletnie studia magisterskie w zakresie filozofii na Uniwersytecie Warszawskim. W latach 1959—1969 pełnił etatowe obowiązki pracownika naukowego na wydziale filozoficznym UW, specjalizując się w zakresie etyki. W r. 1965, po obronie pracy doktorskiej na Uniwersytecie Warszawskim, objął funkcję sekretarza redakcji czasopisma „Etyka”. Od lipca 1969 r. po nominacji na stanowisko docenta pracuje ponownie na UMK jako kierownik Katedry Filozofii i Myśli Społecznej.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) O intuicjonizmie etycznym, Warszawa 1969. b) Rozprawy i artykuły: 2) Pesymizm a racjonalizm, [w:] Moralność i wychowanie, Warszawa 1959, s. 126—173. 3) Wybrane zagadnienia etyki, część podręcznika pt. Propedeutyka filozofii, Warszawa 1964, s. 262—299. 4) Z zagadnień etyki marksistowskiej (skrypt), wyd. TSS, 1960. 5) W. D. Ross, Wolność dla obowiązku, [w:] Antynomie wolności, Warszawa 1966, s. 414—425. 6) O empiryzmie w etyce, Etyka 1967, s. 69—75. 7) Światopogląd i etyka, Etyka 1969, s. 41—51. 8) Kierunki w etyce i klasyfikacje etyczne, Wychowanie 1971, s. 12—19. Ponadto artykuły i recenzje publikowane w latach 1959—1971 w następujących czasopismach: Od nowa, Przegląd Kulturalny, Wychowanie, Argumenty, Nowe Drogi, Nowa Szkoła, Harcerstwo, Motywy, Współczesność, Głos Nauczycielski, Fakty i Myśli, Ruch Filozoficzny, Etyka.

Wydział III

KWIATKOWSKA EUGENIA urodziła się dnia 17 grudnia 1916 r. w Chełmnie. Do szkoły powszechnej i gimnazjum uczęszczała w tym samym mieście. Świadectwo dojrzałości otrzymała w 1935 r. w Państwowym Gimnazjum Humanistycznym. W 1936 r. wstąpiła do Państwowego Pedagogium im. Konarskiego w Warszawie, które ukończyła w 1938 r., uzyskując dyplom pedagogiczny. Nie mogąc uzyskać pracy w szkole, uczyła w domu prywatnym do 1939 r. W czasie okupacji niemieckiej przebywała we wsi Jaksice koło Krakowa, gdzie od października 1939 r. do lipca 1944 r. pracowała w charakterze nauczycielki domowej. Od sierpnia 1944 r. do lutego 1945 r. była zatrudniona w Domu Dziecka

w Przemysławowie pow. Miechów, początkowo jako wychowawczyni, a następnie jako kierownik. Z własnej inicjatywy zorganizowała dla 60 wychowanków naukę w zakresie szkoły podstawowej. W marcu 1945 r. rozpoczęła pracę w nowo organizującym się Państwowym Gimnazjum Koedukacyjnym w Chełmnie, w którym była zatrudniona jako nauczycielka geografii i biologii do 31 VIII 1946 r. Od 1 IV 1946 r. do 30 XII 1946 r. była instruktorem Kół Młodzieży PCK w Chełmnie. W listopadzie 1945 r. rozpoczęła studia geograficzne i etnograficzne na UMK. W styczniu 1947 r. podejmuje obowiązki zastępcy asystenta w Katedrze Etnografii i Etnologii UMK w Toruniu, a po uzyskaniu tytułu magistra etnografii i etnologii w dniu 12 I 1949 r. — asystenta. Pod kierunkiem prof. dr B. Stelmachowskiej uczestniczy w badaniach kultury materialnej Słowińców w okolicach jezior Gardna i Łebska. We wrześniu 1949 r. została zaangażowana w Katedrze Geografii Ekonomicznej, koncentrując odtąd badania nad problematyką osadniczą. W dniu 14 XII 1950 r. uzyskała dyplom magistra filozofii w zakresie geografii. Pod kierunkiem prof. dr M. Kielczewskiej-Zaleskiej uczestniczy w badaniach zespołowych, dotyczących przemian funkcjonalnych i przestrzennych wiejskiego osadnictwa Pomorza, ziemi chełmińskiej i Wybrzeża. W 1961 r. uzyskała stopień doktora nauk przyrodniczych na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi, na podstawie pracy poświęconej aktywizacji małych miasteczek. Obecnie zajmuje się problematyką współczesnych przeobrażeń sieci osadnictwa w województwie bydgoskim. Od 1 X 1967 r. pełni funkcję starszego wykładowcy w Zakładzie Geografii Ekonomicznej, a w styczniu 1970 r. została mianowana jego kierownikiem.

Spis prac: a) Rozprawy i artykuły: Osadnictwo wiejskie ziemi dobrzyńskiej w świetle planów z XVIII i XIX wieku i jego przemiany pod wpływem uwłaszczenia i parcelacji, *Studia Soc. Scient. Torun.*, Sec. C, vol. 4, nr 3, 1963. 2) Lipno. Studia nad aktywizacją małych miast, *Prace Geograficzne PAN* 9:1957. 3) Monografia geograficzno-gospodarcza Fromborka (praca zbiorowa), TRZZ, 1960. 4) Budownictwo drewniane na Mazurach i Kurpiach, *Przegląd Zachodni* 11/12:1951. 5) Ze studiów nad osadnictwem Wybrzeża, *Czasopismo Geograficzne* 23/24:1952. 6) Rozwój osadnictwa i stosunki gospodarcze okolic Czernikowa w powiązaniu ze środowiskiem geograficznym, *Zeszyty Naukowe UMK, Geografia* III, 1964 (wspólnie z Z. Churską). 7) Miasta województwa bydgoskiego, [w:] *Województwo bydgoskie*, Poznań 1967. 8) Osadnictwo wiejskie województwa bydgoskiego, tamże (wspólnie z L. Kocem). 9) Osadnictwo wiejskie powiatu chełmińskiego do połowy XIX w., [w:] *Dzieje Chełmna i jego regionu*, Toruń 1968. 10) Rozwój gospodarczy Chełmna w okresie Polski Ludowej, tamże. 11) Rozwój przestrzenny Torunia, *Zeszyty Naukowe UMK, Geografia* VI, 1969. b) Komunikaty i sprawozdania: 12) Sprawozdanie z ekspedycji Pomorzoznawczej w lecie 1948, *Lud* 28:1952. 13) Drugi Kurs Metodyczny zorganizowany przez Oddział Toruński PTG, *Czasopismo Geograficzne* 31:1960. 14) Przeobrażenia osadnictwa wiejskiego pod wpływem reform agrarnych w XIX i pocz. XX wieku. *Przewodnik VII Ogólnopol. Zjazdu PTG w Gdańsku*, 1962. 15) Die Entwicklung der Siedlungen und Ihrer Wirtschaft in Czernikowo. *Wissenschaft Zeitschrift der Ernst-Moritz Arndt-Universität Greifswald*, XIV, Reihe 1/2, 1965. c) Mapy: 16) Rekonstrukcja krajobrazu kulturalnego pola grunwaldzkiego, [w:] S. Kuczyński, *Wielka wojna z zakonem krzy-*

zackim, MON, 1960. 17) Pochodzenie studentów UMK i WSI, [w:] Atlas woj. bydgoskiego (w druku). 18) Rozwój miast woj. bydgoskiego, tamże. d) Prace popularnonaukowe: 19) Znad jezior Gardzieńskiego i Łebskiego, Ziemia 27:1948. 20) Województwo bydgoskie w dwudziestolecu, Poznaj swój kraj 8:1969. 21) Zapomniane grody ziemi dobrzyńskiej, Poznaj swój kraj 8:1969. 22) Toruń w przededniu wielkiej rocznicy urodzin M. Kopernika, Poznaj Świat (w druku). e) Inne prace: 23) F. Engel, Karte der historischen Dorfformen (rec.), Zapiski Historyczne 24:1969, 2. 24) A. Krenzlin, Blockur, Langstreifenflur und Gewinnflur als agrarische Wirtschaftsformen in Deutschland. Actes du colloque international, Nancy 1959 (tłum.), Przegląd Zagranicznej Literatury Geograficznej 2:1961. 25) Hasła do Słownika turystycznego Polski 1:1956, 2:1959. Oprócz tego kilka artykułów metodycznych w Informatorze metodycznym, wyd. przez Szkolny Woj. Ośrodek Krajoznawczy i Turystyczny w Bydgoszczy.

WILCZYŃSKI ANDRZEJ urodził się dnia 25 marca 1928 r. w Toruniu. Szkołę podstawową ukończył na Wołyniu w 1941 r. W czasie okupacji niemieckiej pracował jako robotnik na kolei. Dalszą naukę podjął po wojnie w Krakowie, gdzie w 1945 r. ukończył trzecią klasę gimnazjum. Świadectwo dojrzałości otrzymał w 1947 r. w Państwowym Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącym w Nakle n/Notecią. W tymże roku rozpoczął studia na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym. Od 1950 r. pełnił obowiązki zastępcy asystenta przy Katedrze Geologii UMK, a po uzyskaniu tytułu magistra filozofii w zakresie geologii i paleontologii w 1952 r. — funkcję asystenta tej katedry. W 1954 r. został mianowany starszym asystentem, a w 1955 r. adiunktem. Stopień naukowy doktora nauk przyrodniczych uzyskał w czerwcu 1961 r. na Wydziale Geologii Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 1965/1966 odbył półroczny staż w Katedrze Geologii Historycznej Uniwersytetu Moskiewskiego. W 1967 r. został mianowany starszym wykładowcą przy Katedrze Geologii UMK, a w marcu 1970 r. otrzymał nominację na docenta etatowego w Instytucie Geografii UMK.

Spis prac: a) Rozprawy i artykuły: 1) O osadach górnourajskich z Czarnogłowy i Świętoszewa na Pomorzu Zachodnim, Biul. Inst. Geol. 105:1957, s. 75—160. 2) Stratygrafia górnej jury w Czarnogłowach i Świętoszewie, Acta Geol. Polonica 12:1962, 1, s. 3—110. 3) Budowa geologiczna województwa bydgoskiego, [w:] Województwo bydgoskie, Poznań 1967, s. 9—19. 4) Budowa geologiczna i warunki hydrogeologiczne województwa olsztyńskiego, Olsztyn 1967, s. 3—24. 5) Budowa geologiczna okolic Torunia, Zeszyty Naukowe UMK, 19:1969, s. 11—37. 6) Litologia i stratygrafia utworów trzeciorzędowych we Włocławku, Zeszyty Naukowe UMK 24:1970, s. 27—42 (wspólnie z S. Krażewskim). b) Mapy: 7) Przeglądowa Mapa Hydrogeologiczna Polski ark. Toruń 1 : 300 000, wyd. B, Inst. Geol., 1956. 8) Przeglądowa Mapa Hydrogeologiczna Polski ark. Kołobrzeg 1 : 300 000, wyd. B, Inst. Geol., 1960. 9) Przeglądowa Mapa Hydrogeologiczna Polski ark. Szczecin 1 : 300 000, wyd. B, Inst. Geol., 1960. 10) Objasnienia do Przeglądowej Mapy Hydrogeologicznej Polski ark. Toruń 1 : 300 000, Inst. Geol., 1965. 11) Objasnienia do Przeglądowej Mapy Hydrogeologicznej Polski ark. Kołobrzeg 1 : 300 000, Inst. Geol., 1967. 12) Objasnienia do Przeglądowej Mapy Hydrogeologicznej Polski ark. Szczecin 1 : 300 000, Inst. Geol., 1968. c) Pra-

ce popularnonaukowe: 13) Przewodnik geologiczny po Kujawach i Pomorzu, Wydawnictwa Geologiczne, 1961 (wspólnie z E. Passendorferem). 14) Budowa geologiczna i surowce mineralne województwa bydgoskiego. Atlas województwa bydgoskiego (w druku).

Wydział IV

MAREK ANDRZEJ urodził się dnia 9 maja 1940 r. w Brzozowie, województwo rzeszowskie. Tam też rozpoczął naukę w szkole podstawowej, którą kontynuował w Szczecinie, po przeniesieniu się w 1949 r. wraz z rodzicami do tego miasta. W r. 1958 uzyskał świadectwo maturalne po ukończeniu Liceum Ogólnokształcącego im. Mieszka Pierwszego w Szczecinie. W latach 1959—1964 studiował na Wydziale Prawa Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu. Po uzyskaniu stopnia magistra prawa podjął z dniem 1 IX 1964 r. pracę w Katedrze Prawa Karnego UMK, początkowo w charakterze stażysty, później asystenta. Z dniem 1 VI 1967 r. przeszedł do Katedry Postępowania Karnego, w której — jako zakładzie wchodzącym w skład Instytutu Prawa Sądowego — pracuje do dzisiaj. Stopień doktora nauk prawnych uzyskał w dniu 15 X 1968 r. na podstawie rozprawy pt. „Stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu jako podstawa umorzenia postępowania karnego”, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Wiesława Daszkiewicza. Za rozprawę tę uzyskał w 1969 r. nagrodę naukową III stopnia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. W okresie pracy na uczelni ukończył w trybie pozatutowym (w latach 1964—1966) aplikację sądową i złożył egzaminy sędziowskie. Z dniem 1 XII 1968 r. objął stanowisko adiunkta w Zakładzie Postępowania Karnego, na którym zatrudniony jest do dziś. W roku akademickim 1970/71 przebywał na stażu naukowym w Instytucie Nauk Prawnych PAN w Warszawie, gdzie opracowywał rozprawę habilitacyjną pt. „Warunkowe umorzenie postępowania w polskim ustawodawstwie karnym”. Rozprawę tę ukończył w czerwcu 1971 r., a we wrześniu tegoż roku została ona wydana drukiem przez Wydawnictwo UMK.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) Stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu jako podstawa umorzenia postępowania karnego, Toruń 1970, s. 199. 2) Warunkowe umorzenie postępowania w polskim ustawodawstwie karnym (rozprawa habilitacyjna), wyd. UMK, Toruń 1971, s. 206. b) Rozprawy, artykuły i przyczynki: 3) Alkohol a przestępczość nieletnich i i młodocianych, Ośrodek Badań Penitencjarnych (wyd. powielone), Warszawa 1964. 4) W sprawie społecznego niebezpieczeństwa czynu, Nowe Prawo 1966, nr 2. 5) Kary krótkoterminowe i ich środki zastępcze, Gazeta Sądowa i Penitencjarna 1966, nr 15. 6) Istota i zasady odpowiedzialności karnej za wykroczenia — na tle ustawy o przekazaniu niektórych drobnych przestępstw do orzecznictwa karno-administracyjnego, Palestra 1967, nr 5. 7) Istota nieudolnego usiłowania przestępstwa, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 1968, nr 1. 8) Materialna definicja przestępstwa w związku z projektem kodeksu karnego, Nowe Prawo 1969, nr 1. 9) Przesłanki warunkowego umorzenia postępowania

karnego, Zeszyty Naukowe UMK (prawo) 1969. 10) Pojęcie zasady procesu karnego, Państwo i Prawo 1970, nr 3—4. 11) Zbieg przestępstw i wykroczeń, Nowe Prawo 1970, nr 9. 12) Istota i skutki warunkowego umorzenia postępowania karnego, Państwo i Prawo 1970, nr 12. 13) O jasność pojęć, Gazeta Sądowa i Penitencjarna 1971, nr 2. 14) Materialna definicja wykroczenia, Zeszyty Naukowe UMK (prawo) 1971. 15) Wina a warunkowe umorzenie postępowania, Nowe Prawo 1971, nr 5. 16) Głosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 VII 1967, V KRN 413/67, Państwo i Prawo 1968, nr 8—9. 17) Głosa do postanowienia SN z dnia 17 I 1968, RW 1391/67, Wojskowy Przegląd Prawniczy 1968, nr 4. 18) Głosa do postanowienia SN z dnia 18 VI 1970, Z 45/70, Wojskowy Przegląd Prawniczy 1971, nr 1. c) Recenzje: 19) T. Cyprian, Postęp techniczny a prawo karne, Gazeta Sądowa i Penitencjarna 1967, nr 10. 20) J. Tylman, Zasada legalizmu w procesie karnym, Gazeta Sądowa i Penitencjarna 1967, nr 18. 21) T. Kaczmarek, Materialna istota przestępstwa i jego ustawowe znamiona, Nowe Prawo 1970, nr 4. 22) S. Waltoś, Zbiór kazusów z postępowania karnego, Nowe Prawo 1971, nr 3.

SOKOŁOWSKI KAZIMIERZ urodził się dnia 2 marca 1901 r. w Warszawie w rodzinie urzędniczej. W 1918 r. zdał maturę w Gimnazjum Humanistycznym im. M. Reja w Warszawie, a w 1924 r. uzyskał dyplom magistra na Wydziale Prawa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Stopień doktora nauk ekonomicznych otrzymał w 1959 r. w Szkole Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie na podstawie rozprawy „Wydajność pracy w rolnictwie”. Pracę zawodową rozpoczął jeszcze jako student. W latach 1921—1927 był referentem statystyki spółdzielczości w Głównym Urzędzie Statystycznym w Warszawie. W latach 1927—1928 był lustratorem Związku Spółdzielni Spożycwców RP w okręgu kieleckim. W latach 1928—1934 pracował jako referent, a następnie radca w Ministerstwie Skarbu oraz w Biurze Ekonomicznym Prezydium Rady Ministrów, zajmując się głównie etatystyczną działalnością państwa. W latach 1934—1939 był naczelnikiem wydziału w Ministerstwie Przemysłu i Handlu. Przed wybuchem II wojny światowej otrzymał nominację na p.o. dyrektora departamentu aprowizacji w Ministerstwie Rolnictwa. W okresie drugiej wojny światowej brał udział w walkach w Lotaryngii, a następnie w powstaniu warszawskim. Przebywał także dwukrotnie w obozach jeńców wojennych w Niemczech. W 1945 r. mianowany został podsekretarzem stanu w Ministerstwie Apropowizacji i Handlu, a w maju 1947 r. wiceprezesem Centralnego Urzędu Planowania. Po rozwiązaniu CUP przeszedł do Szczecina na stanowisko przewodniczącego Wojewódzkiej Komisji Planowania Gospodarczego (1949—1950). W 1950 r. objął katedrę planowania gospodarki narodowej w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Szczecinie, a po dwóch latach — w WSE w Łodzi. Od 1 stycznia 1956 r. pracował w Zakładzie Nauk Ekonomicznych PAN — początkowo jako zastępca profesora, od 1 października 1956 r. jako docent mianowany, a od 1 października 1963 r. jako profesor nadzwyczajny. Przez cały czas był zastępcą kierownika Zakładu do spraw naukowych. Od 1964 r. jest kierownikiem Katedry (od 1968 r. Zakładu) Ekonomii Politycznej UMK w Toruniu. W latach 1955—1960 był człon-

kiem kolegium Wojewódzkiej Komisji Planowania Gospodarczego w Warszawie, w latach 1959—1963 członkiem Rady Naukowej Instytutu Przemysłu Drobno i Rzemiosła, od 1960 r. członkiem Rady Naukowej Instytutu Handlu Wewnętrznego, od 1962 r. — Rady Naukowej Spółdzielczego Instytutu Badawczego, a od 1963 r. — Rady Naukowej Instytutu Cukrownictwa. Ponadto jest członkiem następujących Komitetów PAN: Ekonomii Rolnictwa, Zagadnień Polski Współczesnej oraz Żywności Ludności. W latach 1945—1948 był członkiem PPS, a od 1948 r. członkiem PZPR. Z ramienia PAN wyjeżdżał wielokrotnie w celach naukowych do ZSRR, Czechosłowacji, Bułgarii, Węgier, Jugosławii i Francji. W latach 1966—1967 przebywał w Dahomeju jako ekspert ONZ.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) Dumping, Warszawa 1932. 2) Uwagi o polskiej spółdzielczości spożywców, Warszawa 1933. 3) Rzemiosło, Kielce 1936. 4) Koszty pośrednictwa, Warszawa 1938. 5) Struktura społeczno-gospodarcza Polski Odrodzonej, Warszawa 1948. 6) Planowanie terenowe w ZSRR i w Polsce, Warszawa 1952. 7) Inwestycje w rolnictwie, Warszawa 1957. 8) Wydajność pracy w rolnictwie, Warszawa 1957. 9) Ceny rolne, Warszawa 1960. 10) Odływ ludności ze wsi, Warszawa 1961. 11) Rolnictwo Dahomeju, Warszawa 1969. 12) Organizacja gospodarki narodowej, Warszawa 1964 (wspólnie z M. Doroszewiczem). 13) Podręcznik planisty terenowego, Warszawa 1957 (wspólnie z K. Podoskim). 14) O. I. Pitajewski, Planowanie gospodarki rejonu, Warszawa 1954 (tłumaczenie z ros.). 15) Dahomej, 1969 (maszynopis). 16) Centralizm i decentralizm a przedsiębiorstwo socjalistyczne, 1970 (maszynopis). b) Rozprawy i artykuły: 17) Inwestycje w rolnictwie, Myśl Gospodarcza 5:1957. 18) Uwagi o cenach rolnych, Myśl Gospodarcza 8:1957. 19) Spożycie wsi w Polsce Ludowej, Szkice Ekonomiczne 1:1958. 20) Spożycie chłopskie w r. 1956/1957, Studia Ekonomiczne 3:1960. 21) Rachunek dla oceny efektywności ekonomicznej inwestycji rolniczych, Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych 24:1960. 22) Koncentracja i dekoncentracja w rolnictwie polskim, Studia Ekonomiczne 5:1961. 23) Spożycie naturalne w gospodarstwie chłopskim, Studia Ekonomiczne 7:1962. 24) Dochody i spożycie chłopskie w województwie łódzkim, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego, Nauki Ekonomiczne 4:1962. 25) Sprzeczności między wsią a miastem, Kultura i społeczeństwo 3:1963. 26) Renta różniczkowa, Studia Ekonomiczne, 9:1964. 27) Wartość i cena ziemi, Studia Ekonomiczne 11:1964. 28) O koncentracji w spółdzielczości, referat dla Spółdzielczego Instytutu Badawczego, 1965. 29) Metody wyceń wynagrodzenia za pracę własną rolnika indywidualnego, Zagadnienia Ekonomii Rolnej 5:1966. 30) Rozwój rolnictwa a wzrost gospodarczy, Zeszyty Naukowe UMK w Toruniu. Nauki humanistyczno-społeczne, 19:1966. 31) Spółdzielczość w Polsce w latach 1918—1939, Trybuna Spółdzielcza 11:1968. 32) O niektórych sprzecznościach, Prakseologia 35:1970. Oprócz tego kilkadziesiąt recenzji książek.

Sectio C (Geographia et geologia)

- DMOCH IRENA: Osady i fauna górnourajska z Kłębów na Pomorzu Zachodnim, Toruń 1971, s. 60 + 17 tabl., vol. 7, nr 4, zł 12,—
- SAPEK ANDRZEJ: Rola kompleksotwórczych substancji humusowych w procesie bielicowania, Toruń 1971, s. 94, vol. 7, nr 5, zł 20,—
- TOMCZAK ANNA: Kępa Bazarowa na Wiśle w Toruniu w świetle badań geomorfologicznych oraz archiwalnych materiałów kartograficznych, Toruń 1971, s. 112 + 3 wkl., vol 7, nr 6, zł 25,—

Sectio D (Botanica)

- REJEWSKI MARIAN: Lasy liściaste ziemi chełmińskiej, Toruń 1971, s. 118 + 15 wkl., vol. 9, nr 3, zł 60,—

Sectio G (Physiologia)

- BARGIEL ZOFIA: Analiza niektórych mechanizmów nerwowych i neurohormonalnych w ostrym zmęczeniu u królika, Toruń 1971, s. 79, vol. 3, nr 3, zł 17,—

PRACE POPULARNONAUKOWE

- WILKOŃ-MICHALSKA JADWIGA: Szata roślinna Kujaw. Przewodnik florystyczny, Toruń 1971, s. 137 + 2 nlb., nr 14, zł 20,—
- CEYNOWA-GIEŁDON MIROSŁAWA: Osobliwości florystyczne i rezerwaty ziemi chełmińskiej. Przewodnik florystyczny, Toruń 1971, s. 88, nr 15, zł 15,—

BIBLIOTECZKA KOPERNIKAŃSKA

- BISKUP MARIAN: Działalność publiczna Mikołaja Kopernika, Toruń 1971, s. 93, nr 5 (13), zł 12,—
- JARZĘBOWSKI LEONARD: Biblioteka Mikołaja Kopernika, Toruń 1971, s. 86, nr 6 (16), zł 12,—
- DOBRYCZYCKI JERZY: Astronomia przedkopernikowska, Toruń 1971, s. 57, nr 7(17), zł 10,—
- IWANISZEWSKA CECYLIA: Astronomia Mikołaja Kopernika, Toruń 1971, s. 74, nr 8(18), zł 12,—

Cena zł 12.—